

Mastergradsoppgave

Patricia Olivia Brandvik

Den nordiske moderne heksen:
Heksen fra Soknedal.

Identitetskonstruksjon og religiøs
hybridiseringsteori.

Høgskolen i Telemark

Fakultet for allmennvitenskapelige fag

**Den nordiske moderne heksen: Heksen fra Soknedal.
Identitetskonstruksjon og religiøs hybridiseringsteori.**

Tegning: Patricia O. Brandvik

Patricia Olivia Brandvik

Veileder:

Kjell Olsen
Professor
Department of Tourism and Northern Studies/
Department of Social Work
UiT - The Arctic University of Norway
+ 47 7845 0436

Mastergradsavhandling i Kulturstudier 2015

Patricia Olivia Brandvik

Den nordiske moderne heksen: Heksen fra
Soknedal. Identitetskonstruksjon og religiøs
hybridiseringsteori.

Høgskolen i Telemark

Fakultet for Allmenne Fag

Høgskolen i Telemark
Fakultet for Allmenne fag
Institutt for kultur- og humanistiske fag
Hallvard Eikas plass
3800 BØ
<http://www.hit.no>

© 2015 Patricia Olivia Brandvik

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Trykket ved Høgskolens kopisenter i Bø
Omslagsillustrasjon: Patricia Olivia Brandvik

Sammendrag.

Oppgaven min handler om den moderne, nordiske heksen. Jeg har valgt å ha to hovedproblemstillinger i min oppgave. I den første hovedproblemstillingen tar jeg for meg identitetsdannelsen og dens konstruksjon hos ett individ som identifiserer seg som en heks. I diskusjonen av den andre hovedproblemstillingen fokuserer jeg på en hybridiseringsteori som viser blanding av ulike religiøse elementer i en ny retning som i dette tilfellet utgjør den moderne, nordiske heksen.

Oppgaven skal gi dybdeinformasjon om hvorfor og hvordan individet velger heks som en identifiseringsmarkør i sitt liv og hvordan dette konstrueres. Den skal også anvende hybridiseringsteori for en analyse av et komplekst og eklektisk fenomen heksen representerer.

I kapittel en, drøfter jeg de ulike begrepene som religion og religiøsitet, heks og heksebevegelser og magi og okkultisme som er knyttet til heksediskurs.

I kapittel to, presenterer jeg metoder og teorier jeg anvender i min oppgave. Her drøfter jeg blant annet identitetskonstruksjon, diskurs og kontekster og metoder jeg anvender i min forskning.

Jeg ser på et utvalg av mulige heksediskurser og presenterer dem i kapittel tre i oppgaven. Selv bruker jeg nyreligiøsitetens diskurs som er knyttet til de andre diskurser og det påpeker jeg.

I kapittel fire, analyserer jeg identitetsdannelsen hos min informant og de ulike elementene som er med på å konstruere denne hekseidentiteten. Disse elementene omfatter samspill mellom henne og omgivelsene som lokalbefolkning, familie, arbeidsplass samt hennes måte å beskrive seg selv.

I kapittel fem presenterer jeg en hybridiseringsteori som gjør det mulig å se nærmere på en konstruksjon av et komplekst, religiøst fenomen. Gjennom hybridiseringsteorien ser vi hvilke elementer som blir sammenslått og hvor bredt spekter av ulike religioner og kulturer som er med på å skape denne hybridiserte heksen. Jeg foreslår å bruke hybridiseringsteorien til analyse av heksefenomenet, fordi på denne måten blir tilnærmingen til dette fenomenet strukturert. På grunn av det, får vi en dybde innsikt i hvordan konstruksjon av et komplekst fenomen foregår.

Kapittel seks oppsummerer resultatene til mitt forskningsarbeid og en konklusjon av oppgaven.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	4
Innholdsfortegnelse	5
1 Innledning	8
1.2 Begrep og fenomen	12
1.2.1 Religion og religiøsitet	13
1.2.2 Heks og heksebevegelser	18
1.2.3 Magi	20
2 Metoder	24
2.1 Problemstilling	24
2.2 Tid i avhandling	26
2.3 Sted	28
2.4 Case-studier	29
2.4.1 Dybde intervju som metode	29
2.4.2 Forhold som spiller inn i intervjusituasjon	30
2.4.3 Kilder	32
2.4.4 Fortelling som primær kilde	33
2.5 Diskurs og kontekst	36
2.6 Informanten	37
2.7 Don't og native feller man bør unngå	38
3 Heks: fra forfølgelse til samtiden	40
3.1. Heks: historie og tolkning av historiske kilder	41

3.2 Den historiske heksen	42
3.3 Den sataniske heksen	45
3.4 Samtidens heksen	47
3.4.1 Wicca	48
3.4.2 Åsatro	51
4 Analyse – Identitetskonstruksjon.....	53
4.1 Identitetskonstruksjon	56
4.1.1 Identitetskonstruksjon til heksen fra Soknedal	61
4.1.2 Identitet og omgivelser	64
4.1.3 Heks og makt	66
4.1.4 Heks og økonomi	66
4.1.5 Moderne hekseri i tolkning av informanten	68
4.1.6 Tanker rundt de alternative miljø i Norge.....	69
4.1.7 Kreativitet og magi.....	69
4.1.8 Heks og etikk.....	70
5 Hybridiseringsteori og religiøs hybrid	74
5.1 Identitet og hybridisering.....	76
5.2 Hybridisering og religiøsitet.....	77
5.3 Hybridisering i forhold til heksen fra Soknedal.....	81
5.3.1 Informantens trossyn	81
Polyteisme	81
5.3.2 Hybridisering på tvers av tradisjon.....	83

Urter og heks	83
Svarte bøker	85
Ritualer: Måneritualer, Seid	87
Amuletter	91
Spådom: Runer, Tarot	93
5.3.3 Hybridisering på tvers av tid.....	99
5.4 Oppsummering.....	101
6 Konklusjon.	103
Referanser/litteraturliste	106
Vedlegg 1.....	110

KAPITTEL 1.

1 Innledning

Masteravhandlingen min er et forsøk å beskrive ett individ som identifiserer seg som en heks i vår tid. Denne beskrivelsen omfatter to aspekter som jeg valgte for å illustrere dette fenomenet: identitetskonstruksjon og religiøs hybridiseringsteori. Disse fremstiller heksefenomenet på en måte som gir dybdeforklaring og samtidig gir to ulike blikk på ett og samme fenomen. Den ene tilnærming gjelder på individnivå og er knyttet til identitetskonstruksjon. Her har jeg lagt vekt på hvordan min informant fortolker sitt samspill med og forhold til sine omgivelser og dette viser oss identitetsdannelsen til en heks. Hybridiseringsteori viser kompleksitet av et religiøst heksefenomen og gir oss et annet blikk på hvordan slike hybrider oppstår. I tilfellet av min informant så gjelder det en konstruksjonsprosess som omfatter ulike religiøse tradisjoner og elementer som hun gjennom hybridiseringsprosess setter sammen og skaper en ny form for den moderne, nordiske heksen.

”Forestillinger om at det findes mennesker, der har supranormale evner og ejer evnen til at kontakte den oversanselige verden, finder vi i alle kulturer, så langt tilbage vor viden rækker”(Alver 1971:19).

Magiske egenskaper har gjennom historien blitt tilskrevet sjamaner, helbredere og trollmenn og – kvinner. Gjennom århundrer har mennesker trodd på det magiske, oppsøkt de som hadde tilgang til det og på den måten kan en kanskje si at det magiske har vært en del av menneskeheten hele veien gjennom ulike tidsepoker.

Disse individene har vanligvis hatt en betydningsfull rolle i det lokale samfunnet de er en del av. Denne rollen kunne omfatte alt fra veiledning i forhold til praktiske gjøremål til de religiøse aspektene på det kollektive og individuelle nivå. Det kunne være spørsmål angående landbruk, dyrehold, høsting, såing, helbredelse av sykdom og rådgivning for ulike, personlige problemer.

Disse individene bar ulike navn i ulike kulturer og geografiske områder og i min oppgave tar jeg for meg en nordisk heks i nåtid. Hva jeg mener med heks og hvordan begrepet ble til forklarer jeg under 1.2.2.

Globaliseringen av verden har gjort at kultur og religion i økende grad har ekspandert over grenser. Det som før var ganske lukkede geografiske områder, med sin tradisjon, kultur og

tro, godt bevart og integrert i det lokale, er i dag i konstant bevegelse og kulturelle trekk spres gjennom både folkemigrasjon og teknologisk ekspansjon. På grunn av globalisering foregår den religiøse utvekslingen i en større skala enn før og lager et nytt fundament for identiteter.

I vesten observerer vi at de religiøse rammene som var skapt av den hegemoniske religionen, løsner. I vår tid observerer vi en religiøs relativisme som kan tyde på et religiøst paradigmeskifte: *”Når sannheten oppfattes som relativ, kan alle finne eller konstruere ”sin ”sannhet”* (Uldal and Winje 2007:63). Monopolet til kristendommen i den vestlige kulturen er i dag i forandring mot det pluralistiske religiøse mangfoldet.

I dag observerer vi en pluralisme av ulike religioner og livsfilosofier som skaper en ny religiøs diskurs – nyreligiøsitetens diskurs, og det er denne diskursen jeg tar utgangspunkt i denne oppgaven.

Opgavens problemstilling er identitetskonstruksjon og religiøs hybridisering hos en som kaller seg en moderne, nordisk heks. Religiøse identitetsprosesser kan i dag ikke entydig forstås innen en kristen diskurs som skaper dikotomi, men krever en forståelse av hybridisering i et globalisert samfunn. Med hybridisering mener jeg prosesser som er med på å skape eklektiske fenomener hvor sammenblanding av trekk fra ulike kulturer og tradisjoner oppstår og skaper en ny form for dette fenomenet, som her dreier seg om en moderne heks.

Den moderne nordiske heksen henter fra ulike analytisk avgrensbare tradisjoner i tid og rom (diakron og synkron) og skaper dermed en refleksiv fortelling om sin identitet. For å forstå dette kan dette analyseres med begrepene som eklektisk og hybriditet og med dette menes bruk av oppsplittede elementer fra ulike tradisjoner og blanding av disse elementene.

Det er nødvendig i denne oppgaven å si noe om de ulike diskurser knyttet til hekseri som heksen fra Soknedal kan relateres til og dette gjør jeg i kapittel tre.

Mange hekseanalyser er plassert i kristendommens diskurs. Kristendommen skapte en heks som er kjetter og satan dyrker. Kirken plasserte heksen som en kirke- og samfunnsfiende og brukte sin autoritære makt til å forfølge tusenvis av mennesker. Den kristne diskursen skapte og skaper dikotomier, med det gode og det onde som tydelig adskilt. Denne diskursen er relevant for å forstå hvordan dagens identiteter inngår i en historisk kontekst om heks, men denne kristne forståelsen er ikke enerådende.

I denne oppgaven velger jeg å forlate den kristne diskursen og forholder meg til den nyreligiøse diskursen fordi dagens religiøse kart har forandret seg stort. Sekulariseringens utfall ble et mangfold av nyreligiøse bevegelser. Den kristne diskursen er i dag en av mange diskurser blant hvilke en kan velge sin tilnærming ut ifra.

De ulike diskursene er allikevel knyttet til hverandre. Det finnes mange knutepunkter mellom dem. Den kristne diskursen preger nåtidens heksediskurs blant annet når det gjelder demoniseringen av heks som stammer fra de historiske hekseforfølgelsene og har bidratt til nåtidens stereotyper. Koblingen mellom nåtidens heks og satanisme er fortsatt en viktig bakgrunn. Alt dette kommer jeg til å drøfte i kapittel tre.

Jeg foreslår å bruke begrepet religiøs hybridisering i analysen av nyreligiøse fenomener. Hybridiseringsteori åpner opp for en annerledes betraktning og gir en mulighet til å forlate et dikotomt paradigme. Dette kan illustrere at den moderne heksen er et mer komplekst og sammensatt fenomen som krever en ny tilnærming.

Mitt primære fokus kommer til å omfatte hybridisering av ulike kulturelle og religiøse aspekter hos ett individ. I kapittel fem, tar jeg for meg steg for steg de ulike tradisjoner som min informant henter fra. Hybridisering er en prosess som former et nytt produkt som består av flere komponenter. Heksehybrid oppstår som resultat av disse prosessene. Denne hybridiseringen skjer på tvers av kultur, religioner og historie og danner en ny form for identitet som gjenspeiler vår samtid: en kompleks, eklektisk religiøs identitet.

Hvorfor heks?

For meg personlig så er heks et fenomen jeg alltid har vært interessert i.

Jeg er født og vokst opp i Kielce, en stor by i Sørøst Polen. Byen har som sitt symbol en heks på kosteskaft. Siden barndommen ble jeg matet med legender, eventyr og myter om hekser, djevler, alver og andre vesener. Av disse, viste det seg at det var bare heksen som var ”virkelig”. Det levde en gammel dame i landsbyen oldemor bodde i, som ble kalt for heks. Det var snakk om at hun hadde ”det onde øyet”, men hun kunne også helbrede. Det var frykt blandet med respekt som alle uttrykte da de snakket om henne.

Der og da som barn, var vi kjemperedde henne, og samtidig nysgjerrige. I dag som voksen, så ser jeg at dette påvirket både fantasien, men også noe jeg hadde ikke forstått som barn: denne

kvinnen var respektert, noe som i den kulturelle konteksten av dette patriarkalske samfunnet, var uvanlig.

Videre var jeg alltid opptatt av hva gjør kvinnene sterke? Hvordan kan vi bli likestilte og respekterte? Der og da, visste jeg ikke heller at det var den feministiske ånden i meg, som ble undertrykket i det samfunnet jeg levde i.

Da jeg valgte dette tema, så var jeg bevisst disse tingene. Jeg er fortsatt ute etter å finne de sterke kvinnene i samfunnet, og høre deres historie, og gi dem stemme.

Jeg har alltid syntes at temaet heks har vært spennende og tenker på hvor rart det er at noe som en ville skjule for 500 år siden, et navn som var en forbannelse og førte til døden, eller utestenging, blir i vår kultur ofte brukt med stolthet? Situasjon er ganske annerledes i andre kulturer rundt i verden som for eksempel Afrika og India, hvor det å bli kalt for en heks er fortsatt kan være livsfarlig og føre til døden (Hagen 2003, Levack 2006).

Selv om lovgivningen har forandret den religiøse konteksten og det i de fleste vestlige land er lov å praktisere hekseri, så er det fortsatt en del utfordringer for den som kaller seg en heks i vår tid. Latterliggjøring, mobbing og ekskludering er noen av disse mulige utfordringene.

For å skrive om en heks, må man bryte opp dette fenomenet i mindre enheter og forklare disse hver for seg og dette gjør jeg i denne oppgaven. I heksediskurs er det begreper som religion, religiøsitet, magi, okkultisme som må avklares for å forstå dette fenomenet bedre. Disse begrepene skaper rammene rundt "heksen" og forklarer hvordan hun forholder seg til disse i sin hekseidentitet og dette hjelper oss med å forstå hennes virkelighetsoppfatning og konstruksjonen av denne identiteten.

1.2 Begreper og fenomener

Kulturstudier er et tverrfaglig felt, og i min oppgave vil jeg hovedsakelig trekke veksel på religionsvitenskap og kulturvitenskap. Dette fordi identitetsteori kan få frem hva fanges inn i religionsvitenskap. Det som beskrives som en heks blir et uttrykk for nyreligiøsitet i religionsvitenskap, mens kulturstudier kan kaste en annen vinkel på fenomenet i forhold til for eksempel identitetskonstruksjon og hybridiseringsteori.

Heks befinner seg i periferien på det religiøse kartet og representerer en individualisert religiøsitetsform. Heksen plasseres som underkategori i nypaganisme av blant andre Gilhus (Gilhus and Mikaelsson 2005).

Med hensyn til hvordan vi kan beskrive forholdet mellom virkeligheten og språket når det gjelder et fenomen som opererer på to virkelighetsnivå – det synlige og det usynlige, magiske, er jeg nødt til å forholde meg til språket som gir uttrykk for begge. Jeg er klar over begrensninger dette forårsaker. Det å gi en nøyaktig beskrivelse av noe så vagt som magiske erfaringer virker nesten umulig. Allikevel prøver jeg å systematisere kunnskapen jeg fortolker for å gi inntrykk av denne magiske virkeligheten som er en del av informantens liv.

”Postmodernistens løsning på dilemmaet i forholdet mellom språk og virkelighet er å si at alt er språk. Virkeligheten er identisk med våre tegn, symboler, forestillinger, begreper, og er ikke tilgjengelig utenfor språket. Det er uinteressant å snakke om tingenes natur, om virkelighetens egentlige vesen, fordi alt vi erfarer forutsetter språket for i det hele tatt å ha mening”(Salomonsen 1991:38).

Som Salomonsen skriver ovenfor, er jeg heller ikke ute etter å finne ”sannhet” i forhold til et fasit svar på hva er en ekte heks, men jeg vil beskrive min tolkning av informantens synsvinkel.

“Religiøsitet oppfattes som allmennmenneskelig og førspråklig, og er knyttet til mysteriene rundt fellesskap, liv og væren. Religion oppstår først når disse erfaringer gis språklig uttrykk, og vil derfor variere kulturelt og historisk.”(Salomonsen 1991:13)

Jeg er delvis enig med Salomonsen angående at det er noe allmennmenneskelig i religiøsitet, men at det er førspråklig, velger jeg å tro at er mer knyttet til det intuitive, følelsesmessige valget et individ gjør i forhold til hva som passer det best. Religiøsitet har utvilsomt sitt eget språk og i min oppgave vil jeg forsøke å klargjøre de språklige begrep jeg omvender. Jeg

velger å klassifisere min informants livssyn under nyreligiøsitetetsbegrepet fordi at selv om hun befinner seg i periferien av det religiøse som et enkelt individ, så er hun representant for den individualiserte, nye formen for religiøsitet.

Det å forsøke å finne språk for å beskrive åndelige begreper som for eksempel magi og heks er vanskelig. Det som er spennende i forhold til språket knyttet til fenomenene er det Derrida kaller for "språklig ustabilitet" (Barker 2012:18). Vi kan ikke snakke om stabile, statiske begreper fordi begrep er under stadig rekonstruksjon. Det å sette diskursive rammer rundt begrepene, som Foucault nevner, tillater oss å analysere disse i tråd med en aktuell konstruksjon av disse begrepene (Barker 2012:92).

"Mystikeren tror at gud eksisterer, men at språket aldri kan fange gud. Veien til gud går derfor ikke gjennom ord, men gjennom erfaring" (Salomonsen 1991:39). For å kunne uttrykke disse erfaringene språklig, benyttes det alle tilgjengelige språklige virkemidler som metafor, symboler og-, besjeling. Allikevel, språket blir i dette tilfellet bare et imperfekt verktøy for formidling av noe som mangler språk. Til tross for at kunnskapen blir fortolket av både min informant og meg, er det viktig å etablere fellesbegrep for å forsøke å gi mest mulig troverdig fortolkning av det som blir fortalt.

Jeg vil først begynne med å avklare begreper religion og religiøsitet som er en grunnfundament for videre arbeid. Jeg vil også beskrive magi og okkultisme for å innta et perspektiv i min tilnærming til heksefenomenet.

1.2.1 Religion, religiøsitet og nyreligiøsitet

Å definere begrepene religion og religiøsitet er ikke lett. Det foregår en kontinuerlig maktkamp i forhold til hvem og hvordan som kan bestemme hva som er religion og religiøsitet. Hvem skal definere dette er avhengig av konteksten vi velger å plassere begrepene i. Først og fremst er det viktig for meg som forsker å plassere heks i forhold til en religiøs klassifisering for å innsnevre diskursene og dermed drøfte spenningen mellom religion og religiøsitet. Dette er sentralt for forståelsen av heksens plassering i en nyreligiøs diskurs.

I en vitenskapelig diskurs er ekte og uekte klassifisering irrelevant og jeg er ikke opptatt av hva er for eksempel en ekte og en uekte heks? Når det gjelder tradisjonsbegrepet i min

oppgave, så er det vesentlig å avgrense dette og jeg drøfter dette i avsnittet ”Den historiske heksen”. Det kommer også opp spørsmål om tradisjonelle og kulturelle aspekter i nyreligiøsitet som jeg velger å plassere den moderne heksen i, og dette gjenspeiles i hybridiseringsmodellen.

Først vil jeg plassere en heks og hennes tilhørighet på det religiøse kartet.

”Religion kan kort og godt defineres som språkliggjøring og systematisering av religiøs erfaring. (...) Religion og religiøst språk er alltid allerede skapt, og endres først og fremst ved å nytolke og mislese og snu betydninger på hodet, sette sammen elementer fra ulike tradisjoner. Og det er slik heksenens religion er blitt til”
(Salomonsen 1991:108).

I vår tid, i den vestlige verden, er religionsfrihet og ytringsfrihet et dominerende element. Dagens ”religiøse prosjekter” kan omfatte alt fra tradisjonelle trosretninger av de ”store” religionene som kristendom, islam, judaisme, hinduisme med mer, til nyreligiøse bevegelser som neopaganisme, neosjamanisme og andre alternative bevegelser. *”Religionen er alltid kollektiv, medan religiøsitet i seg sjølv høyrer til på individnivå. Ein kan på dette viset sjå på religion og religiøsitet som to ulike fenomen”*(Hauglid 2003:5). Dette er også noe jeg tar utgangspunktet i når det gjelder min oppgave. Religiøsiteten til min informant er hybridisert og utspiller seg på et individ nivå.

”All religion involves regular ceremonial and ritual activities, in which a group of believers meets together”(Giddens and Birdsall 2001:537)¹. Jeg synes at skillet mellom religion og religiøsitet er flytende, men det er viktig å etablere visse grenser i forhold til analysen. Jeg velger å betrakte religion som et kollektivt felleskap med ritualer som skaper rammer for utfolding av denne religionen. På denne måten kan jeg si at religion er institusjonalisert på grunn av disse kravene om felleskap og rituelle rammer. Dette kan vi observere i Wicca bevegelsen som en offisielt godkjent religion og som jeg beskriver videre i kapittel tre. Allikevel er dette et unntak i forhold til heks som religion. De fleste av heks i samtiden vil falle under nyreligiøsitetskategorien og utspiller seg på et mer individualisert plan enn kollektiv tilhørighet.

Religiøsitet kan være individuelt og personalisert. Den foregår på det indre, åndelige nivået hos et individ, og er uavhengig av det kollektive fellesskapet og utførsel. Religiøsitet kan

¹ Dette er utsagn til Durkheim.

bruke nøyaktig samme form for ritualer som religion, men forskjellen ligger i det kollektive og det individuelle i utfoldingsform.

”Folkelig religiøsitet befinner seg utenfor organiserte og anerkjente former for religion. Den bæres ikke oppe av institusjoner, men er heller del av folks hverdagsliv. Det er former for religiøsitet som kan være personlige, kreative og knyttet til opplevelse og erfaring heller enn dogmer og institusjoner”(Selberg 2011:10).

Jeg er enig med Gilhus og Mikaelsson som betrakter religion som en form for kulturelt felt hvor det foregår en meningsbærende utveksling av erfaringer mellom deltagere. Det foregår kommunikasjon på minst to plan: den ene er mellom deltagere i denne religionen, den andre mellom deltagere og utenforstående – samfunnet, som for eksempel forskere er en del av (Gilhus and Mikaelsson 2001:28). Allikevel, kommunikasjon på ulike plan forekommer også i religiøsitet, så dette kriterium kan ikke stå alene som en betegnelse for religion.

Man kan stille seg et spørsmål angående religionsdefinisjoner som drøftes av ulike forskere. Hvor går skille mellom religion, tro og livssyn? Marx ståsted er at religion er *”opium of the people”*(Giddens and Birdsall 2001:536), som får mennesker til å rette blikket vekk fra virkelighetens utfordringer og urettferdigheter mot en lovet forbedring og belønning i livet etter døden. I denne sammenheng trenger det ikke være kollektiv tro. Dette kan like godt fungere hos et enkelt individ som er overbevisst om livet etter døden og lar dette påvirke virkelighetsoppfattelsen og bruker dette til å takle livets utfordringer. Durkheim definerer religion som kollektivt samhold, ikke bare tro. Men om et enkelt individ utfører regelmessige ritualer på egen hånd, hvorfor ville da ikke dette regnes som en religion? En kan skape det sakrale på egen hånd og jeg tror ikke at en trenger andre til å legitimere sine religiøse praksiser. Durkheim sier også at *”The old gods are dead”* (Giddens and Birdsall 2001:538), noe vi kan trygt forkaste: *”The old gods are reborn”*, noe som er bekreftet av nyreligiøse bevegelser som åsatro og hekser.

Weber betrakter religion som mulig revolusjonerende bevegelse som kan forårsake dramatiske sosiale transformasjoner. På en mikroskala, vil det si at et individ kan forkaste regjerende dogmer (av for eksempel offisiell religion) og gå en annen religiøs vei for å etablere sitt eget livssyn som hovedautoritet.(Giddens and Birdsall 2001). Dette kan inspirere andre til å gjøre det samme, og kan ha innflytelse på samfunnet rundt, som kan påvirke eksempelvis det politiske aspektet. Eksempel på dette kan også være at mange forlater den

statelige² kirken, for å gå sin egen religiøse vei, som kan ha store konsekvenser for kirken som mister sine deltakere.

”Yet, increasingly, religious responses to change are occurring in new and unfamiliar forms: new religious movements, cults, sects and ‘New Age’ activities. While these groups may not ‘look like’ forms of religion on the surface, many critics of the secularization hypothesis believe that they represent transformations of religious belief in the face of profound social change” (Giddens and Birdsall 2001:552).

Vårt teknologiske, industrielle samfunn kan gi inntrykk av å være preget av mangfold av ulike valg vi må foreta oss daglig og dette skaper et behov for evaluering av også sine verdigrunnlag. Dette kan påvirke det religiøse synet hos et individ.

”The rise of groups and sects that emphasize personal spirituality, for example, suggest that many individuals feel a need to ‘reconnect’ with their own values and beliefs in the face of instability and uncertainty” (Giddens and Birdsall 2001:553).

Det ser ut som om behovet for individuell religiøsitet og personlig konstruksjon av egen tro er noe som preger vår samtid. Det ser ut at vi observerer et religiøst paradigmeskifte i vår nåtid. Flertallet i samfunnet som hørte til en dominerende religion for ikke så lenge siden, ser ut til å spre seg i ulike retninger og dette gjenspeiles i form av nyreligiøsitet og mangfold. Revitaliseringen av eldre kulturer er noe vi kan observere som et element i nyreligiøse bevegelser.

”There is a growing interest in the alternative knowledge, spirituality and cultic practices represented by religions other than the biblical faiths, including shamanism, animism and long-dead ancient paganism” (Salomonsen 1996:438).

Paganisme er den religiøse kategorien heks kan plasseres i innen religionsforskning. Når det gjelder heks, skriver Salomonsen at deres religiøse søken er rettet både mot ikke oppressive-, originale eldre religioner og kan omfatte vestlige ideer om både ”romantisk flukt” som fører dem til alt fra sumerisk mytologi til den keltiske folketro og dialog med representanter for samisk-, afrikansk- eller indianerkultur (Salomonsen 1996:10).

² Her snakker jeg om Norge som er en vestlig anomali med sin statsreligion og statskirke der flertallet i samfunnet har tilhørighet.

” ‘Neopaganism’ or ‘paganism’ refers to religious activity occupied with the re-creation of what is believed to be representations of indigenous pagan spirituality of pre-Christian Europe”(Salomonsen 1996:29).

Alle moderne heksene hører til neopaganisme, men ikke alle neopaganister er heks. Paganisme er et begrep for pre- kristne naturreligioner. Det kan være Druider fra keltisk tradisjon, åsatroere fra den norrøne tro, eller heksene fra ulike tradisjoner. En felles plattform for disse er natur, polyteisme og ofte animisme³.

”Some feminist Witches are very reluctant to name their spiritual practices ‘religion’. They associate the notion either with ‘dogmatic beliefs’, ‘false ideology’ or ‘oppressive institution’. They prefer the term ‘spirituality’ instead, which is said to denote the opposite pole: an ‘immediate connection to the divine’ or ‘a living beliefs based on mystical experience’”(Salomonsen 1996:8).

Min informant tar sterkt avstand fra å kalle sin tro for religion. Jeg tar dette i betraktning. Jeg vil beskrive min informants hekseidentitet som en form for folkelig, uorganisert religiøsitet som hører til underkategorien neopaganisme, og utspiller seg i en nyreligiøsitetdiskurs.

Dette er religiøsitet på individnivå og har ingen organiserte felleskap som deler felles ritualer, guddom dyrking eller annet. På tross av at informanten deltar i ulike sosiale sammenhenger, som for eksempel sporadiske Åsatro blot, betrakter jeg dette mer som møtepunkt for religiøse elementer av hennes eklektiske trosbilde.

Videre er denne formen for religiøsitet hybridisert, gjennom ulike prosesser av valg av elementer fra ulike religiøse retninger, noe som er hovedfokuset for denne oppgaven.

Religion krever et felleskap som deltar og samhandler i en felles religiøs praksis. Religiøsitet er personlig og individualisert tro som konstrueres av et individ. Nyreligiøsitet er en samtids beskrivelse for mangfoldet av retninger på det religiøse kartet.

³ Tro på at alle naturgjenstander som for eksempel stein og trær har sjel.

1.2.2 Heks og heksebevegelser

Når det gjelder heks, så kan de spores så langt tilbake som Mesopotamia og Babylon: *"The Mesopotamian material mentions both male and female witches; for instance, in the anti-witchcraft rituals pairs of figurines (i.e. male and female) are often represented to the god (...)"*(Cryer and Thomsen 2001:29-30).

"Skikkelsen er både tidløs og verdensomspennende, kjent fra de aller fleste kulturer og samfunn"(Hagen 2003:11). Denne skikkelsen kommer også i ulike form og kan beskrives som alt fra en stygg, ondskapsfull, gammel kjerring til en vakker, snill og sexy dame.

Begrepet i forhold til et tidsmessig spekter spenner seg fra Mesopotamia, gjennom gresk og romersk mytologi, kristendommens forfølgelser, til den moderne Wicca bevegelsen og heksekikkelsen i populærkultur med alle filmer og bøker skrevet om den. Heksediskursen omfatter veldig mye materiale. For å kunne gjennomføre min oppgave, måtte jeg kontekstualisere fordi individuelle identitetsprosjekter kan trekke veksel på en lang rekke heterogene diskurser om fenomenet.

Begrepet "heks"⁴ har et innhold som varierer i betydning ut fra konteksten det er brukt i. Dette kommer jeg nærmere på videre i kapittel tre, hvor jeg drøfter ulike tradisjoner som heksen er en figur innenfor. Her ønsker jeg presentere en kort definisjon jeg fant, som avgrenser begrepet på en måte jeg finner relevant fordi den presiserer den tradisjonelle heksen og dette står i kontrast til den hybridiserte heksen som er et moderne fenomen.

"Heks, kvinne eller mann som hevdes å stå i forbindelse med overnaturlige krefter, trollkvinne, trollmann. Samlebetegnelsen "heks" ble ikke vanlig i Norge før mot slutten av 1600-tallet; før det ble hekser i juridisk terminologi omtalt som trollkvinne eller trollmann, og hekseri ble omtalt som trolldom. Betegnelsen heks har tradisjonelt vært brukt om kvinner, men moderne forskning på de såkalte hekseprosessene befatter seg også med prosesser mot menn. Forestillinger om hekser har vært vanlige til ulike tider i mange kulturer, og var f.eks. velkjente i de nordiske land i eldre tid. I sagaene

⁴ En går ut fra at ordet stammer fra mellomhøytysk *Hecse* som på sin side stammer fra gammelhøytysk *Hagzissa* og gammelengelsk *Haegtesse* (se også Haugtussa). Forstavelsen *hag* kommer av *hegn* (heks har altså samme opprinnelse som «hekk»), *zissa* eller *tesse* antakelig fra gammelnorsk *tysja*, en god ånd. Opprinnelig kan det altså ha vært en betegnelse på en ånd som vernet om innhegninger.<http://no.wikipedia.org/wiki/Heks#Etymologi> (21.04.2015). "<http://no.wikipedia.org/wiki/Heks#Etymologi>." Retrieved 22.10.2014, 2014.

beskrives kvinner som har spådomsgaver, tar på seg dyreham eller driver med seid. I folkelig tradisjon er det ofte vanskelig å skille mellom egentlige hekser og såkalte «kloke koner», fordi vanlig folkemedisin og svart kunst ofte går over i hverandre. Men det var vanlig tro at hekser kunne påføre folk og fe sykdommer og ufruktbarhet, ødelegge avling, lage uvær osv”(https://snl.no/heks 2014).

Det er først i 1951 at inkvisisjonens forbud mot å praktisere heksekunst ble opphevet (Salomonsen 1991:49)⁵. Heksebevegelsen i nyere tid kan spores tilbake til 60-tallet hvor gudinnebevegelsen var sterkt tilknyttet feminisme. Ved siden av gudinnebevegelse har heksekulten Wicca under Gardner⁶ etablert seg.

”En ny religiøs retning ble skapt, som kort og godt kan kalles for ”Feminist Witchcraft” (Salomonsen 1991:21). I USA virker det som om de feministiske heksene dominerer, mens i Storbritannia er det Wicca som er mest utbredt (Salomonsen 1991:49). Jeg fant ingen forskning angående klassifisering av norske hekser, med unntak av det historiske. Hekseretningen min informanten representerer virker fri fra politiske og hierarkiske rammer som de engelsksnakkende hekser opererer innenfor.

”Heksekulten påberoper seg ingen guddommelig åpenbaring, og har i prinsippet ingen dogmer, hellige bøker eller trosbekjennelser. Den er en mysteriereligion som uttrykker seg i poesi og paradokser, og som verdsetter kunnskap og ritualer som skaper ny bevissthet, og som vekker den indre kraften hos et menneske.”(Salomonsen 1991:108).

Ordet *heks* i min oppgave betyr ”den som praktiserer magi” og må sees i tilknytning til hybridiseringsteori jeg anvender. Hva mener jeg med magi forklarer jeg under.

⁵ Forholdet gjelder Stor Britannia

⁶ Han har etablert Wicca bevegelsen som er basert på Murray forskning og bevis på at det finnes en hedensk heksekult som har holdt seg skjult under hekseforfølgelser og har overlevd. Hun har analysert dokumentene fra prosesser og brukte dem som bevis for sin teori. Senere ble hun anklaget for forfalskning og feiltolkning av forskningsresultater. Allikevel fortsatt Wicca bevegelsen, som var da allerede etablert, med å bruke hennes ”bevis” på historisk kontinuitet (Salomonsen 1991).

1.2.3 Magi

“Magi har så mange betydninger og bruksmåter at det ikke er mulig å gi en religionsvitenskapelig definisjon som både er presis og dekkende. Heller enn å gjøre noe forsøk på å gi en begrepspresisjon, vil jeg betrakte magi som et fenomen med uklare og flytende grenser til beslektede fenomener som okkultisme og religion” (Alver 1999:104).

Malinowski presiserer dette mer tydelig og skriver om magi som assosieres med intelligens og en sterk personlighet til den som kan den. Videre sier han at magi kan betraktes som en integrerende kraft for både individet og samfunnet. Jeg synes han har rett og det er fortsatt slikt at hvis et individ påstår å drive med magi, så møtes det med enten latterliggjøring av de som forkaster den, eller beundring fra de som tror på det. Det å hevde å kunne magi er knyttet til identitetsdannelse, hvor en kan forsøke å skape en aura av mystisisme rundt seg. I tilfellet av min informant, så er dette fremmed – hun sier hun har ingen paranormale evner. Allikevel kan både ritualer og spådom betraktes som magi, og disse bruker hun som en heks (Malinowski 1931).

“(…) magic originates from belief in cosmological correspondences: that there are real, invisible physical or energetic relationships between the elementals of nature as well as between words and things, i.e. between symbols of people and people, between sacred symbols and that to which symbols refer.”(Salomonsen 1996:255).

Når det gjelder *magi*, så i tilfellet av min informant, er det også en eklektisk blanding av ulike former for magi hentet fra ulike kulturer og tradisjoner. Denne blandingen inkluderer runemagi, tarot kort som spådom om fremtiden, bruk og laging av amuletter, og ulike ritualer som jeg kommer til å drøfte senere i kapittel fem.

Salomonsen hevder at *“Heksene har en organisk forståelse av magi, som på mange måter skiller seg fra okkultismens ønske om beherskelse og kontroll.”* (1991:23). Her betyr organisk forståelse av magi en tilknytning til naturen og det at heks er en enhetlig del av naturen, ”et naturbarn”. Iboende respekt for naturen har en stor plass i heksens virkelighet. Min informant understreker denne tilknytningen til naturen som sentralt for henne.

Alver refererer til ”okkultisme” begrepet og det er også viktig å presisere. *“Okkultisme (av latin occultus, skjult, hemmelig) er en diffus fellesbetegnelse på en rekke religiøse fenomener, for eksempel spådomskunst, magi, astrologi, sjele-reiser, åndemaning og*

satanisme”(Romarheim 1977:18). Jeg synes at det å blande satanisme, som er religion i det okkulte begrepet blir feil, siden dette dreier seg om ulike fenomener. Det finnes okkulte aspekter i satanisme, men jeg ville klassifisere den som en separat religion i stedet for.

Okkultisme forstår jeg som et paraplybegrep for fenomenene som er vanskelige eller umulige å måle empirisk. Det er en moderne definisjon av okkultisme og beskriver det uforklarlige og mystiske. Romerheim skriver at *”interessen for okkulte fenomener ser ut til å komme i bølger. En bølge hadde man under middelalderen og renessansen i forbindelse med bl.a.*

heksetroen”(Romarheim 1977:18). Okkultisme i min informants tilfelle vil omfatte spådom fra runer og tarot kort, seid og urtemagi. *”I våre dager har okkultismen fått fornyet styrke og aktualitet. Det urbaniserte menneske søker tilbake til grunnkreftene i tilværelsen*”(Romarheim 1977:19).

Det kan hende at dette er en av årsakene til et individ velger heks som identitet.

Grunnkreftene i denne sammenheng ville jeg forstå som iboende behov for en åndelighet hos et individ. Jeg er inspirert av Latours diagram hvor han plasserer fenomener mellom natur og kultur for å illustrere spenning og kompleksiteten av fenomenene⁷. Jeg velger å plassere okkultismen nærmere kultur enn natur og mener med dette at okkultisme er en menneske skapt konstruksjon som uttrykker et ønske om å kontrollere naturen. En kunne selvfølgelig også argumentere for at okkultismens fenomener har en naturlig opprinnelse og hører dermed under natur kategori.

Videre er det viktig å nevne hvit og svart magi. Begge representerer forsøk for å påvirke ytre omstendigheter. I hvit magi kan for eksempel det å helbrede noen være et mål, hvor i den svarte varianten kan det være det motsatte – å gjøre noen syk. Generelt sett er hvit magi brukt til det gode, svart til å skade. Hvem som moralsk sett setter grenser for hva er godt og ondt er et annet tema. Romarheim beskriver magi i den kristne diskursen og viser til at begge er ikke akseptert i det kristne perspektivet – alt som har med magi å gjøre er kjettersk (Romarheim 1977). Selberg foreslår et annet skille mellom kjøkken- og kaosmagi. Den første gjelder hverdagslig magi utøvd hovedsakelig av kvinner og har tilknytting til gudinnedyrkelse og representerer lav magi. Kaosmagi er en høymagi med motto: *”Ingenting er sant, alt er tillat”*, og benytter seg av terminologi fra kaostenkning, kvantefysikk og kybernetikk (Selberg 1997:129).

⁷ Jeg drøfter Latour videre i kapittel fem.

Mine refleksjoner rundt magi er at vi kan dele magi på en annen måte. I nyreligiøsitetens diskursen er det tanken om energi som påvirker alt. Energi er betraktet som Natur og derfor blir magi en del av den også. Det vil si magi er natur og både det hvite og det svarte er naturlig. Videre ser jeg en annen dikotomi som gjelder den ytre og indre magiske utøvelsen. Når en praktiserer magi med ønske om å påvirke virkeligheten rundt og utenfor seg selv, er det ytre utøvelse. Når en fokuserer på sin indre, personlige utvikling i en magisk kontekst, er det indre utøvelse.

Salomonsen skriver om horisontal og vertikal magi. Den første handler om å bestemme og presisere et utvalgt mål i tid og rom. Den andre gjelder å bli klar til å realisere målet på en magisk måte – å bli selv ”guddommelig” det vil si å samle og produsere magisk kraft som hjelper med realiseringen av det utvalgte målet (Salomonsen 1996:303).

Selberg skriver at forskere som studerer nye religioner bruker *magi* i tre sammenhenger. De knytter magi til neopaganistiske ritualer, heksekunst eller de klassiske okkulte disipliner (Selberg 1997:21). ”*Magi som ide eller begrep refererer i bred almindelighet til det overnaturlige, det ekseptionelle, det uforklarlige, det magtfulde, det betagende, det ukendte, det skjulte*”(Selberg 1997:22).

Ut fra vår populærkultur kunne vi forklart dette med visualiseringsmetoder som brukes ofte av ulike veiledere og coacher. Forskjellen mellom magi og coaching ligger i at i coaching så er det kunden som har ansvaret for å lykkes med målet ved hjelp av ulike teknikker. I magi er det derimot kreftene utenfor, det vil si det guddommelige, som bes om hjelp og som får ansvar for at ’kunden’ lykkes.

Det som preger de tre begrepene: religiøsitet, heks og magi i forhold til min analyse, er at alle har et felles trekk som ser ut til å være et trekk i samtiden, altså individualisering. Det er individet som konstruerer disse fenomenene ut fra sine personlige valg og verdier og har ansvar og makt som disse medfører. Dette skaper en stor frihet og fremmer kreativitet men er også med på å dekonstruere mulige kollektive fellesskaper som vi hadde mer av i de forrige århundrer. Disse fellesskapene blir i dag ofte erstattet av de virtuelle fellesskapene på internett. Internett opplever enorm utvikling og begynner til å ta mer og mer plass i menneskets liv, også det religiøse livet. I dag holder det med å melde seg inn i et religiøst fellesskap på nettet, og på denne måten dekke sine religiøse behov. En kan bestille voodoo

dokke⁸ og få den i sin postkasse. Magi og det religiøse kan på grunn av dette bli til noe trivielt, vanlig og miste sin eksklusivitet som de var preget av før.

Dekonstruksjon av felleskap i forhold til religiøsitet kan ta ulike former: fra en felles religiøs utøvelse til en individualisert praksis og videre til etablering av nettbaserte religiøse felleskap som allikevel ikke dekker den mellom menneskelige interaksjonen. Dette kan medføre isolasjon, ensomhet og tomhetsfølelse til et individ, noe som kanskje til og med gudene er ikke i stand til å fylle.

⁸ Voodoo er en offisiell religion i Benin og andre land i Afrika og på Haiti. Voodoo dokke er et magisk verktøy brukt i svart magi, hvor en lager en dokke som skal representere og helst ligne mest mulig på ens fiende. Deretter i ulike ritualer pines dokken, og det skal tilsvare skadene den ekte, levende personen får.

2 Metoder og teorier

I min oppgave er det to elementer som jeg har sidestilt fokus på. Den første er identitetskonstruksjonen til et individ som kaller seg en heks, den andre er hybridiseringsteori som beskriver transformasjon av ulike religiøse elementer og danner en ny variant av en religiøs form – en hybridisert, moderne heks. For å få tilgang på empiri som kunne brukes for å analysere disse to momentene, valgte jeg dybde intervju som metode.

I min oppgave har jeg valgt å bruke bare en informant som kilde til informasjon. Grunnen til dette, er både tidsbegrensning (jeg er i full jobb mens jeg jobber med oppgaven), samt et ønske om å fordype meg i en persons livshistorie og trosverden for en dypere forståelse av fenomenet.

Valget om å fokusere på ett individ var ikke lett, selv om det kan virke som den letteste vei. Tvert imot. Mange utfordringer som er knyttet til valget kunne sabotere oppgaven min.

2.1 Problemstilling

Identitet og hybridisering er begreper som kommer fra kulturstudier (Scott Sørensen et al. 2008, Barker 2012) og jeg la tidlig merke til at det var disse to temaene som interesserte meg mest i studiet. Hvordan konstrueres identiteten til et individ og eklektisme i ulike fenomener var noe jeg syntes var fengende. Jeg beskriver disse to begrepene: identitetskonstruksjon og hybridisering grundig i kapittel 4 og 5 i min oppgave, samt teoriene jeg anvender i analysen av disse.

I identitetskonstruksjon til min informant vil jeg se nærmere på aspektene som hvordan hun fortolker reaksjonene til sitt nærmiljø på det at hun er en heks, hva er hennes tanker om det alternative miljø i Norge, økonomiske aspekter av det ”å jobbe som en heks”. I religiøs hybridiseringsanalyse ser jeg nærmere på de ulike religiøse elementene den moderne heksen trekker veksler på i etableringen av sin identitet. Min informant kaller seg selv ”en eklektisk heks”, hvor eklektisk henvender seg til blanding av ulike religiøse tradisjoner og disse analyserer jeg i kapittel fem.

Forarbeidet til intervjuet var langt og omfattende fordi dette feltet er enormt og det finnes mange ulike tilnæringsvinkler til heksen som et fenomen. Jeg ville fokusere på dette

fenomenet i samtidens kontekst og da valgte jeg å gå vekk fra det historiske perspektivet som det allerede er skrevet mye om.

Etter utkastet til problemstillingen ”Den moderne, norske heksen – hekse fra Soknedal, livshistorie og identitetskonstruksjon”, var klarlagt, begynte arbeidet med intervjuguide (se vedlegg 1). Etter hvert som jeg jobbet med oppgaven, så jeg behovet for å justere tittelen på oppgaven fordi min informant kommer fra Sverige. Jeg gikk fra den opprinnelige tittelen ”Den moderne, norske heksen – heksen fra Soknedal - identitetskonstruksjon og livshistorie” til en mer passende ”Den nordiske moderne heksen. Heksen fra Soknedal – identitetskonstruksjon og religiøs hybridiseringsteori”. Jeg syntes at disse to setningene beskrev min problemstilling i mer teoretiske termer og uttrykte bedre hva jeg var ute etter. Hybridiseringsteorien som jeg valgte å inkludere i den endelige tittelen har jeg tenkt å ha som fokus i oppgaven med tanke på eklektisme til fenomenet moderne heks. Hybridisering anvendes i kulturstudier av blant andre Barker og Latour og er brukt i utgangspunktet til å beskrive hvordan nye, eklektisme elementer i forhold til identitet oppstår. Barker skriver om ”Creolization” av språket i de Karibiske Øyer som er et utfall av blanding av engelsk, fransk og nye elementer som er skapt av brukere i prosess av konstruksjon av dette nye språket (Barker 2012:164). Dette fikk meg til å tenke på sammenblandingen av de ulike elementene i nyreligiøse bevegelser i vår samtid. I dag er det alternative markedet full av ulike kulturer og tradisjoner vi kan fritt velge fra. Jeg synes at hybridisering er et trekk ved vår samtid når det gjelder kulturelle interaksjoner med det religiøse i spissen. Latour beskriver hybridiseringsprosess på et abstrakt nivå, hvor hybrid søker stabilitet som et fenomen og dette ga meg inspirasjon til diagram i kapittel fem, som presenterer hybridiseringsprosess hos min informant. Latour plasserer hybrid mellom kultur og natur polet, men jeg i min oppgave velger å plassere heksehybrid jeg skriver om, som et kulturfenomen (Latour i Blok and Elgaard Jensen 2009).

Hybridisering er ikke noe nytt fenomen og dette påpeker jeg videre i min oppgave. Det å anvende hybridisering som måte å betrakte og beskrive nyreligiøse fenomener på er med å strukturere til en viss grad et komplekst fenomen. Dette går jeg nærmere innpå i kapittel fem.

Jeg fikk en del nyttige råd fra både veileder, forelesere og medstudenter angående både intervjuguiden og problemstillinger jeg møtte underveis.

2.2 Tid i avhandling

”Begrepet moderne viser egentlig til det å være samtidig med noe, å tilpasse seg eller tilhøre det som til enhver tid er aktuelt” (Uldal and Winje 2007:13) og det er min tilnærming til ’moderne’ begrepet i min oppgave. Når jeg bruker ordet *moderne*, så tenker jeg på adjektiv som beskriver samtiden, ikke tidsperiode, eller stil Modernisme, eller Modernitet. Jeg kunne like godt brukt samtidens heks i tittelen, men velger det mer utbredte ordet, som her har samme betydning.

I min analyse brukes både en diakron og synkron tilnærming.

Et diakront perspektiv anvendes for å se nærmere på de ulike tradisjonene min informant henter inspirasjon fra. Disse ulike inspirasjonskildene er oftest forankret i fortiden. Med en diakron tilnærming har jeg mulighet til å analysere disse elementene som er med på å skape hybridiseringen av heksefenomenet. Det diakrone perspektivet har ikke som mål å fokusere på kontinuitet av fenomenet, men er utgangspunktet for hybridsteori.

Det diakrone blikket har også som et mål å illustrere at heksefenomenet er et førkristent fenomen og gir forklaring på hvorfor velger jeg å forlate denne diskursen.

Jeg vil kort beskrive det historiske perspektivet på heks og hekseprosessene. For min hybridsteori trenger jeg et kort tilbakeblikk på historien og vil gjerne se på hvordan den historiske heksen er bygd opp som en diskurs i form av ideer. Jeg vil se om det finnes noen elementer som gjenbrukes og hvordan de gjenbrukes i så fall i den moderne konstruksjon av fenomenet.

Det diakrone perspektivet vil jeg bruke til å beskrive og systematisere de ulike typer av hekser. Ikke alle av disse kan knyttes direkte til selve heksen jeg analyserer. Allikevel velger jeg å nevne disse for å illustrere mangfoldet i heksefenomenet og vise til utvalgte diskurser som er knyttet til dette. Disse ulike heksetypene er også med på å skape et kontrastivt perspektiv til heksen jeg skriver om. Dette gir en interessant vinkel hvor disse forskjellene er med på å belyse noe om heksen jeg analyserer.

Når jeg skriver for eksempel om Wicca, vil jeg illustrere to motpoler av heks. På den ene ser vi en etablert heksereligion som er institusjonalisert og hierarkisk bygd opp, på den andre, et individ som konstruerer sin egen tro. Når jeg nevner den sataniske heksen vil jeg vise til etiske og moralske forskjeller mellom denne typen heks og min informant. Samtidig så vil jeg

også nevne kort det diakrone tilbakeblikket, fordi det er relevant i forhold til hybridshypotesen min.

Den moderne, hybridiserte heksen jeg beskriver er ankret i samtiden. For å analysere dette bruker jeg en synkron tilnærming.

Med synkron tilnærming som utgangspunkt, så er det min informant som står i fokus som et eksempel for samtidens heks. Det er dette som er hovedfokus av min oppgave: den moderne, hybride heksen som er plassert i samtidens kontekst. Den synkrone tilnærmingen gir meg mulighet til å fokusere på det korte utsnittet av tiden intervjuet foregår. På grunn av dette kan jeg gjennomføre en dybde analyse av nåtidens fenomen. Ved å velge det synkrone perspektivet, velger jeg å distansere meg fra den historiske kontinuiteten som noen av heksebevegelsene, som for eksempel Wicca, påberoper seg. Jeg kommer ikke til å diskutere legitimitet eller autenticitet knyttet til fenomenet.

Det synkrone perspektivet jeg inntar, har som mål å illustrere samtidens fenomen med hele sin kompleksitet og eklektisme. Her er det viktig å understreke at det synkrone gir en begrensning i forhold til diskursen den omfatter. Jeg snakker om en kort periode av tiden, hvor jeg kontaktet informanten og gjennomførte et intervju, som varte over to timer. Det er dette tidsutsnittet som gjelder i min analyse. Det synkrone understreker også at identitet er noe som undergår stadige forandringer og blir kontinuerlig skapt av individet og omgivelser⁹. Det synkrone perspektivet er en metaforisk ”pause knapp” hvor vi fryser ned et kort utsnitt av tid. Både før og etter er ikke relevant i analysen, selv om de påvirker og er tilstede som rammer og mulighetshorisont i livshistorien jeg blir presentert. Det er viktig å skille disse nivåer av fortid og nåtid. Min informant var, da hun startet, en helt annerledes heks enn den dagen intervjuet finner sted. Hun er ikke den samme heks dagen etter jeg dro, bare fordi for eksempel hun er nå en intervjuet heks, som sannsynligvis har fått et nytt innsikt om seg selv gjennom den selvbiografiske fortellingen.

Jeg mener at identiteten formes i en prosess der informanten forholder seg til allerede eksisterende fortellinger som finnes blant annet innen den nyreligiøse diskursen i dagens samfunn, samtidig som hennes fortellinger hele tiden etableres i relasjoner, her og nå, som når hun forteller til forskeren. Dermed blir ikke identiteten som uttrykkes noe permanent, men noe bevegelig som kontinuerlig skapes i stadig endrende sammenhenger.

⁹ Dette skal jeg drøfte videre i identitets kapittel.

2.3 Sted i oppgaven

Jeg etablerte først kontakt med min informant gjennom en felles facebook gruppe etter at jeg bestemte meg for å skrive om en moderne heks. Først googlet jeg ”moderne heks i Norge”, deretter valgte jeg den første som kom opp og leste informasjon som var tilgjengelig om henne på nettet. Jeg var forberedt på et langt søk etter en som kaller seg en heks, men fant fort ut at det var ikke så vanskelig som jeg trodde. Vi avtalte at intervjuet skulle foretas hjemme hos henne i Soknedal, Trondheim.

Jeg valgte dybdeintervju som metode, fordi jeg ikke hadde mulighet til for eksempel deltagende observasjon som kan inngå i den kvalitative undersøkelse. Grunnen til dette var geografiske avstand mellom meg og informanten. Det å arrangere et møte for et langt intervju var derimot gjennomførbart. Jeg måtte reise langt for å treffes med informanten, men den geografiske avstanden var ikke noe jeg vurderte på forhånd da jeg søkte etter en informant. Intervjuet fant sted i Soknedal i Sør Trøndelag og jeg ble invitert hjem til min informant. Dette var med på å skape et bestemt maktforhold fordi jeg befant meg på en total ukjent plass og ble invitert over til hennes ”territorium”. For hennes del vil jeg tro at dette skapte trygghet. Det å befinne seg i kjente omgivelser kunne ha en positiv innvirkning på hennes åpenhet i forhold til å dele informasjonene jeg fikk tilgang til.

Soknedal er et lite sted og i intervjuet stiller jeg spørsmål rundt det lokale miljø og dets mottagelse av en heks som en del av det samfunnet. Svaret jeg får tilgang til, gjelder min informantens tolkning av hennes følelse om hvordan hun synes hun blir mottatt. Det hadde vært spennende å intervju lokalbefolkningen om hvordan de forholder seg til den lokale heksen, men det innebærer et større prosjekt jeg ikke har kapasitet til på nåværende tidspunkt.

2.4 Case-studier

Undersøkelsen min er basert på en kvalitativ tilnærming og har et intensivt undersøkelsesopplegg som lar meg fokusere på en av fortellingene i gjeldende diskurs.

”Forskningsintervjuet (...) blir definert som et intervju som har et mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomenene” (Kvale, Anderssen et al. 1997:21). I mitt prosjekt fortolker jeg en fortelling som handler om identiteten som heks.

Jeg analyserer innsamlet data, samt velger de ulike trådene som kommer ut av analysen for å prøve dem ut i forhold til hybridiseringshypotesen jeg foreslår å anvende.

Jeg valgte en informant fordi jeg ønsket å fokusere på individet, ikke mangfoldet eller grupper. Jeg så at mange andre forskere tok på seg analyse av grupper, og i forhold til heks, var det hovedsakelig Wicca. Nå er Wicca ikke særlig utbredt i Norge og jeg fant ut at litteraturen dekker dette tema ganske godt. Det jeg savnet litt i litteratur var nemlig den moderne norske heksen.

”[...] Ofte er idealet å gå i dybden på en case og presentere en helhetlig analyse som står på egne bein. Undersøkelsesenheten sees som et komplekst hele, der mange undersøkelsesenheter og deres forhold til hverandre pensles ut.” (Jacobsen 2005:90).

2.4.1 Dybde intervju som metode

I etterkant så ser jeg at forarbeidet i forkant av intervjuet var alfa og omega. Det å reflektere og kategorisere spørsmål en trenger svar på, var en stor del av intervjuforberedelsen. Min primære interesse var ”hvordan blir man en heks?” og det føler jeg at jeg fikk svar på og presenterer det videre i oppgaven. Jeg var nysgjerrig på hva det i praksis betyr å være heks, hva hverdagen til en heks består av, det profane og det sakrale – og hvordan er grensene mellom disse? Hva synes hun om andre hekser og alternative miljøer i Norge, om satanister, hvilke guddommer bruker hun i sin tro, og hva er magi?

Jeg prøvde å samle flest mulig spørsmål i forberedelsesperioden, samtidig ville jeg ikke overdrive ved å skape en for rigid ramme for intervjuet. Så til slutt i min intervjuguide¹⁰

¹⁰ Se vedlegg 1

samlet jeg hovedspørsmål i en logisk rekkefølge som jeg skulle prøve å holde meg til. Resten lot jeg falle naturlig uten å styre for mye.

Jeg var absolutt avhengig av at intervjusituasjon hadde en atmosfære og kjemi som fungerte bra for å få mest mulig dybde informasjon. Heldigvis for min del, viset det seg at informanten min var meget åpent mennesket, som var villig til å dele sin livshistorie og forståelse angående ulike fenomener. Det var ikke første gang hun fortalte sin historie. Hun var intervjuet før av aviser, så historien jeg fikk var gjenfortelling av allerede etablerte og reflekterte narrativer. Allikevel var det det lengste intervjuet hun hadde vært med på og det kom en mengde spørsmål hun ikke ble spurt om før.

2.4.2 Forhold som spiller inn i intervjusituasjon

På skriveseminaret har vi lært om hvordan vi innleder samtalen, noe som hjalp, men til syvende og sist, så er det personlige egenskaper som trer inn i kommunikasjonssituasjonen som oppstår. Jeg er en pedagog og en veldig utadvendt person, noe som hjelper meg med å etablere kontakt med andre, men kan også virke skremmende, noe jeg har tatt hensyn til ved å forsøke å opptre profesjonell og rolig.

”Enhver intervjusituasjon har en hierarkisk struktur. Den som intervjuer definerer situasjonen og setter rammene omkring det som skal skje”(Alver and Selberg 1992:35). Det å skape en balanse i dynamikken mellom den som intervjuer og informanten var noe jeg var opptatt av.

Min polske bakgrunn og det at jeg har flyttet til Norge da jeg var tjueen, var med på å skape nærhet mellom oss fordi Linda er opprinnelig svensk. Siden vi begge var fremmedspråklige, oppstod det et par situasjoner hvor hun måtte stoppe for å tenke på uttrykket på norsk om noe hun ville fortelle. Dette var ikke noe jeg opplevde forstyrrende, tvert imot disse få pausene skapte enda mer nærhet, føler jeg. Vi kommuniserte på et språk som ikke var vårt morsmål og det fikk meg til å være veldig nøye med å prøve å forstå alt vi snakket om. På min side, følte jeg meg litt dum når jeg ikke forstod noe, men spurte allikevel om forklaring – det å få riktig informasjon var viktigere enn mitt sårede ego.

Andre elementene som kan ha innflytelse på intervju er for eksempel kjønn og alder og de er med på å skape forbindelser eller mangel på dem. Valget av en kvinne var bevisst fra min

side. Heks generelt er overrepresentert av kvinner, selv om det finnes mange menn som identifiserer seg som heks også. Hadde jeg eller hun vært en mann hadde dynamikken i intervjusituasjonen trolig forandret seg. Jeg la merket til at vår fellesnevner som fremmedspråklige kvinner var med på å etablere nærhet. Vi fikk en felles ”kollektiv identitet”. Det at vi brukte et fremmed fellesspråk har allikevel forårsaket noen få utfordringer da jeg transkriberte og ikke forstod hva som ble sagt og måtte ty til min mann for å få hjelp. Det at jeg var yngre enn informanten var med på å prege maktforholdet mellom oss. Hun ble den eldre, ”erfarne” jeg ble den yngre ”lærevillige”. I hierarkisk samspill var min rolle som en forsker klar: jeg skal stille spørsmål og lytte. Allikevel føler jeg at makt ble jevnfordelt i forhold til dynamikk mellom oss: jeg hadde spørsmål og forventninger til svar, hun var den eldre, erfarne informant som ville dele sin kunnskap. Vi var i hennes kjente omgivelser som skapte en avslappende atmosfære hvor jeg fikk også en rolle som en gjest.

Det jeg skrevet i refleksjonsnotatene i etterkant av intervjuet var at kroppsspråket er en viktig del av kommunikasjon. Jeg passet på å ha en åpen kroppsholdning og holdt en vennlig øyekontakt. Det å vise at en er interessert i det som blir sagt er også veldig viktig. Her er balansen mellom kontakten med informanten og notater og litt kontroll i forhold til intervjuguide viktig.

Jeg hadde med en digital diktafon og tok opptak av hele intervjuet. Etter hvert ga jeg opp med notatskriving, og noterte bare de viktigste stikkord, fordi jeg lagt merket til at intervjuet ble mer smidig på denne måten.

2.4.3 Kilder

”Men kilder er tekstgenrer, og tekster inneholder sosiale fakta, men også subjektiv basert kunnskap. Det er derfor heller fruktbart å snakke om fortolkning av fortolkninger (se Heggli 2001), og om at virkeligheten må konstrueres gjennom fortolkninger (se Hastrup 1989)” (Repstad and Lund-Olsen 2003:73).

Jeg vil med en gang understreke at når jeg analyserer både det empiriske materialet fra intervjuet og teoretisk litteratur, så er jeg klar over det Repstad påpeker her. Analyse av intervjuet er min tolkning av den selvbiografiske fortellingen til min informant som inneholder igjen hennes tolkning og konstruksjon av sin personlige fortelling. Når jeg drar inn andres teorier så er det også min tolkning av andres tolkninger på et teoretisk nivå. I min

forskning er ikke målet å beskrive sannhet og virkelighet på en objektiv måte, fordi det ikke er mulig å oppnå. Det jeg gjør er å gi min tolkning av annens fortolkning av seg selv. *”Mitt ”materiale” består ikke av ”kilder”, men av kulturelle uttrykk/representasjoner hvor sammenhengene mellom disse blir vesentlige i fortolkningen”*(Repstad and Lund-Olsen 2003:73).

Alver og Selberg (Alver and Selberg 1992:27) nevner inndeling i de interne og eksterne kilder, hvor førstnevnte omfatter forskerens medskapning, mens den andre, er kildene som eksisterer utenfor forskerens påvirkning eller innblanding. Hauglid (Hauglid 2003) deler interne kilder i tre underkategorier: intervjumaterialet, observasjon og den uformelle samtalen.

For meg, så er intervjumaterialet den primære interne kilden. Den uformelle samtalen som har oppstod før og i etterkant av intervjuet, er noe som er på et mer ubevisst plan. Allikevel preger de uformelle samtaler min oppfatning av informanten. Jeg får et visst inntrykk på forhånd hvordan hun er. Jeg får også en del private informasjon som jeg velger ikke å plassere i oppgaven på grunn av mangel av relevans til tema.

Noen steder velger jeg allikevel begrepet ”den uformelle samtalen”, i forhold til andre mennesker jeg snakket med i løpet av årene. De er relevante som kommentarer som for eksempler en del av stereotypier jeg har møtt i samtaler om heks med andre. Disse har bidratt til mine refleksjoner rundt tema heks.

Jeg siterer mye fra intervjuet. Noen steder omformulerer jeg i noen grad det som ble sagt direkte: *”Det muntlige ser ofte banalt ut når det kommer på skrift”*(Alver and Selberg 1992:28). Allikevel velger jeg også en god del direkte sitering for å gi informanten mulighet til å presentere sine meninger på sitt eget språk. Dette bidrar til et variert bilde i språklige uttrykk i oppgaven min.

De eksterne kildene i mitt tilfelle omfatter de litterære kildene, som dreier seg om emnet jeg drøfter. Litteraturen jeg bruker er på norsk, engelsk og polsk og viser til en stor bredde på ulike felt.

Jeg valgte bort alle nettstedene som handler om hekser. Etter mange timer med undersøkelser på disse nettstedene, fant jeg ut at for det første, så er det alt for omfattende, og for det andre, kan de bidra til å feste stereotypier, myter og feiltolkning i forhold til vinkelen jeg inntar i min analyse. Mange av disse sidene gir inntrykk av mystikk og spiller på det hemmelige og

eksklusive. Mange av dem mangler kildehenvisning og jeg oppfatter dem som et annet forskningsfelt. Disse sidene er med på å konstruere heksediskursen som helhet, men jeg er ikke opptatt av en heks slik hun representeres i media og populær kultur.

Nettsider jeg valgte å bruke er nettsiden til Åsatrosamfunnet Bifrost, den store norske leksikon og wikipedia når det gjelder etymologi på ordet heks, og det bruker jeg først etter konsultasjon med førstelektor i historie ved HiT, Herleik Baklid som har bekreftet etymologien til ordet.

2.4.4 Fortelling som en primær kilde

Den selvbiografiske fortellingen møter vi ofte i nyreligiøsitet. Ulike fortellinger i form av veien mot det åndelige, helbredelseshistorier, spirituell veiledning og mer preger denne sjangeren.

I kapittelet ”Selvbiografien som personlig myte”, skriver Alver om identitetskonstruksjon som preger vår kultur. *”Mange samfunnsforskere vil være enige i at subjektivitet, inderlighet, selvbevissthet, ekspressivitet og lignende er blitt stadig mer karakteristiske trekk ved moderniteten”* (Alver 1999:76).

Selvbiografi kan gjelde både den skriftlige og den muntlige fortelling om seg selv. Når jeg intervjuer min informant, så er hennes fortelling en selvbiografisk fortelling. *”Selvbiografien er stadig vekk en genre for religiøs livstolkning”*(Alver 1999:78). Disse uttrykksformer for individualitet er med på å gi næring til det voksende markedet av nyreligiøsitet. Dagens marked er full av selvbiografier i ulike alternative retninger, hvor oftest ”veien til opplysningen” er understreket. *”Teksten er ifølge Jung å forstå som en myte fordi den integrerer det bevisste og det ubevisste, sjel og intellekt, miljø og person, religion og vitenskap i en individuell skjebnefortelling”*(Alver 1999:84).

Dybdeintervju er en metode som gir rom for en personlig fortelling. Fortellingen er en litterær sjanger og kan ta ulike vendinger. Den kan ha et diakront forløp hvor vi kan oppleve et kronologisk tidsløp som strukturerer historien, den kan starte ”in media res”, eller hoppe frem og tilbake i tiden. Elementene som vendepunkter kan ofte være en viktig del i det narrative. Jeg må innrømme at jeg ble overasket over hvor like livshistoriene i nyreligiøsitet diskurs er(Salomonsen 1996, Salomonsen 2002, Gilhus and Mikaelsson 2005). Sykdom, trauma,

tunge erfaringer kan ofte bli til et vendepunkt i den religiøse fortellingen og er et viktig moment i identitetskonstruksjon.

Når det gjelder min informant var jeg interessert i alt som var knyttet til henne og heks. Hennes fortelling hadde ingen kronologisk forløp, men ble konstruert rundt mine spørsmål fra intervjuguiden. På grunn av dette fikk jeg mange fortellinger som min informant satt i en kontinuerlig historie med temaet henne som en heks. Informanten min inkluderte kort sin barndom, oppvekst, ulike interesser knyttet til heks og mer, noe jeg beskriver detaljert i kapittel fire.

”I fortellinger skapes det mening og betydning av uforklarlige og tvetydige opplevelser gjennom kategorisering og kontekstualisering. Folkloristikk kan forstås som studiet av en narrativ konstruksjon av virkeligheten”(Selberg 2011:23).

Det er sjeldent en går rundt og fører en monolog om seg selv til seg selv. En intervjusituasjon er en kunstig satt ramme hvor en utveksling av informasjon foregår mellom informanten og intervjueren. Konteksten til min informants fortelling er vårt intervju. Det er i disse rammene fortellingen hennes blir konstruert. Konstruksjon av fortellingen om seg selv betyr at en presenterer sin historie på en måte en ikke har gjort før. Det betyr at denne fortellingen er nyskapt, ikke at den er oppdiktet. Det innebærer også at fortellingene om en og samme historie kan variere. Hvis vi forteller vår historie for første gang, er det en ny situasjon hvor vi må forsøke å huske tilbake, gjenfortelle hendelser som har skjedd for lenge siden, svare på spørsmål som blir stilt fortløpende. Neste gang vi skal fortelle den samme historien blir den allikevel annerledes. Det er ikke spørsmål om hvilken historie som er mest sann, eller ikke, fordi begge er det. Historien som blir gjenfortalt blir trolig mer sammenhengende, mer klarere fordi individet allerede har fortalt den, og hadde mulighet til å reflektere og strukturere sin historie bedre. ”Øvelse skaper en mester” kan anvendes også i dette tilfelle.

Fortellingen til min informant utgjør min primære og interne kilde for forskningen om den moderne heksen. Den reflekterer samspillet mellom meg som forsker og informant. Jeg er mottager og fortolker av hennes konstruerte fortelling. *”Det er viktig hva det å fortelle betyr for den enkelte, hvilken verdi fortelleren selv legger i det som sies, og i hvilken grad det fortalte brukes til å gi tilværelsen orden og et bestemt innhold”*(Alver and Selberg 1992:27). I fortellingen om seg selv er det en rekke valg en tar mens en forteller sin historie. En velger det som betyr mye for en, det som er mest spennende understrekes, det som er kjedelig utelates.

På denne måten konstrueres det en fortelling som er kontrollert av det individet som forteller. Fortelling om seg selv er en versjon en velger å presentere til en mottaker.

Linda viset seg til å være et utadvendt, pratsomt menneske, med kjempesans for humor og åpenhet som var en drøm for intervjueren. Hun hadde selvironi og det var mye latter i løpet av intervju.

”Fortellinger om personlige religiøse opplevelser er av særlig betydning som kilde for forskning, men også når det gjelder kommunikasjon, tradering, forandring og vedlikehold av religiøse ideer. Religiøsitet handler ikke bare om menneskets kommunikasjon med det overnaturlige, men også kommunikasjon om det overnaturlige”(Selberg 2011:24).

”Fortelling er også et viktig perspektiv her fordi det er fortellinger som utgjør kilden til folkelig religiøsitet. Folks erfaringer og opplevelser er grunnlaget i folkelig religiøsitet, og fortellingene om erfaringer og opplevelser blir derfor primærkilder”(Selberg 2011:27).

Når en forteller om det som er knyttet til det religiøse så finnes det en rekke utfordringer for begge parter. Det ”å snakke samme språk” er en avgjørende faktor for at fortellingen blir forstått på en riktig måte, det vil si måten informanten ønsker at den blir forstått. Hvordan en kan formidle en opplevelse av det spirituelle, åndelige, utrolige til en som ikke har erfart slike ting, kan by på en rekke utfordringer. Mange av de som forteller religiøse historier bruker å si ”det finnes ikke ord, det er vanskelig å forklare med ord” for sine opplevelser¹¹. Vi må huske at det er ofte vanskelig å uttrykke denne typen for fenomener i vårt språk, og her er det ekstra viktig å bruke beskrivelser rundt disse fenomenene for å nærme seg en forståelse.

Det som kan hjelpe med tolkning og strukturering av den fortalte historien er å tolke den ut ifra diskurs og kontekst.

¹¹ Har bruker jeg personlige, uformelle samtaler med bekjente som eksempel.

2.5 Diskurs og kontekst

Det er viktig å avgrense diskursen jeg velger å anvende. Diskursen jeg finner relevant i forhold til min analyse er en nyreligiøsitetens diskurs hvor den hybridiserte heksen er plassert i periferien. Periferiplasseringen til ”min” heks er begrunnet av at for det første forsker jeg på et individ, og for det andre er heks ikke så utbredt i forhold til andre nyreligiøse bevegelser som for eksempel Åsatro¹². Nyreligiøsitetens diskursen representerer også nåtidens religiøse bevegelser og fenomener og jeg synes at hybridisert heks er en del av den. Det er allikevel viktig å understreke at ulike diskurser flettes med hverandre. Heksediskursen som jeg forholder meg til er den viktigste av diskursene jeg opererer innenfor. Nyreligiøsitetens diskurs og heksediskurs er knyttet til hverandre og påvirker hverandre. På den ene siden er den moderne, hybridiserte heksen del av den store heksediskursen, på den andre siden, en del av nyreligiøsitetens diskurs. I min oppgave befinner heksefenomenet jeg analyserer seg mellom disse to diskurser som begge påvirker dette fenomenet. Nyreligiøsitetens diskursen omfatter alle moderne nyreligiøse retninger som neopaganisme, Wicca, Druidisme, Satanisme og moderne heks er en del av disse nye retningene. Heksediskursen omfatter heksehistorie fra Mesopotamia og Babylon, gjennom romersk og gresk mytologi, kristne hekseforfølgelser til den populære heksen fra popkulturen og moderne hekseforfølgelser i Afrika og India (Hagen 2003). Dette knutepunktet mellom disse to diskursene er det lille utsnittet av fenomenet jeg analyserer i denne oppgaven.

Siden min analyse omfatter hybridisering av det religiøse fenomenet som heks hører til, så tror jeg at det er tilstrekkelig med bare en informant. Hovedmålet er å illustrere hvordan et fenomen gjennomgår sine transformasjoner og etablerer en ny versjon av religiøse fenomener det tar utgangspunkt i. Dette synes jeg er mest spennende fordi for noen år siden (når jeg leser litteratur) virket det som at eklektisme var ulvesett. I dag virker det som at det å være eklektisk, begynner å bli akseptert og godkjent. Min informant skammer seg ikke for å være eklektisk, tvert imot, hun er stolt av å etablere sitt eget trossbilde i forhold til sine behov. Med denne oppgaven vil jeg undersøke en ny måte å tenke om nyreligiøsitet på. Jeg vil understreke at nye religiøse fenomener er flyttbare og flytende, noe som ser ut til å prege vår samtid.

Når det gjelder hybridiseringsprosessen så er jeg ikke fokusert på hvorfor denne tradisjon er valgt ut av vedkommende. Jeg er opptatt å se hvilke tradisjoner og elementer som velges. Begrunnelse for valg av disse er personlig og sekundær og kan lett forklares med individets

¹² Med dette mener jeg at åsatro i Norge er en offisiell trosretning, mens heks ikke er det.

personlig smak i forhold til dette valget. Fokuset jeg velger gir rom for systematisk analyse av hybridisering og på elementene som velges i denne prosessen.

Nå er det ikke fokuset av denne oppgaven å generalisere, tvert imot kan dette være en feiltolkning hvis jeg forsøker å generalisere, men allikevel, så tenker jeg at dette kan åpne opp for en annen synsvinkel i forhold til Nyreligiøsitet. Min hybridsteori i forhold til religion/tro analyse tar en annen synsvinkel på Nyreligiøsitet. Det som før ble beskrevet som eklektisk og hadde negative konnotasjoner, blir i min tilnærming noe nøytral. For meg er religiøs hybridisering et kjennetegn for religiøsitet i den verden vi lever i.

2.6 Informanten

Utvalget av min informant var tilfeldig. Jeg fant informanten min ved å google ”norsk, moderne heks”, og jeg valgte det første mennesket som dukket opp. Det viset seg at vi hadde en felles plattform i en facebookgruppe, så jeg kontaktet henne gjennom den. Det at vi begge hørte til samme gruppe var tilfeldig i forhold til valg av henne som informant, selv om det var lettere å ta kontakt med henne gjennom en felles plattform. Min interesse for heks fikk meg til å søke flere grupper på internett som er knyttet til tema. Jeg er på ingen måte en aktiv deltager av noen av dem og bruker dem for å lese andres synspunkter og holdninger til ulike tema.

Jeg prøvde å balansere nærhet og distanse i løpet av intervjuet, noe jeg fant vanskelig. Jeg er veldig interessert i temaet, gleden av å snakke med en heks, samt den umiddelbare sympatien jeg følte for henne gjorde det vanskelig der og da. Det er først når jeg begynte å analysere data, at jeg fikk distanse til å se på dataen med et annet blikk.

Vanligvis er anonymisering av informantene påkrevd i forhold til lovgivning og personvern.

Min informant ble grundig informert om dette, og uttrykte tydelig at hun vil stå åpent frem med navn og de personlige opplysninger som bidrar til oppgavens legitimitet. Senere fikk jeg underskrift på at hun samtykker til bruk og offentlig publisering av intervjumateriale og personlige opplysninger som inngår i det. Hun har stilt opp til offentlige intervjuer før, og ville bidra til økt forståelse rundt den moderne, norske heksen i vårt samfunn.

Etter at jeg har kontaktet henne og beskrevet min oppgave og tankene rundt den, fikk jeg umiddelbart en positiv respons fra henne til å delta med prosjektet. Vi avtalte at vi snakkes nærmere når tiden for intervjuet nærmet seg.

Min informant heter Linda, og er 42 år gammel. Hun er født og oppvokst i Sverige, og har flyttet til Norge i voksen alder.

Dette visste jeg ikke på forhånd, så jeg ble litt paff av å finne ut at min norske heks kommer opprinnelig fra Sverige. Siden det å vokse opp i Sverige hadde betydning for hennes identitetsdannelse som hun gir uttrykk for, ville jeg forandre på tittelen til min oppgave. Hennes tilknytting til Norge viser seg på mange måter. Hennes norske identitet skapes siden hun har flyttet og påvirker henne på bevisste og ubevisste måter. Det lokale samfunnet hun er en del av, arbeidsmiljøer hun har deltatt i, og tilhørighet til den norske Åsatro gruppen bidrar aktivt til identitetsdannelse. Derfor ville jeg forandre tittelen fra den norske heksen til den nordiske heksen.

Jeg ser ikke behov for å avdekke mye av personlige opplysninger om Linda. Hun fungerer i både nettverden, utlandet, og media og er gjenkjennelig for de interesserte. Selv er hun veldig opptatt at samfunnet får lære mer om den moderne heksen, slik at stereotyper blir erstattet med kunnskap.

2.7 "Don't go native"- feller man bør unngå

Min veileder bemerket tydelig at jeg måtte passe meg for å ikke "go native", i forhold til det fenomenet jeg forsker på. I faglitteraturen, er det blant annet Sørensen et al. (Scott Sørensen 2008) som nevner dette. Det å holde den nødvendige distansen, samt tilstrebe objektivitet til det vi forsker på, er kravet vi må forsøke å tilfredsstille. Å gå "native" ble brukt av antropologene i forhold til forskning på ulike stammer, hvor forsker forsøker å bli integrert i det forskende samfunnet, og kan risikere å bli så oppslukt av dette, at han/hun mister objektiviteten, og dermed troverdighet. Dette er knyttet primært til feltarbeid, men i mitt tilfelle, selv om jeg befinner meg "i feltet" i intervjusituasjon, så er jeg ikke deltaker i noen form for religiøse sammenheng. Alt jeg får tilgang til og det inkluderer ritual beskrivelser, får jeg i form av fortelling og fortolkning fra min informant.

Eie i sin avhandling nevner at ”det viser seg nemlig at de fleste akademikere som forsker på emnet også er tilknyttet bevegelsen”(Eie 1996:6)¹³.

Jeg tar dette til meg, og skal forsøke å holde meg til emne på mest mulig objektiv måte. Nå er jeg ikke en heks, og selv om jeg er en åpen person, så har jeg allerede lagt merket til at i tiden jeg begynte å jobbe med oppgaven, så utviklet jeg mye mer skepsis og kritisk holdning enn noen gang før. Jeg har alltid vært interessert i det mystiske og uforklarlige, det åndelige og ukjente, men i de to siste årene, vil jeg påstå at jeg har fått enn mer vitenskapelig tilnærming til disse fenomenene.

Det at jeg kom til å respektere og føle sympati for min informant, vil jeg tro er en naturlig del av prosessen, og skal ikke overskygge empiri.

Kirsten Hastrup(Hastrup 1999), som er antropolog, peker på ”den kritiske avstand” som nødvendig del av refleksiviteten, noe som er verdt å huske mens en både intervjuer og tolker resultatene.

Den andre ting jeg må passe på, er ikke å generalisere resultatene mine. Dette dreier seg om ett individ, og selv om hun nevner andre hun kjenner til, så er det absolutt ikke grunnlag for generaliseringer. Allikevel vil jeg inkludere hennes tanker rundt tilhørighet og andre relasjoner hun inngår i. Måten jeg velger å analysere heksefenomenet på, kan foreslås som universell analysemodell for denne typen av fenomener i Nyreligiøsitet, men fokuset mitt ligger fortsatt på ett individ. Jeg ønsker ikke å gi inntrykk av at fenomenet jeg beskriver er utbredt i nyreligiøsitet, heller ikke at det er noe ekstraordinært. Fenomenet jeg beskriver kan plasseres i periferien av nyreligiøsitet. Jeg vil bare foreslå en ny måte å anvende språket i forhold til religiøs eklektisme og gi en stemme til en som representerer denne eklektiske formen for tro.

”Jeg tror at ofte disse konsekvensene går i retning av å overbetone den religiøse individualiseringen i dagens samfunn. Denne individualiseringen samsvarer med disse religionsforskernes egne erfaringer, kanskje også deres sympatier, som trolig går i retning av at religiøsitet er OK, så lenge den er søkende, åpen og udogmatisk”
(Repstad and Lund-Olsen 2003:79).

I kapittel fire og fem presenterer jeg analyse av empiri samt teori av min case-studie hvor jeg vil presentere identitetskonstruksjon og hybridisering av en heks.

¹³ Dette gjelder paganisme.

3 Heks: fra forfølgelse til samtiden

”Paraplybetegnelser som heks og hekseri kom inn i norsk språk først etter at rettsforfølgelsene hadde ebbet ut”(Hagen 2012:29). Før dette var det brukt betegnelsen ”trollmann/kvinne” for en som kunne bruke overnaturlige krefter på ulike måter. Disse måtene å bruke magi på kunne deles i tre kategorier: diabolisme, maleficia og signeri. De to første er knyttet til ondskapsfull bruk av magi for å skade andre, hvor i diabolisme var det pakt med djevelen som var kjennetegn på kjetteri, mens den andre – maleficia, hadde ikke direkte knytting til Satan som sådan. Signeri er knyttet til magisk hjelp og hadde det gode som hensikt, men ble i trolldomsprosessene allikevel betraktet som ulovlig virksomhet(Næss 2005).

”For de fleste nordmenn er ordet <heks > negativt ladd. Noen avfeier hekse som et fantasiprodukt, skapt av kirken i dens jakt på kjettere. Andre assosierer det med ondskapsfulle kvinner og hedninger som manipulerer naturen og skader andre.” (Salomonsen 1991:22).

Jeg tror at dette bildet er litt annerledes i dag. Det offentlige mangfoldet i religion og religiøsitet i dag, har utviklet seg siden 90-tallet. I dag er fenomener som ”Åndenesmakt”, Astarte engleskolen til prinsesse Martha Louise og Harry Potter en populær del av vår hverdag. Alt dette er med på å forandre stereotypier rundt spiritualitet, okkultisme og nyreligiøsitet. Tilsynelatende er vi mer åpne som samfunn for ”de fremmede” nyreligiøsitetene.

”Vår tids <hekse-boom> er særlig et storbyfenomen[...]Andre hekser står fram i offentligheten med sitt budskap. Sybil Leek kaller seg Amerikas førsteheks. Gjennom radio og TV forkynner hun at heksekunsten er en tilbakevending til naturreligionen, til opplevelsen av en mer direkte livskraft i motsetning til kristendommens vage tro på en hinsidig fantasiverden”(Romarheim 1977).

At hekse-boomen gjelder byer må nyanseres. Vår geografiske spredning i Norge gjør at det blir vanskelig å konkludere med dette. Det kan hende at hekser er mer synlige i storbyer, men da kan en stille spørsmål ved hvordan kan vi måle dette? Min informant er bosatt og aktiv på et lite sted, så i dette tilfelle stemmer det ikke. Med innføring av teknologiske verktøy som internett ble mulighetene for kommunikasjon utvidet sterkt. Geografiske bosetning spiller ikke lenger en stor rolle. Vi kan i dag nå de fleste i verden gjennom et museklikk. Det er dette verktøyet Linda bruker i formidling av sin hekseidentitet – hun er mest aktiv i det globale

nettverk samfunnet som omfatter mennesker fra hele verden. Det å tilegne seg kunnskap om diverse heksekunster er mye lettere i dag enn for tretti år siden hvor vi var mer avhengige av bibliotek, bøker og muntlige fortellinger fra andre kilder.

I min informants tilfelle er heksekunsten revitalisering av ulike tradisjoner, noe jeg tolker som en form for tilbakevending til naturreligioner.

Heks, trollmann/kvinne, fantes gjennom tidene, lenge før kristendommen dukker opp på det religiøse kartet.

”This is in striking contrast to the comprehensive material concerning incantations, rituals and medical recipes against witchcraft which document a profound fear of being bewitched. There is no doubt that witchcraft in ancient Mesopotamia was forbidden (...)”(Cryer and Thomsen 2001:23).

På grunn av plassmangel kan jeg ikke drøfte den førhistoriske heksen her, men med dette sitatet ovenfor ville jeg illustrere at hekseri er et meget gammelt fenomen og kan spores tilbake til Mesopotamia og Sumererne.

3.1 Heks: historie og tolkninger av historiske kilder

”At fortiden er interessant og historie viktig, er en allmenn og udiskutabel sannhet i det senmoderne samfunnet”(Selberg 2011:120). Hvordan vi tolker historie i forhold til religiøsitet er en annen sak. Det å velge en bestemt tolkning kan forårsake stereotyper (som i heks tilfellet i forhold til hekseforfølgelse), falsk autentisitetsskrav (som i forhold til Wicca som jeg nevner under) og ønsket legitimitet som i forhold til rekonstruering av eldre tro. *”En økende populær, kommersiell og mangfoldig produksjon av historie og historisk tekst finner sted”*(Selberg 2011:129). Historie blir verdifull og ved å koble seg til dens kontinuitet, skapes det en meningsfull fortelling. Allikevel er det viktig å skille mellom historie forfalskning (Wicca) og inspirasjon fra ønsket om å rekonstruere fortiden.

”Kontinuitet og tradisjon blir skapt av fortellerne, det skjer ved at mennesker konstruerer sammenhenger mellom nåtid og fortid. Tradisjon i denne sammenhengen oppfattes da som et diskursivt begrep, ikke som en arv fra fortiden, og blir da en

egenskap ved ting og prosesser som legitimerer standpunkter og ideer”(Selberg 2011:27).

”Fortiden anvendes flittig i den magiske diskursen i vår tid, og det blir hevdet at vårt tiår blir sjamanismens tiår innenfor ny-religiøsitet (Lewis 1992:xii). Man vil tilbake til røttene” (Selberg 1997:9).

Det virker som om at det å bruke den fjerne fortiden for å legitimere noe er et typisk trekk i vår tid. Det gir inntrykk av at det som kan legitimeres med fjern fortid er mer verdifullt og ekte. Aronsson skriver om følelser for historie som en verdi i seg selv som engasjerer mennesker i en stor grad. Han skriver om en tilknytning til det historiske som kan plasseres mellom eksistensiell erfaring og kunnskap om det fjerne som bidrar til følelse av tilhørighet til historien (Aronsson 2004). I vår samtid ser vi også en stor vekst av et marked hvor historie blir til et produkt som selges og blir kjøpt. Rekonstruksjon av historie, tilbudt som opplevelse, turisme som er knyttet til ønske om å oppleve historien er med på å skape en utfordring og debatt for hvordan vi kan anvende kulturarv i bruk. I det religiøse feltet så oppstår det en rekke utfordringer i forhold til å anvende historie. Legitimitet og autentisitet i det religiøse kan plasseres mellom vitenskap og fiksjon. På den ene siden har vi tilgang til fortolkninger av eksisterende kilder for eksempel i form av gjenstander og plasser, på den andre siden er det ”å tilskrive mer enn det finnes i virkeligheten” til det historiske, noe som er utbredt. Det er lett å skape egne historiske fortolkninger av for eksempel magiske, skjulte gjenstander, evner og mer fordi det er knyttet til tro om at det eksisterer noe skjult, uten krav for kilder som kan bevise disse påstandene. Denne måten for å ”berike” og legitimere tro finnes, men i forhold til min informant så er den ganske fjern. Hun henter inspirasjon fra det fjerne for å konstruere sin egen religiøsitet. Hun understreker at det ikke finnes noe kontinuitet mellom hennes heksekonstruksjon og den historiske heksen.

3.2 Den Historiske heksen

5. Mos.18 10-11 *”Det skal ikke finnes hos deg nogen... som gir seg av med spådomskunstner, eller som spår av skyene eller tyder varsler eller en trollmann, ingen heksemester, ingen som spør en dødningemaner, ingen sannsiger, ingen som gjør spørsmål til de døde*”. (Bibelen)

I min oppgave vil jeg begynne med det historiske perspektivet ut av diakrone tilnærming, fordi denne diskursen har en stor relevans for min tilnærming til tema. De fleste nåtidens mennesker er kjent med stereotypier rundt det historiske heksefenomenet. Da har de et bilde av en gammel kvinne som ble brent på bålet i hekseprosessene og ofte i urealistiske høye tall. De fleste av stereotypier i forhold til heks, har utgangspunkt i den kristne religion. Heks ble i utgangspunktet ikke tatt særlig seriøst av kirken. Det ble tolket som fantasier og hallusinasjoner i tiden før hekseanklagelser. Etter hvert når kjetteri begynte å utfordre kirkens makt, ble oppmerksomheten rettet mot heksen. Et av interessant verk som bidro til massehysteri rundt hekser er *Malleus Maleficarum* skrevet av Kraemer og Sprenger og utgitt i 1487(Kramer, Sprenger et al. 2007). I dag kan vi tolke dette verket med en avstand som kan tyde på at disse to har skrevet et verk preget av kvinnefiendlighet og seksuell besettelse hos forfatterne av dette verket. De var med på å presentere saftige beskrivelser av de forferdelige gjerninger heksene foretok seg og med dette har de bidratt til å etablere en skremmende fantasiverden rundt ”fienden” som ble til den største trussel i datidens samfunn i denne konteksten. Alver skriver at det nye heksebegrepet ble skapt på 1400-tallet av kirken og er knyttet til kjetter begrepet (Alver 1971:15-20). Kristendommen plasserte heksen i en ramme hvor hun ble ”samfunnsfiende” på to måter: som en kjetter og som en satandykker.

I tidene for hekseprosessene (1400-til 1700)¹⁴, har heksefenomenet gjennomgått en del forandringer og dette kan vi få tilgang til gjennom diakrone tilnærming.

”Heksebegrepet ble utvidet slik at det kom til å omfatte alle som blokkerte veien for det lutherske presteskapets lederskap når det gjaldt den sanne tro og helbredelse. Healere, håndspåleggere, drømmetydere, eksorsister, åndemanere, tegntydere, krystallseere, signere, spåkoner, astrologer, lykkebringere, dagvelgere, sannsigere – ja, alle lokale eksperter på lykke, helbredelse og mottrolldom var egentlig hekser i falsk forkledning”(Hagen 2003:194).

Den kloke kvinnen - en heks som var den gode, respekterte del av samfunn som hjalp i forhold til sykdommer, barsel, og den slags, ble til en kjetter og deretter satans tjener. Den rare, oftest gamle, skrullete kjerring som var mistenkt for å drive med maleficia ble til den satanistiske heksen. Skillet mellom de som drev med hvit og svart magi ble utvisket – begge ble til satandykkere.

¹⁴ Europeiske hekseprosessene.

Prosessen hadde med kirken som involverte seg å gjøre, og det ble i første omgang heretisme som karakteriserte heksen. Heretisme ble tett knyttet til Satan-skikkelsen, som i den kristne tiden var motstanderen til Gud og Kirke. Med Satan inni bildet, transformerte bildet av heksen seg til den farlig, korruperte djeveltjener, som ville andre vondt.

Brian P. Levack (Levack 2006) tar oppgjør med noen av de regjerende stereotypier, og viser til historiske fakta, som gir et annet bilde av den historiske heksen enn det vi er vant til. Først og fremst er den historiske heksen oftest et offer for anklager av hekseri som hun ikke hadde noe med å gjøre. De fleste anklagde for *maleficia*¹⁵, hadde det som sin skyld, at de på en eller annen måte trakk til seg negativ oppmerksomhet. Det kunne være at de var gamle og kranglete¹⁶, hadde en konflikt med naboer (noe som var ganske utbredt), ble observert i mistenksomme omgivelser (plukking av urter i ødemark), eller var politisk truende individer (dette gjaldt oftest menn, men ofte ble deres koner anklaget, for å ta knekken på motstanderen). *”In medieval Europe, those believed to be possessed by evil spirits were frequently persecuted as sorcerers or witches”* (Giddens and Birdsall 2001:533). Vi må huske at troen på magi og djevelen var noe som var virkelig og ekte i datidens samfunn. Det var utbredt å forklare ulike hendelser ut fra magiske innvirkninger. Uflaks, sykdom hos både dyr og mennesker, natur katastrofer og utroskap ble oftest tolket som ”heksers ugjerninger”.

På spørsmålet om tilknytting til de historiske heksene og hekseforfølgelse svarer Linda:

”Det er ting som fortsatt skjer, i alle land, ikke på samme måte, men det er fortsatt forfølgelser, for eksempel i Afrika. Det er forferdelig at det finnes folk som benytter seg av den unnskyldningen for å forfølge folk. Men det er ingenting som skjer i Norge i dag, det er historie. Så det er ingenting jeg trenger å være bekymret for. Og det er veldig bra å slippe å tenke på det. Ellers så tror jeg nok at det var veldig få som faktisk var hekser som var brent, jeg tror at de fleste av dem hadde nok vett til å holde seg skjult”.

I dette utsagnet ser vi flere momenter. Den første er anerkjenning av den historiske heksen som et offer for inkvisisjon. Den andre handler om mytifisering av det historiske fenomenet ved å tilskrive høyere intelligens til ”ekte” hekser som holdt seg skjulte. Dette minner for så

¹⁵ Maleficia var den første anklage i prosessene, som senere utviklet seg og ble tillagt den andre anklage: heretisme. Maleficia var ondskapsfulle handlinger som rammet ofrene i form av for eksempel sykdom, død på den personlige planen, de kunne operere på den åndelige planen som f.eks. at et offer ble besatt, eller fikk nattbesøk av hekse (ofte seksuelt preget), eller på den materielle plan i forhold til dyr eller ødeleggelse av arving.

¹⁶ Levack.

vidt om Wiccas fortelling om kontinuitet av hekseri fra den fjerne fortiden og gjennom hekseprosesser til nåtid og de bruker det samme argumentet. Et tredje moment omfatter dagens problematikk i forhold til andre land hvor utvikling i forhold til religions frihet ikke samsvarer med vestens. Disse lokale samfunnene holder på overtro og skikk og kan brukes som et kontrastivt perspektiv i forhold til den moderne heksen i Vesten i synkrone tilnærming. Det at vi fortsatt i dag treffer på hekseprosesser med drap som følge, er skremmende og fascinerende i forhold til vår fjerne historie og viser til felles momenter i ulike kultur(Hagen 2003, Levack 2006).

3.3 Den sataniske heksen

Satanisme som religion, er det skrevet mye om, spesielt i norsk kontekst, siden Norge er betraktet som satanismens land i noen miljøer. Grunnet til dette er det beryktede Black metal miljøet, som på 80-tallet har tydeliggjort sin tilknytning til det, samt drap og kirkebrenning utført av noen medlemmer av denne gruppen (Rem 2010). Heksen i denne konteksten befinner seg på periferien av satanisme, og kan analyseres som et fenomen tilhørende denne religionen.

Det er mange stereotypier som knytter heksen til satanisme.

”I 1980-90-årene ble det ofte brukt en retorikk som satte likhetstegn mellom satanisme og okkultisme. Begrepene kunne nærmest brukes som synonymmer. På samme vis presenterte gjerne mediene heksekunst som en form for djeveldyrkelse”(Uldal and Winje 2007:204).

Det er viktig å presisere at de fleste av hekser har ingenting med satanisme å gjøre. Det finnes en satanisk heks som en underkategori av satanisme, og denne plasseres i den kristne diskurs sammen med satanisme, eller heksediskurs som en ytterste periferi i heksefenomenet. I den kristne diskursen ble heksen knyttet til satanisme i forhold til utvikling av hekseforfølgelsene. Både den som drev med hvit magi og hjulpet mennesker og den som drev med skadelig magi ble satantjenere i den kristne diskursen. Heksen som djeveldyrker hadde en stor innflytelse på etableringen av kirkens og samfunnets fiende og trussel og bidro til utvikling av prosessene. I forhold til heksediskursen så er den satanistiske heksen en variant av mangfoldet av hekser. Det er en heks som Anton Shandor LaVey beskriver som et sterkt individ som ikke er redd å

bruke sin makt som kvinne og en som er fokusert på å bruke psykologiske teknikker for å oppnå sine mål, ikke alltid i tråd med allmenn moral¹⁷ (LaVey 1989).

Den sataniske heksen, er et begrep brukt av Anton Szandor La Vey (LaVey 1989) i hans bok med samme tittelen. Jeg valgte å beskrive kort denne typen heks for å illustrere kontrasten mellom den sataniske heksens kontinuitet i forhold til den historiske heksen, og den hybridiserte heksen jeg skriver om. Når vi snakker om den sataniske heksen, så inntreer vi i den kristne diskursen fordi satanisme er en del av denne diskursen, siden den står i direkte opposisjon til kristendommen. Kontinuiteten i dette begrepet starter med at den kloke kona, som før drev med urter, helbredelse og (kanskje) magi, ble tilskrevet de sataniske egenskapene. Med dette skapes det en diskurs om den onde heksen som djevelens tjener, noe som har festet seg som den vanlige stereotypien når vi snakker om hekser i samtidens kontekst.

Jeg mener at den sataniske heksen er et begrep som viser til felles punkter med den historiske heksen på grunn av den kristne diskursen de er i. I sentrum står Satan som gud som dyrkes, selv om mange satanister ville distansere seg fra den form for ”kristen” dyrkelse og hevde at de er ateister som trekkes mot det hedonistiske som moderne satanismen representerer. ”*Selv om satanisten skulle kalle seg ateist, reproducerer han allikevel et kristent verdensbilde – i negativ form – fordi han ser djevelen som et symbol på ”det lystige liv”*”(Salomonsen 1991:47).

Institusjonalisering av denne troen er et annet element som oppstår på ulike nivå. Vi har oppdiktet heksesabbat i historisk perspektiv, og Satans kirke i USA skapt av La Vey i 1966, samt mangfoldige satanistiske grupper rundt om i verden. Selv om likheter foregår på ulike plan: i den historiske konteksten på en imaginær plan, i moderne er det på en materiell plan¹⁸, så ville jeg påpeke disse felles trekk som kan tyde på en moderne transformasjon av fortiden.

Jeg velger ikke å fordype meg i dette tema, siden den sataniske heksen ikke er relevant i min informants case, men vil nevne det for å kontrastere at det er viktig med differensiering i forhold til hekse fenomenet, samt illustrere rådende stereotypier knyttet til dette. Salomonsen skriver at: ”*Moderne hekser tror verken på den kristne gud eller djevel, og avviser hele dette*

¹⁷ I hans bok er det for eksempel kapittel om ”Utseende betyr alt” og magiske teknikker for å forføre gifte menn.

¹⁸ Med den materielle planen, mener jeg at i dag møtes heksene i virkeligheten: som medlemmer av coven, som er et organisert gruppefelleskap, oftest med en hierarkisk struktur. Coven (norsk: koven) organiserer felles ritualer hvor deltakere møtes. Disse oppdiktet heksemøter som var en del av forfølgelser, tar i dag sted i virkeligheten.

dualistiske verdensbildet som orientalsk og patriarkalsk” (Salomonsen 1991:47). Dette er jeg uenig i, fordi det er en alt for generaliserende påstand. Det finnes stor variasjon blant de moderne heksene og jeg viser til noen av disse variasjonene her.

Min informant forteller at hun kjenner til noen som kaller seg en satanisk heks, men selv på grunn av etiske prinsipper og moral, kunne hun absolutt ikke være det selv. Etiske prinsipper gjelder drap på dyr i de ekstreme tilfellene, og forsøk på å ta livet av noen ved hjelp av magi samt maleficia¹⁹ – ondskapsfulle forbannelser som er kjerne og skillepunktet mellom den sataniske heksen og andre typer hekser. Linda forteller at hun selv tror ikke på svart – hvit dikotomi, at hun synes det finnes mange grå nyanser i magi og overnaturlig persepsjon.

”En innflytelsesrik teori ble framsatt i 1920-årene av Margaret A. Murray. Hun hevder at middelalderens hekse-kultus er en direkte overlevning fra førkristen religion, og at heksene i middelalderen er en viktig tradisjonsbærer av okkulte fenomener, spesielt satandyrkelse”(Romarheim 1977:60).

Det er foruroligende at en slik kontinuitet blir fremstilt. For det første ble Murray tatt for forfalskning av data, for det andre snakket hun om den hornete gud i den keltiske mytologien, ikke Satan. Allikevel når vi leser dette, så er vi med på å videreføre denne stereotypien om heks og satanisme, noe som ikke stemmer. Dette er nemlig tolkning av heks i den kristne diskurs, noe jeg tror er en feilslutning.

3.4 Samtidens heks

”Neopaganismen tilhører også alternativbevegelsen og er en fellesbetegnelse på de gruppene som forsøker å rekonstruere førkristen europeisk religion. Druider, Odindyrkere og moderne hekser tilhører denne retningen, som kom til USA fra England tidlig på 60-tallet.”(Salomonsen 1991:21).

Samtidens heks kan sees i ulike kontekster. I det synkrone perspektivet kan vi se nærmere på det fenomenet moderne heks er. Det er en spennende tilnærming som tillater en fordypning og en innsnevring av fokuset i forhold til heks. Synkroni kan vi bruke på flere måter: vi kan velge et kort utsnitt av tiden (for eksempel en periode på et år) og bruke et kontrastivt perspektiv til å beskrive så mange hekser som mulig i denne utvalgte tidsperioden i for

¹⁹ Denne typen magi er også en del av for eksempel Voodoo religion.

eksempel hele verden. Vi kan også fokusere, som meg, på et individ og eller en gruppe (koven) som kan beskrives. Målet med synkroniske tilnærming er å beskrive hvordan er fenomenet i det gitte tidspunktet, istedenfor, som i diakroniske – beskrivelse av utvikling gjennom en lengre tidsperiode.

I den synkrone tilnærmingen må vi ta et valg angående hvilke heks er det snakk om? Vi har populærkulturen som skaper mangfold og variasjoner av hekser, vi har ulike heksebevegelser rundt omkring i verden som er mer eller mindre institusjonaliserte. Vi har også hekseforfølgelser med døden som utfall i Afrikanske land og India som foregår til dagens dato. (Hagen 2003). Hele spekter av heks i samtiden, og ikke minst den store variasjon som preger dette fenomenet, viser til at det er veldig aktuelt tema å skrive om.

Dagens forfølgelser kan brukes i en diakronisk tilnærming i forhold til de vestlige hekseprosessene til for eksempel å hjelpe til bedre forståelse av historien. De kan også brukes som et kontrastivt perspektiv i forhold til vestlige hekser i samtiden i en synkronisk tilnærming. På grunn av plassbegrensning kommer jeg ikke til å bruke dette i min oppgave, men jeg synes at det er veldig viktig å påpeke dette. Hekseforfølgelser har en kontinuitet i vår samtid, men geografiske utbredelser har byttet.

I min oppgave fokuserer jeg på den nordiske heksen. Det som ser ut til å prege heksekonstruksjon i Norden, er rekonstruksjon og revitaliseringen av gammel norrøn religion, i likhet med Stor Britannias revitaliseringen av den keltiske religionen. Et annet aspekt er en individualisering av troen. Det er individet som konstruerer sin tro i tråd med sine ønsker og behov. På denne måte får vi ofte et eklektisk utfall og det er derfor jeg foreslår anvendelsen av hybridiseringsteori for religiøse fenomener. Dette kommer jeg til å drøfte videre i oppgaven. Under presenterer jeg et utvalg av samtidens heks som er knyttet til min informants identitetskonstruksjon.

3.4.1 Wicca

Wicca er et moderne begrep som beskriver en religion blant Wiccaner, som ofte betraktes som heks. Selve bevegelsen er opprettet av den britiske antropologen Gerald Gardner i 1993 og er den mest kjente heksebevegelse i dag. Hauglid kaller Wicca for mysteriereligion som vil si at en hevder å forvalte kunnskap gjennom innvielsesprosesser som består av læringsstatus fase og tre grader som er mulige å oppnå (Hauglid 2003).

”Det store eksempel hos Starhawk er hentet fra historien, og ligger opp til en moralsk forståelse av å være ”wiccan”: *”To be a Witch is to identify with 9 million victims of bigotry and hatred, and to take responsibility for shaping a world in which prejudice claims no more victims”.*(Salomonsen 1996)

Hekseprosessene blir brukt av Wicca bevegelse til å legitimere sin kontinuitet og autenticitet i forhold til den fjerne fortiden. *”Heksebrenningen var i realiteten krig mot en gammel hedensk religion som særlig ble praktisert av kvinner”*(Salomonsen 1991:46). Jeg tar avstand fra den type påstander, men ville illustrere med dette eksemplet hvordan moderne hekser kan forsøke å påberope seg historisk opprinnelse.

Salomonsen skriver at Wicca er en blanding av ulike religiøse aspekter fra andre religioner og kulturer(Salomonsen 1991). Det finnes naturfolkets religioner i basis, fra arkeologiske og folkloristiske kilder, elementer fra keltisk og irsk mytologi, gresk mysteriereligion, teosofi og deler av Østens religioner. Det er trolig at ritualene i den moderne heksebevegelsen er konstruert i samarbeid med Aleister Crowley²⁰, som er betraktet av noen som satanist, men representerer også okkultisme.

”Noen av de rituelle elementene er lån fra okkulte ordener som frimurerne og rosenkreutzerne, annet er hentet fra sjamanistisk tradisjon og Østens yoga- og meditasjonsskoler”(Salomonsen 1991)

Nå handler ikke denne oppgaven om Wicca, men siden det er en betydningsfull bevegelse ville jeg nevne den som en skildring i det vide begrepet ”heks”. Jeg betrakter denne bevegelsen i Nyreligiøsitet kontekst, og er ganske kritisk i forhold til at bevegelsen prøver å påberope seg legitimitet og autenticitet med den fjerne fortiden.

Det kan også hende at med denne revitaliseringen av de ulike naturreligioner som Wicca, Åsatro, ny sjamanisme, representeres det et dypt savn etter ”det gamle”. Det ser ut til at ”før i tida, så var alt bedre”, gjelder også her. På den andre siden ønske om å være nærmere naturen er noe som er direkte respons og motvekt for den industrialiserte, teknologiske, globaliserte verden og kan representere Nyromantisme eller post romantisme.

Det virker som mange av representanter til nyreligiøse bevegelser forsøker å legitimere seg med historiske spor lang tilbake i tiden, noe som er veldig vanskelig å stadfeste og bevise. Jeg

²⁰ Crowley har skrevet en rekke med litteratur om magi, okkultisme, samt veiledning bok for de som vil utøve magi og ritualer.

har lagt merke til at mange neopaganister gir uttrykk for en avstand til Wicca bevegelsen (Eie 1996)²¹. Det å vise til forskjeller mellom ”meg” og andre, er en trekk ved identitetskonstruksjon. Et kontrastivt perspektiv som mange neopaganister bruker i forhold til Wicca, er med på å beskrive deres identitet. Samtidig finnes det mer likhetstrekk blant neopaganister enn de er villige til å innrømme.

Wicca sine ritualer og høytider har noen felles punkter med andre hedninger. Datoer for høytider er i samsvar med andre naturreligioner og omfatter Vårjevndøgn, midtsommer og Høstjevndøgn og har stor fokus på månen og dens faser. Andre høytider kan variere i dato blant ulike bevegelser. Disse felles datoer er noe som min informant bruker selv og det ser ut å være felles knutepunkt for de fleste paganister.

Det finnes et reservoar av kulturelle forestillinger og elementer som de ulike retninger anvender, som oftest på litt ulike måte. Når det gjelder ritualer, så finnes det fellestrekk slik som ulike tilnærminger til sirkelen. Wicca sine ritualer holdes i en sirkel i likheten med okkulte eller satanistiske ritualene. Mens hos Wicca skal energi stenges i sirkelen (sirkelen har symbolverdi som skal holde kraften inn i sirkel), hos okkultister har sirkelen beskyttende verdi og stenger det som er der ute fra å skade den praktiserende.

Når det gjelder min informant så er det å ”lyse i ve”, noe jeg beskriver videre, et trekk i hennes ritualer og det viser til forskjeller i praktisk bruk av ritualer.

Tallet tre er veldig viktig hos Wikaner og er også representert i deres etiske retningslinje: ”*Det som du sender ut, godt og vondt, kommer trefoldig tilbake til deg*”. Min informant deler dette synspunktet, men mer generalisert: det du sender ut, kommer tilbake.

En annen felles element med andre naturreligioner og mange av de hedenske er ”*Do what thou wilt but harm none*”, som er transformasjon og forskjell fra den satanistiske ”*Do what thou wilt shall be the only law*” (Aleister Crowley). Det er den første påstanden min informant er enig i og understreker tydelig at denne regelen gjelder også for natur og hvordan vi bruker den.

Min informant tar en avstand fra Wicca, selv om hun uttrykker tydelig at alle skal få lov å praktisere det de ønsker. Avstanden kommer trolig fra at Wicca ble på en måte representant for moderne hekseri, noe som skaper assosiasjoner og nye stereotypier i forhold til hekser generelt.

²¹ Veldig tydelig hos Eie ift. Odinister.

”Wicca er en paganistisk religion, så det er mange som setter likhetstegn mellom dem, heks og Wicca, og det er ikke nødvendigvis, det finnes wikaner som driver på med heksekunst og det finnes mange som driver med heksekunst som ikke er wikaner. Jeg har full respekt for at de har valgt den religionen og de føler seg kallet til det, det er det som passer dem, men det passer ikke til meg” forteller Linda.

Det som jeg fant interessant var at det finnes splid blant Wikaner i forhold til de tradisjonstru, gardenianske wikaner og så kalte ”Fluffy Bunny Wiccans”(Hauglid 2003).

Hauglid kaller de sistnevnte for nyere, eklektisk fenomen som er mer rettet mot personlige preferanser og bryter med institusjonaliserte, organiserte trekk som den gardenianske tradisjonen representerer.

Det virker allikevel at begrepet ”eklektisk” har mistet sin negativ konnotasjon i dag²². Det kan også hende at eklektisme forandret sitt innhold i dagens samfunn som er i stadig utvikling mot eklektisme på mange planer. Dette beviser at identitetskonstruksjon jeg beskriver i denne oppgaven, beveger seg fra det å være en del av større felleskap mot det å skape sin selvstendig, tilsynelatende autonome, religiøse identitet.

3.4.2 Åsatro

”Åsatro er troen på æsene, de gamle norrøne gudene, men begrepet omfatter vanligvis hele det norrøne panteonet.”(Uldal and Winje 2007:259).

Her vil jeg nevne bare åsatrofelleskapet Bifrost, som min informant er knyttet til. Jeg vil nevne at paganismen hvor Bifrost hører til, er regnet med som den største nyreligiøse bevegelsen i Vesten med ca. 100 000 medlemmer i Europa (Repstad and Lund-Olsen 2003:104). *”Åsatrufellesskapet Bifrost er et trossamfunn for moderne åsatru, i hovedsak bygget på de førkristne religiøse tradisjoner her i Norden”*(www.bifrost.no 2014)²³.

Bifrost er en polyteistisk tro som tar for seg den norrøne mytologi med dens guddommer og hedrer dem i ritualene som kalles blot. Dette er en organisert og på en

²² Oppgavene til Hauglid og Eie hvor jeg leste om den krasse kritikk mot ”eklektisme” blant wikaner og Odinister er skrevet ca. ti år siden.

²³ Siden den dato jeg brukte nettstedet, har denne nettsiden blitt oppdatert.

måte institusjonalisert²⁴ tro som er etablert og registrert i Norge og mottar statstilskudd på lik linje med andre legaliserte trosbevegelser. Bifrost består av ulike blotslag som er spredt i hele landet. (www.bifrost.no 2014)

Åsatro virker til å være et sentralt element i min informants konstruksjon som en heks og siden hun tilhører Bifrost felleskapet, fant jeg ut at jeg vil nevne bare denne varianten, tross at det finnes flere åsatro grupper i Norge.

Gro Steinsland skriver om en sentral figur i den norrøne tro: volven. *”Volven omtales gjerne som den førkristne religionens eneste virkelig profetiske medium, spådom er hennes spesialitet”*(Steinsland 2005). Dette representerer den nordiske tradisjon for spiritualitet, noe den nordiske moderne heksen er en del av.

Det er ulike aspekter fra den norrøne kulturen som min informant henter fra. Runer, seid, amuletter og polyteisme er med på å danne den hybridiserte heksen. Dette drøfter jeg i kapittel fem.

Dette kapittelet hadde som formål å illustrere relevante kategorier av heks i forhold til min informants identitetsdannelse.

Heks er et begrep hvor det er viktig å avgrense en kontekst det er tolket ifra, for å avgrense dette begrepet. Ovenfor ga jeg en kort presentasjon av de utvalgte mulighetene ut fra hvilke vi kan betrakte heksebegrepet. Disse variantene jeg valgte å presentere her er enten direkte eller indirekte tilknytting til min informant. Indirekte tilknytting som i eksempler av Wicca og den sataniske heksen er med på å understreke et kontrastivt perspektiv i identitetsdannelse.

²⁴ Institusjonaliseringen gjenspeiler seg i organisering av lovverk som gjelder alle medlemmer, samt felles retningslinjer og fellesmøter: Ting. De utgir også sitt eget blad ”Bifrost Tidende”

4 ANALYSE – Identitetskonstruksjon

I vår vestlige kultur har vi mulighet til å velge og konstruere vår religiøse identitet på en måte som tilfredsstillende våre individuelle behov.

Denne konstruksjonen foregår på ulike nivåer. Den ene er det ytre nivået som er knyttet til samhandlingen mellom individet og dets miljø på ulike plan. Vi har for eksempel samhandling mellom individet og familien, individet og det lokale samfunnet hun/han er en del av, individet på arbeidsplass og individet og nettverden. Det er også her individet formidler sin identitet gjennom å foreta seg ulike handlinger.

Det andre nivå er indre og gjelder indre selvutvikling til individet. Denne planen kan omfatte alle former for valg som individet foretar seg i forhold til for eksempel sin religiøsitet. Det er på denne indre planen hybridisering av et heksefenomen foregår. Hybridisering er en prosess gjennom hvilket et individ former et fenomen som for eksempel sin religiøsitet. I denne oppgaven er dette knyttet til heksefenomenet som min informant har som sin identitet. Denne hybridiseringen tar for seg ulike elementer fra ulike religioner og danner en ny form for en heks: den hybridiserte heksen. Det er disse to konstruksjonene: identitetsdannelse og religiøs hybridisering hos et individ som er tema for denne avhandlingen og vil bli forklart i kapittel fire og fem.

I kulturstudier betrakter vi identitetsprosjekt som noe under stadig konstruksjon og noe som kan preges av eklektisme: *”Det er ingen overdrivelse å hevde at alle former for identitet nødvendigvis er hybride. I dette perspektivet forstås identitet som situasjonell, kontekstuell og diskursiv.”*(Scott Sørensen et.al 2008:140). For å unngå en mulig forveksling mellom identitets-hybridisering og religiøs-hybridisering er det viktig å beskrive rammene for analyse for begge. Når jeg snakker om identitetsprosjekt til min informant, så er det viktig å understreke at jeg i denne oppgaven bare tar hekseidentitet som er et element av et større identitetsprosjekt. Religiøs hybridiseringsteori som jeg foreslår å anvende, gjelder hekse fenomenet jeg analyserer i en nyreligiøs diskurs.

”Selvet” blir et refleksiv prosjekt i vår tid. Mangfold av valg som gjelder alle aspekter av vårt liv er enormt. Vi kan velge og vrake fra dette mangfoldet nesten ubegrenset teoretisk sett. I praksis finnes det en del strukturelle begrensninger som påvirker konstruksjon av selvet(Giddens 1991).

"A person with a reasonably stable sense of self-identity has a feeling of biographical continuity which she is able to grasp reflexively and, to a greater or lesser degree, communicate to other people"(Giddens 1991:54).

Livshistorie er en slik refleksiv, biografisk fortelling. Giddens sier at persons identitet er ikke å finne i oppførsel, eller gjennom andres reaksjoner, men i evne til å holde en spesifikk narrasjon gående. Det vil si at det må være en viss stabilitet av det narrative til stedet. Identitet kan ikke baseres på fiksjon. Hvordan forholder seg dette til den religiøse fortellingen?

Hos min informant, er den narrative fortellingen bygd opp i form av en livshistorie som er knyttet til den prosessen å bli en heks.

Historien jeg blir fortalt og tolker, består av flere momenter som i faglitteratur kalles for vendepunkt. Selve begynnelsen på denne narrasjon, starter med en sykdom. Dette er det mest markante vendingspunktet for min informant som har trigget utvikling i forhold til å bli en heks.

Sykdom som vendepunkt i de religiøse fortellinger, er ganske utbredt. Alver, Gilhus, Mikaelsson og Selberg(Selberg 1980, Selberg 1997, Alver 1999:174, Gilhus 2009) skriver om livshistoriene til mennesker hvor sykdom hadde en betydelig innvirkning på vendingspunkt i forhold det religiøse.

Helbredelse fra sykdom, andre markante livsforandringer kan få et individ til å lete etter en alternativ utvei. Det ser ut som om noen mennesker tyr til det alternative i søk etter hjelp og/eller svar. Giddens nevner noen av livsutfordringer som gjør et individ åpen for stor forandring i livsoppfatning:

"Negotiating a significant transition in life, leaving home, getting a new job, facing up to unemployment, forming a new relationship, moving between different areas or routines, confronting illness, beginning therapy – all mean running consciously entertained risks in order to grasp the new opportunities which personal crisis open up"(Giddens 1991:79).

Disse ulike begivenhetene i livet kan forårsake vendingspunkter i den religiøse identiteten til vedkommende.

Min informant viser til flere av disse i hennes liv som nevnte sykdommen, flytting til et annet land, etablering av forhold hvor hennes religiøse identitet ble holdt skjult en periode, og

misnøye med jobb. I min narrative analyse ser jeg på disse momenter som viktige i etableringsprosessen som heks.

Det virker for meg som alle disse har forsterket identiteten som heksen og er med på å konstruere denne.

Giddens nevner også "livsstil sektorer" som er knyttet til tid og rom deler av livets alle aktiviteter(Giddens 1991). Disse ulike livsstils sektorer tilsvarer de ulike rollene vi "spiller" i livet vårt. Tid og rom er rammer for disse aktivitetene. Jeg har stilt spørsmål til de ulike sektorene i min informantens liv. De omfatter for eksempel det å være mor og en heks, partner, medarbeider samt utøvelse av de religiøse ritualer hvor en spesifikk tid og rom etableres tydelig i kontrast til tid og rom for å være mor. Dette presenterer jeg videre i oppgaven.

"Det senmoderne selvet er et symbolsk prosjekt. Slik vi nå har sett, kan det for noen også være en magisk konstruksjon. At magisk praksis så klart er ment å virke refleksivt vises for eksempel gjennom den selvbiografiske skrivingens betydning i så vel kjøkkenmagi som kaosmagi "(Selberg 1997:134).

I tilfellet av min informant, så får jeg et lite innblikk i hennes muntlige selvbiografiske, magiske fortellingen som er en del av hennes identitetskonstruksjon. Identitetskonstruksjon oppstår ikke i den løse luften. For at et individ kan foreta seg "det refleksive selvprosjekt" er det en rekke forhold som må til. Først og fremst så oppstår identitet i samspill med omgivelser. Samspill og spenning foregår mellom "jeg" som presenterer sin identitet i en sosial sammenheng, og mottagere "publikum" for dette "jeget". Videre er identitetskonstruksjon avhengig av en rekke valg individet må forholde seg til. Dette er knyttet til et verdigrunnlag og prioriteringer individet foretar seg av. Identitet er ikke en stabil konstruksjon. Tvert imot. Den er elastisk og tilpasser seg stadig til omgivelsene sine og personlige valg. I ulike sosiale sammenhenger (jobb, familie, legekantor) til ulike tider (som barn, ungdom, voksen) er identiteten vår under konstruksjon og rekonstruksjon. Jeg skriver mer om dette i kapittel fire.

4.1 Identitetskonstruksjon

”For noen kan religion være det å søke et fellesskap, ved å tilhøre en menighet eller et religiøst samfunn. For andre kan deres religiøse tro være et dypt personlig anliggende, noe som bunner i en personlig overbevisning og som definerer deg som person. Dette kan gi livet dimensjoner som er essensielle for personlig og kulturell identitet. Religiøs mangfold er et trekk ved alle moderne, flerkulturelle samfunn”(<http://ndla.no/nb/node/78242> 2015).

Hvor bredt identitet kan defineres er avhengig av teorier en velger å anvende. Min tilnærming til identitetskonstruksjon tar utgangspunktet fra kulturstudier: *”For cultural studies what it means to be a person is social and cultural ‘all the way down’. That is identities are wholly social constructions and cannot ‘exist’ outside of cultural representations”*(Barker 2012:220).

“Identity is best understood not as a fixed entity but as an emotionally charged discursive description of ourselves that is subject to change”(Barker 2012:221). Identitet må sees i en diskursiv sammenheng og er følelsesmessig ladet. Dette kan knyttes til en psykologisk vinkel Haugen tar i sin artikkel:

”Tajfel (1972, ref. i Hogg & Abrams, 1995; Tajfel, 1982) forklarer «sosial identitet» som individets kunnskap om sin tilhørighet til visse sosiale grupper, samt de emosjoner og verdier dette har for vedkommende. Sosial identitet er derfor avhengig av kvaliteten på de gruppene vi hører til eller har som positiv referanse, som nasjonalitet, kultur, religion, familie og nabolag. I enhver situasjon vil ulike kombinasjoner av selvkonseptet være sentrale for individet og produsere ulike selvbilder og atferd” (Hauge 2015).

I denne oppgaven er det emosjonelle aspektet noe som preger identitetskonstruksjon og reflekteres sterkt i den religiøse delen av identitet. Religiøsitet og åndelighet har dype røtter i følelseslivet til et individ. Frykt for døden, behov for emosjonell trygghet, kjærlighetsønske kan spores tilbake til de eksistensielle behov i mennesker. Giddens (Scott Sørensen 2008:142)forkaster dette som ikke primært fokuset i spørsmålet om ”hvem jeg er”, men når vi snakker om den religiøse identiteten så er eksistensialisme en uunngåelig aspekt. Sørensen betrakter identitet ut fra kriterier som har sine konsekvenser. Den første er dannelsen av pluraliserte livsverdener som skiller fra hverandre, den andre, sekulariseringen av identiteten og den tredje hvor selvidentitet blir til en instans bak ens mangfoldige identiteter (Scott Sørensen 2008). Separasjonen mellom livsverdenene skaper ulike identiteter som har en felles

selvidentitet som en slags 'kontrollpanel'. Dette kan beskrives som rett og slett ulike roller vi spiller i vår daglige liv, som varierer fra hverandre, med en intern "jeget" som er kjerne og utgangspunktet for de forskjellige identitetsformer. Med denne synsvinkelen, blir den religiøse identiteten en av mange ulike identiteter i et individ.

"Identitet blir sett på som et dynamisk, sosialt produkt av samspillet mellom hukommelseskapasitet, bevissthet og måten vi organiserer og konstruerer inntrykk på. Identitet kan dermed forstås både som en struktur og en prosess. Identitetsstrukturen fremtrer gjennom tanke, handling og affekt. Denne identitetsmodellen skiller ikke mellom personlig og sosial identitet, men mellom en innholdsdimensjon og en verdidimensjon. Innholdsdimensjonen rommer både personlig og sosial identitet, og verdidimensjonen rommer den positive eller negative verdien av disse identitetskategoriene. Organiseringen av innholdsdimensjonen er hierarkisk, men ikke statisk. Organiseringen av elementer endres i forhold til signaler og krav fra den sosiale konteksten vi befinner oss i. Identitetsstrukturen er også regulert av en akkomodasjons- og assimilasjonsprosess. Nye komponenter opptas og tilpasses den eksisterende identitetsstrukturen (Breakwell, 1983, 1986)"(Hauge 2015).

Religiøs identitet i denne sammenheng blir sett som en dynamisk konstruksjon med skillet mellom innhold og verdidimensjon. Denne teorien passer veldig godt med det jeg selv tenker om identitetskonstruksjon. De sosiale samspill identitet konstrueres i, er av sekundær betydning i min oppgave, men hvordan den interne identitetsstrukturen oppstår har primært fokus.

"Hvis det er slik at identitetsdannelse er en konstruksjonsprosess, og dersom diskurser skaper objektene de omtaler snarere enn å gjenspeile dem, blir spørsmålet om hvordan identifikasjon representeres gjennom symboliserende praksiser svært interessant"(Scott Sørensen 2008:147).

Denne synsvinkel understreker hvor viktig diskurs er i identitetskonstruksjon. Samspillet mellom identitet og andre identiteter i den aktuelle diskursen er det viktigste elementet i identitetskonstruksjon.

Hvordan blir en heks er et spennende spørsmål. Er det noe knyttet til omvending, noe som skjer som en opplysning på en mirakuløs måte? Finnes det et spesifikt vendepunkt, eller er det en langvarig prosess i identitetsutviklingen som har flere vendepunkter?

Mange av livshistoriene som er knyttet til den alternative bevegelsen i Norge (og hele verden), er knyttet til ett bestemt vendepunkt i livet til den ”frelste” eller omvendte. Hauglid beskriver noe av dette i sitt fjerde kapittel (Hauglid 2003). Hun gir en god skildring av omvendning i en kristen diskurs som handler om før og etter tilstand, med en klar forbedring i etterkant av omvendning. Hun sammenligner New Age²⁵ omvendinger med dette og bruker et par eksempler for å illustrere likheten. Det ene eksemplet (Hauglid 2003:40) illustrerer historien til en neosjaman som har et tydelig vendepunkt: før han ble omvendt, var alt elendig, han var syk, ulykkelig og i etterkant ble han frisk, lykkelig og fylt med fred og opplysning.

Jeg beskriver min informant sin vei til hekseri, og det er tydelig at hun ble ikke helbredet på et magisk vis, noe hun understreker med selvironi og latter. For henne var det å finne sin vei, noe som gav henne livsstilen, troen og selvutviklingen som gjaldt.

”Et menneskes identitet er også en konstruksjon. Når et menneske ”skaper seg selv”, kan det skje ved hjelp av fragmenter fra andre konstruksjoner. ”Den store fortellingen” som strukturerte menneskets identitet så vel som førmoderne religioner og moderne livssyn, erstattes av mange små fortellinger. En innser at mennesket spiller ulike roller i forskjellige kontekster, og at en personlighetskjerne eller et stabilt selv er en konstruksjon” (Uldal and Winje 2007:125).

I min oppgave fokuserer jeg på disse elementene av identitetskonstruksjonen som er direkte knyttet til hekseidentiteten. De elementene omfatter blant annet en rolle som en mor, partner, forhold mellom heks og lokale omgivelser sett fra hennes perspektiv, og makt og økonomi. Momentene hvor min informant beskriver avstand fra ulike religiøse uttrykk som for eksempel satanisme og Wicca bevegelsen, er også indikatorer for identitetsdannelse. Det vi tar avstand fra er med på å konstruere vår identitet. I slike tilfeller er det vi tar avstand fra med på å beskrive det vi moralsk og/etisk er uenige i. Det gir et kontrastivt perspektiv i identitetskonstruksjon som gir dybde for identitetsanalyse.

Giddens skriver om identitet: *“Broadly speaking, identity relates to the understandings people hold about who they are and what is meaningful to them.”* (Giddens and Birdsall 2001:29).

²⁵ Jeg bruker New Age begrepet i kontekst av religion som paraply eller begrep for nyreligiøse bevegelser. Jeg bruker alternativ bevegelse begrepet som indikerer de som er innstilt holistisk til kropp og sjel, samt bytter ut gud med energier eller kraft.

"Identities are neither pure nor fixed but formed at the intersections of age, class, gender, race and nation" (Barker 2012:367).

Giddens skiller mellom *sosial identitet* og *selv identitet* (Giddens and Birdsall 2001:29). Sosial identitet er ikke relevant for meg i denne avhandlingen, fordi det tar for seg relasjoner og samhandling i en sosial kontekst, noe jeg ikke har empirisk tilgang til her. Jeg stiller spørsmål om dette, men det eneste jeg får er informantens sin tolkning av hvordan hun blir oppfattet av andre og hvilke egenskaper de tilskriver henne. Så dette blir ren subjektiv oppfatning uten mulighet for verifikasjon: det vi får er hva informanten tror om (og ønsker?) hvordan hun blir oppfattet av andre mennesker.

Selv-identitet, eller personlig identitet er i følge Giddens knyttet til det som differensierer individet fra andre (Giddens and Birdsall 2001). Den refererer til selvutviklingen hos individet, og understreker unike trekk ved individet. Det gir oss en følelse av "oss selv" og vårt forhold til verden omkring oss.

"While the cultural and social environment is a factor in shaping self-identity, individual agency and choice are of central importance"(Giddens and Birdsall 2001:30). Her ser vi at det er handlinger og valg til aktøren som er hovedfaktorer i konstruksjon av identitet. I dag er det lettere å bryte med mer homogene rammer for identitet enn det var før. Urbanisering og globalisering gir mer frihet til å skape sin egen identitet. For ikke så lenge siden, var vi mer avhengig av den sosiale identiteten som var tett knyttet til den sosiale gruppen vi hørte til med fikserte mønstre som oftest var arvet fra tidligere generasjon. *"In times past, individuals' personal identities were formed in the context of the community into they were born"* (Giddens and Birdsall 2001:61).

I kulturstudier ser vi i dag på identitets prosjekter som noe som er et prosjekt under stadig konstruksjon:

"Det er ingen overdrivelse å hevde at alle former for identitet nødvendigvis er hybride. I dette perspektivet forstås identitet som situasjonell, kontekstuell og diskursiv."(Scott Sørensen 2008)

For femti år siden, vil jeg tro, hadde det vært relativt vanskelig å proklamere seg for en heks i en liten norsk bygd, på grunn av mindre religiøse mangfold og kristne verdier som sto sterkere i det norske samfunnet.

Globaliseringen har ført til migrasjoner av ulike folkegrupper med sine religioner og livssyn som har gjort at i løpet av kort tid ble vi tvunget til å åpne opp vår oppfatning av ulike religiøsiteter. Dette gjelder på den ene siden verdensreligionene. På den andre siden fikk vi en ny bølge av nyreligiøsitet som flere forskere kaller for New Age bevegelse som er en sammenblanding av ulike kulturer, tradisjoner og religiøsiteter. Tross ulike spådom om sekularisering (Giddens and Birdsall 2001), viser det seg at vi får en ny religiøs bølge hvor religiøs autoritet som hold makt, har flyttet kilde. Det er en synlig forskyvning av makt: fra institusjonene til individet. I New Age er det individet som er hovedbærer av makt og tar hovedansvar for konstruksjon av sin tro. Det guddommelige har flyttet fra det å eksistere ”der ute” inn i mennesket. Å sette det på spissen: “mennesket blir gud” og en bærer av makt og autoritet i den nyreligiøsitetens diskursen.

”Pagan teachings (Celtic, Druidic, Native American and others), shamanism, forms of Asian mysticism, Wiccan rituals and Zen meditation are only a few of the activities which are thought of as New Age”. (ibid.s.554)

Vendepunkter i identitetskonstruksjon er momenter som kan hjelpe til å systematisere livshistorien.

”Det kan dreie seg om ytre hendelser, som død og ulykker, men også indre opplevelser, for eksempel en religiøs omvendelse, en nær-døden-erfaring eller en høyst personlig innsikt som setter verden og en selv i et nytt lys”(Alver 1999:91).

Vendepunkter handler om brå hendelser og det finnes ikke slike dramatiske momenter i min informantens liv. Allikevel betrakter jeg hennes sykdom som et slikt moment som kan være med på å sette i gang en prosess om hekseidentitet hos henne. Dette vendepunktet får først betydning i den retrospektive, selvbiografiske fortelling og kan klassifiseres som personlig myte.

4.1.2 Identitetskonstruksjon til heksen fra Soknedal

Heks og identitetskonstruksjon

Hvordan blir en heks, var det jeg lurte på. Mange som har tilknytting til en eller annen form for det alternative livssynet²⁶, har fått mangfoldige titler gjennom ulike kurs. Kan man bli en heks gjennom et kurs?

Andre sier de har blitt født med ulike form for evner²⁷, noe som skal legitimere deres evner. Det å kunne legitimere sine evner som medfødte, virker som verdifullt for de fleste jeg snakket med. Det skaper kontinuitetsfølelse i forhold til en tradisjon en påberoper seg å være en del av, samtidig gir den legitimitet og større troverdighet i forhold til hierarkiet. Her snakker jeg om det ”usynlige, tilsynelatende ubevisste ” hierarkiet. Selv om ingen snakker om det, så virker det at maktforhold i det alternative miljø er tilstede.

Er det slik at en kan bli født heks?

Jeg må innrømme at jeg var litt engstelig for å treffe Linda. Jeg var redd for at hun kanskje kommer til å være en skrulle person, som påstår at hun har fått evnene sine gjennom generasjoner av hekser og stammer fra Salem²⁸. Her tenker jeg på Wicca som påberoper seg autentisitet gjennom å hevde at det finnes kontinuitet fra den fjerne fortiden i deres tro.

Det Linda var veldig tydelig på å uttrykke var at for det første, så var hun absolutt ikke født heks og for det andre, så har hun ingen paranormale evner.

På spørsmålet om hvordan fant hun ut at hun var en heks, forteller Linda at det begynte med kroniske smerter hun fikk i begynnelsen av tjuetårene. På grunn av mangel på penger, lette hun etter gratis medisin som kunne hjelpe henne. Hun fant en bok om urtemedisin på biblioteket som hun fant spennende. Hun lette videre på biblioteket og snublet over svartebøker fra 13-, 14- og 1500-tallet.²⁹ Hun syntes de var veldig spennende og fordypet seg i emnet. Slik fant hun ut at dette var noe som passet henne. ”*Litteratur og lesing er i det hele tatt en av de*

²⁶ Alternative her bruker jeg som alternativ til kristen livssyn. Siden jeg er interessert i hvordan det alternative miljø er i Norge (uten å bli en del av det, vil jeg understreke), så har jeg snakket med mange ulike representanter av det i løpet av årene. Jeg bruker denne kunnskapen der jeg finner behov, og markerer det som ”uformelle samtaler”, noe Hauglid bruker i sin avhandling. Hauglid, H. M. H. (2003). Dansar med hekser: ein folkloristisk studie av paganistisk teologi og praksis. Bergen, [H.M.H. Hauglid].

²⁷ Synskhet, klarsynhet, å kunne snakke med de døde.

²⁸ Jeg er veldig ærlig her og velger å skrive fra mine før intervju refleksjoner. Siden jeg er interessert i hvordan det alternative miljø er i Norge (uten å bli en del av den, vil jeg understreke).

²⁹ Jeg gir dybde forklaring om svartebøker i min analyse senere.

viktigste innfallsporene til den uorganiserte eller løselig organiserte nyreligiøsiteten, sannsynligvis den aller viktigste”(Selberg 1997:39).

”T.M.Luhrmann, som har gjort en omfattende studie av magiske miljøer i England og i den forbindelsen har behandlet litteraturens rolle, hevder at for svært mange mennesker går veien inn i praktisk magi gjennom bøkene”(ibid.s.44).

Det virker som om denne veien var også lik for Linda. Hun understreker hvor viktig rolle har litteratur hatt i hennes dannelse som en heks. Det peker på et svar i retning at det å lese mye litteratur knyttet til emne, er med på prosess av å bli en moderne heks.

Vi hører også at hekseidentiteten begynte da vedkommende var voksen. Årsaken til interessen for hekseri, har hatt utgangspunkt i interessen for urtemedisin, som var tradisjonell brukt av de kloke koner, trollmenn og kvinner, og til sist hekser.

Vendepunkt som får henne til å velge denne religiøse veien er sykdom som fikk henne til å lete etter hjelp. Hekseidentitet ble et hjelpemiddel som ga henne en form for nytt liv i en religiøs kontekst. Dette samsvarer med mange andre historier som omtaler konvertering på grunn av sykdom (Alver 1999).

Om selve barndommen, så forteller Linda, at den var ganske vanlig: morsom og kontrollerende er orda hun bruker for å beskrive den, med sammenlikning om at ”de fleste har nok levd noe liknende”. Det hun påpeker er at det var ganske religionsfritt. Hun forklarer at det er forskjell mellom Norge og Sverige i forhold til religion: *”Jeg har vokst opp i Sverige, så var det ikke sånn at du fikk kristendommen trykt ned i halsen på samme måten som her. Det var bare en som var religiøs i min familie... eller så var det ingenting de brydde seg om.”*

Jeg vil understreke at kommentaren i forhold til Norge og Sverige var uttalt med latter, noe som tyder på at dette er ikke ment som en fornærmelse av religiøsitet, snarere som en uttrykk for en kontrast vedkommende ser på mellom disse to landene i forhold til oppvekst³⁰.

Lindas heksehistorie er vevd inn i hennes livshistorie. Og aspektene av livshistorie jeg velger å belyse i denne oppgaven, er tett knyttet til hekseri. Gjennom intens lesing om runer og det norrøne i første omgang, følte Linda en stor nærhet til det leste. Den delen av kulturarven ble

³⁰ Soknedal ligger også sør fra Trondheim og er kjent å være mer religiøs enn andre steder i landet, derfor kan inntrykket hennes være preget av det lokale snarere enn uttrykk for en generell norsk religiøsitet.

henne nær og er med henne gjennom hennes utvikling som en heks. Runer, guddommer, språk og symboler er noe hun bruker flittig som en heks.

Hun har ikke hatt noen veiledere i de første ni årene etter at hun ble heks. Hun forteller at hun ikke visste at det fantes noen andre, som hadde samme vinkling på livet sitt. Det å ha bodd ganske isolert store deler av livet, hjalp heller ikke til med å treffe folk med samme interesse. Det viset seg i etterkant at på et sted de flyttet fra, så fantes noen med lignende interesser, og Linda sier at det var en stor lettelse å føle at det fantes flere enn bare henne. Linda er allikevel takknemlig for at hun måtte finne ut av alt selv, og sier hun ikke har blitt påvirket av noen andre, ingen som forsøkte å styre henne noen veier. Derfor vil hun heller ikke lære bort til andre. Hun kan gi råd og hjelpe litt, men veien må hver enkelt gå selv.

Etter hvert mens etableringsprosess som en heks pågikk, begynte hun å følge med andre på nettet, og fant noen hun fikk respekt for og lærte fra. *Susan Weed og Linn Thurman* er de som inspirerte Linda.

Vi lever i et samfunn hvor det er en stor religiøs toleranse, i hvert fall teoretisk. På spørsmål om hvordan er det å tilpasse hekseidentiteten til dagens samfunn, forteller Linda at alt lar seg gjøre. Først og fremst er hun ikke så veldig opptatt av hva andre synes om henne, noe som hjelper på selvbildet.

Hun forteller at hun opplevde elleve år med mobbing, hvor hun ble stemplet ut på grunn av at hun skilte seg ut. Mobbing var knyttet til utseende, og var vedvarende gjennom hele skoletiden. Det hun lærte av mobbingen, var at det var ikke så farlig å stå utenfor. Det gjør ikke så mye å være annerledes, det hjelper ikke å innrette seg etter andres ønsker. I følge Linda er det å prøve å tvinge seg inn i a-4 rammer er å kaste livet bort. Man blir veldig ulykkelig hvis man ikke følger sine ønsker og drømmer.

Linda sier også at når man velger en identitet som heks, og står åpent om det, så må man også regne med konsekvensene av et slikt valg. På spørsmål om hva hun måtte ofre, eller gi avkall på, svarte hun at hun kanskje hadde hatt flere jobber, men ellers så visste hun ikke om det var mer. Hun hadde aldri noen problemer med å finne venner, hun fant mange likesinnede, og føler seg ganske heldig med menneskene rundt seg.

Videre er hun veldig opptatt av selvutvikling. Hun nevner at det er viktig at kvinner oppfatter seg selv som gudinner og det ikke å fornekte seg selv er viktig. Hvis du ikke tar vare på deg selv, kan du ikke ta vare på andre heller. Det å behandle seg selv som gudinne handler først

og fremst om selv respekt og selvpleie. Det å ta vare på seg selv, den kroppen du bor i, og ta vare på sin psykiske helse er en del av å behandle seg selv med respekt. Du skal heller ikke bøye deg for andres meninger om hvordan du skal være. Dette kan knyttes til den feministiske tradisjon vi kan observere i New Age bevegelsen og Reclaiming bevegelsen³¹. Selv om Linda understreker at hun ikke er så opptatt av feminisme, er allikevel dette trekket med på å danne hennes identitet.

”Det store eksempel hos Starhawk er hentet fra historien, og ligger opp til en moralsk forståelse av å være ”wiccan”: *”To be a Witch is to identify with 9 million victims of bigotry and hatred, and to take responsibility for shaping a world in which prejudice claims no more victims”.* (Dyrendal:70). Linda velger å ta avstand fra den historiske heksen i sin identitetsdannelse og med dette understreker hun forskjell mellom Wiccanske heks og henne selv. Samtidig kan en se at hennes identitet henter fra en historisk diskurs som tyder på en diakron tilnærming og en kontrastering til andre retninger som er synkron.

4.1.3 Identitet og omgivelser

Vår identitet er også knyttet til våre omgivelser, på en eller annen måte er vi en del av større felleskap: familie, venner, det lokale samfunnet vi lever i med mer.

Hva med en heks, som kan oppfattes som litt eksentrisk identitet?

Da jeg spurte om dette i forhold til familien, så fortalte Linda om at det er mest dattera hennes som får interessen for hva mora driver med. Hun nevnte en morsom historie hvor datteren hennes erklærte på skolen: *”mammaen min er heks”*. Interessen ble stor og det dukket opp tjue unger på døra spørrende om hun var en heks. Hun bekreftet det rolig og forklarte at det var en helt vanlig jobb.

I forhold til oppdragelse av sin datter, så er hun opptatt av at ungene skal få frihet til å utvikle alle sine interesser og talenter, og ikke bli styrt i en eller annen bestemt retning. Individualitet er best utviklet når en har rom og rammer for erfaring og eksperimenter, mener hun. Også er det en del kompromisser som alltid inngår i et forhold til et annet menneske i ditt liv – om det er barn eller partner.

³¹ Salomonsen beskriver denne bevegelsen. Dette er en feministisk hekse bevegelse fra San Fransisco.

Når det gjelder ektemannen, så ventet hun til de vært sammen i om lag tre år, før hun fortalte dette til ham. Han hadde ikke noe annet valg, enn å akseptere det, forteller hun. Hun får mye støtte av ham, selv om han ikke er så åpen som hun, men anbefaler gjerne amulettene til arbeidskameratene sine.

Hun husket også en av arbeidsplassene sine, hvor sjefen hang en binderune på serverrommet, og gikk og skrøt av at det ikke var noen nedetid hos dem takket være denne.

Det virker som det er ganske nøytrale følelser i lokalsamfunnet om å ha heksen i bygda i følge Linda. Nå er det slik at Linda er ganske godt kjent lokalt, siden hun stilte i intervjuer i avisen og alle vet hva hun driver med. Det Linda sier om stedet hun bor på er at det er et kristent samfunn. Hun peker på kirken i nærheten av sitt bosted og sier at den er full hver søndag. Når det gjelder hvordan er hun blir tatt imot, så forteller hun at i hennes øyne så virker det som at de er veldig åpne og aksepterende.

Hun har aldri opplevd noe negativt fra lokal samfunnet, unntatt at postkassen hennes hvor det sto ”Heksebu” ble rasert av noen unger. Ellers så har hun et vanlig forhold til folk i bygda der det er vafler og kaffe hos naboer.

Linda er også deltaker i det globalt nettverk som omfatter en kundekrets fra ulike verdensdeler. Hun driver med nettbutikk og har en nettside hvor hun tilbyr ulike varer. Dette skal jeg skrive om i ”Heks og økonomi” delen av min oppgave.

Hun deltar også i ulike nettdebatter som omfatter religiøsitet. Hun forteller at det er sporadisk kommer noen negative kommentarer på nettet. Hun har personlig aldri opplevd noe negativt, eller frykt for henne, ikke fra norske, svenske eller andre. Det som var verst, kom fra de fundamentalistiske kristne og noen Wiccanere. Det var en enkelt episode hvor noen prøvde å krasje profilen hennes, men ble slettet ganske fort.

Når det gjelder å kombinere de ulike roller i hverdagen, så sier Linda at hun er bare seg selv i alt hun foretar seg. Hun tilpasser kommunikasjons måter til dem hun snakker med. Hun forteller for eksempel barna de samme ting som voksne, men på en mer tilpasset måte i forhold til deres utvikling. Hun er veldig opptatt av ikke å påta seg noen roller, og ikke å være en del av en mystisk gruppe, eller annerledes, ikke å skille seg ut.

”Jeg er en kombinasjon av multikreativ hedning og heks” sier hun. Mye av hvordan du blir tatt imot av omgivelser, er opp til deg og måten de selv presenterer dette. En stor dose av

humor og selv ironi hjelper på veien. Hun sier også at mye kunnskap om det du driver med har stor betydning: hvis du klarer å svare på spørsmål, og gi steinharde fakta, så skaper det respekt, mener hun.

4.1.4 Heks og makt

”Jeg har ikke tenkt over det der med makt, at jeg skulle ha noe mer makt. Jeg var ganske påtrengende person før jeg ble heks da” forteller Linda med latter.

”Jeg har alltid vært utadvent og det tror jeg ikke forandret seg. Men kanskje også at jeg ikke har søkt etter den makt biten der. Jeg er ikke fan av covent ledere som skal styre andre. Covent skal være liksom samarbeid, det ikke skal være sånn at en står der på toppen. Jeg har aldri vært noe glad i dem, maktsøkende... men respekt er en annen måte, jeg har fått folk med mye selvrespekt, pluss at andre i miljø har mye respekt for meg, fordi jeg har holdt på så lenge, men noe makt, det tror jeg ikke... Det går mer på personlighet tror jeg. Du har dem som søker makten, prester, sånne ting, som søker maktposisjon, så det tror jeg er mer en personlighetstype.”

Når det gjelder hierarki i struktur i nyreligiøse bevegelser, så forteller Linda at:

”Du har dem som har veldig flat struktur, som blotslagene i Bifrost for eksempel, du har kanskje en som er økonomisk ansvarlig, men det er veldig flat struktur ellers. Du har også dem som er veldig toppstyrte, så det varierer veldig.”

4.1.5 Heks og økonomi

Økonomi i tilfellet av min informant er en del av identitetsdannelse i samspill med de ytre forholdene med det globale samfunnet hun opererer i. Valget for å innta en posisjon hvor en selger varer i en religiøs kontekst er bevisst og er en del av identitetskonstruksjon som en heks. Her er det ”en heks på marked” rolle vedkommende trer inn i.

”I moderne tid kommuniseres for eksempel religiøse forestillinger og opplevelser i stor grad i populærkulturen, i ukeblader, i bestselgere eller i filmer, det religiøse kan være et aspekt av mange kulturelle uttrykk, som TV-serier og markedsføring av velværetilbud”(Selberg 2011:22).

Populærkulturen er med på å skape et økonomisk marked hvor religiøsitet blir en vare som kan selges og kjøpes. Slikt var det alltid, fordi det alltid var et behov for for eksempel alternative legemidler, magiske amuletter og mer, der mennesker trengte hjelp og bistand. Allikevel har konteksten forandret seg, og i dag blir kommersialisering av religiøse varer noe som er omdiskutert i ulike felter. Dette er et spennende tilnærming, men jeg har ikke kapasitet for å fordype meg i dette her.

Det å være en heks er lite lønnsomt, mener Linda. Hun har sitt eget nettsted hvor man kan få spådom både med runer og tarot kort. Hun selger også kunst, amuletter og andre kreative gjenstander på ulike steder og markeder. Ellers så tar hun også imot kunder med behov for ulik type for hjelp, som kan gjelde urter, spådom m.m.

”Det er ikke noe å bli rik på. Men det er ikke derfor jeg gjør det heller. Det er mer vitebegjær og utvikle seg, også å hjelpe andre.”

Linda sier at det er mange som mener at for denne type tjenester, skal man ikke ta betalt for³², men før i tiden så drev de med byttehandel, man fikk sine tjue egg for spådom, det var da utbytte for hver sin side. I følge henne, var det aldri snakk om at det skulle være gratis, at du skal ofre tid og innsats for ingenting.

Linda kommer med en krass kritikk mot de som tar betaling for minutt, og dyrt er det også. Hun tar selv betalt for spådom som helhet og sier at det koster omlag 67 amerikanske dollar, og det inneholder samtale over skype, hvor de går gjennom hele spådommen. Hvis noen ønsker spådom i e-post, koster det 47 dollar. Det å ta betalt for minutt, mener hun ikke er greit, hva skal du gjøre hvis noen ikke ha penger mer, stanse halvveis i spådommen?

Når det gjelder kundekrets, så er de fleste i Lindas tilfellet fra USA, og ellers fra Sverige og Norge. Hun oversetter sine sider til tre språk: engelsk, svensk og norsk, slik at det skal være lett tilgjengelig for alle.

Senere begynte hun å drive med den kreative veiledningen, hvor hun forsøker å inspirere folk til å oppdage og utløse sin kreative side, følge sin indre kompass, bli mer seg selv.

”Sorcery in its major form is usually specialized and institutionalized; that is, either the sorcerer is a professional whose services can be bought or commanded or sorcery is vested in

³² I gamle tider var det ofte gjenstander som mat, eller klede som ble ofret til den som tilbød den type tjenester.

a secret society or special organization”(Malinowski 2002:44). I Lindas tilfellet, vil jeg tro at vi kan betrakte henne som en spesialisert heks som bruker hekseri som en form av yrke. I denne formen blir det økonomiske aspektet knyttet til identiteten. Videre kan det hende at det påvirker hennes valg i forhold til valg av elementene som er med på å skape denne identiteten; det vil si at det kan prege henne til å foreta seg økonomisk lønnsomme valg. Det hun er både interessert i og det som kan selges kan spille en rolle i hvilke elementene som er med identitetsdannelse.

4.1.6 Moderne hekseri i tolkning av informanten

”Den moderne heksekunst handler mye om å kjenne seg selv og å klare stå for det du mener og gjør”. Informanten min forteller at hun mener at heksekunst er jordnært og har mye feminin energi i seg. Hun selv er opptatt av det hun kjenner best – det å være en kvinne. Det er åpenbart at moderne hekseri har ingen kjønns spesifisering, selv om det kan virke som at det er flere kvinner enn menn som driver med dette i vår tid.

For Linda så er den historiske heksen et symbol på undertrykkelse av kvinnestemmer, det handler om de som stod utenfor samfunnets rammer, de som nektet å godta det å være små og ubetydelig. I sin selvforståelse trekker Linda veksler på diakron og synkron tilnærming. I den diakrone kan hun forstås i en historisk diskurs og i samtiden kan vi observere at hun kontrasterer seg og knytter seg til ulike elementer i dagens heksediskurs og andre diskurser som for eksempel kjønnsrelasjoner vist nedenfor.

Moderne hekseri for Linda, er det å ta styrken tilbake, det handler om å transformere det negativ ladede, feminine ordet til noe positivt. Linda mener at det er en av prioritertene til alle hekser i dag, det å transformere, å snu det negative i ordet heks, slik at det mister sine negative assosiasjoner og stereotyper.

Av prinsipp tar ikke Linda imot læringer. For henne er prosessen av å bli heks, en ensom og individuell prosess, og hvor hver må finne sin egen vei, slik Marian Green skriver i *”A Witch Alone”* (Green 2009).

Det første, viktigste skrittet, for Linda, er å lese veldig mye, før man prøver å gjøre noe. I følge henne det er mye å rote seg bort i, som man ikke klarer å håndtere. Da jeg spurte om eksempler, fortalte hun at *”hvis de har noe evner og begynner å rote seg bort i et eller annet*

som de ikke kommer til å kunne kvitte seg med..” så hun anbefaler på det sterkeste å lese masse først, skaffe seg informasjon før man begynner å eksperimentere.

Linda sier ”*en heks er en som praktiserer heksekunst og heksekunst er påvirkning av energi på måter som ikke er vitenskapelig godkjent.*”

4.1.7 Tanker rundt det alternative miljø i Norge

Linda sammenligner seid reising med sjamanisme og påpeker at mange blir sure for at hun kaller det for sjamanistisk praksis. Hun er tydelig på at hun ikke kaller seg en sjaman, men bruker begrepet for å beskrive praksisen. Hun forteller at sjamanisme begrepet skaper veldig mye spenninger i dag. Vi har de fra det lille stedet i Russland som kan kalle seg det, eller så er det bare indianer som er det, eller samene. I dag er det mulig å få diplom som sjaman etter et helgekurs.

Denne typen konflikter gjelder mange begreper som begynner å få et nytt innhold og tolkning. Noen velger å bruke adjektiv ny, som beskrivende ord for det fenomenet det er snakk om: ny sjamanisme, ny religiøsitet med mer.

Min teori om religiøs hybridisering kan godt brukes til å beskrive dette nye innhold i gamle fenomener, som transformerte seg og gjennomgår ulike symbiotiske prosesser og allikevel beholder navnet.

4.1.8 Kreativitet og magi

”Også kunstnerisk arbeid med for eksempel musikk eller forming kan inngå i alternativ terapi. Gjennom kunstnerisk aktivitet kan en lettere ta i bruk sin intuisjon og få tilgang til helbredende krefter i det ubevisste” (Uldal and Winje 2007:176).

Hun omtaler seg selv som multikreativ, moderne heks og kreativitet er en viktig del av hennes liv. Selv driver hun med å male, tegne, sy, skjære i tre, strikke, hekle, nålebinde og mer.

Hun har prøvd å drive som en heks på nettet og i dag, ved siden av de ulike spådommer jeg skrev tidligere om, tilbyr hun kreativ veiledning for mennesker som trenger inspirasjon og hjelp til å være kreative selv.

Hun sammenligner dette med coaching og forteller at kreativitet kan gjøre undere: en finner seg selv, kommer på den banen der en hører hjemme, og utvikler seg på mange måter. Et eksempel på dette kan være at det tar mot å vise frem det man lager, og ved dette vil man være modigere på andre områder i livet, vil tørre å stå for seg selv mer, si nei til andre og oppdage en indre styrke.

For meg virker det som at vi kunne sammenligne kreativitet med magi – at de har nesten samme virkning. Du kan være kreativ og utvikle og forsterker personlige egenskaper gjennom kreativitet, eller for eksempel amulett.

Linda peker på at det hun lagt merke til gjennom årene med å arbeide som heks, er at det virker som kvinnene ofte preges av offerroller og derfor velger hun å stille opp for dem på ulike måter, og kreativitet er en del av å være heks. Hun ønsker at kvinner lærer seg å prioritere seg selv, finne sin indre styrke, og finne balansen mellom å være seg selv og ha tid for seg selv og andre mangfoldige roller de må sjonglere mellom i hverdagen.

”Det har jo hendt at i løpet av en spådom jeg har gitt noen sånne tips at du må ta og roe deg ned og se litt hva du egentlig vil gjøre selv... sånn det her kommer du til å brenne deg ut på...”. Hun forteller at det var noen som var veldig takknemlige for å få det rett ut på den måte, men det tar lang tid å forandre gamle vaner, sier hun.

Hun sier videre at gjennom kreativitet kan du finne styrke og mot, og øve deg til å sette litt tid for deg selv og forteller at det kan brukes som form for meditasjon, det kan hjelpe med på å løse de indre problemene.

Hun forteller at for eksempel med maling, har hun oppdaget at ofte begynner kvinnene å male lyse, fine bilder, så dukker det opp etter hvert det som ligger på bunnen. Du ser plutselig at enkelte malerier er aggressive, andre kan være deprimerende.

4.1.9 Heks og etikk

”Ellers har neopaganismen – i likhet med mange andre moderne religiøse retninger – hentet mye fra Østen (se s.155 ff). Karma-loven står sentralt, og ”den trefoldige lov” innebærer at alt en sender ut, kommer trefoldig tilbake. Fra Aleister Crowley (se s.73 ff) kommer slagordet ”Gjør hva du vil”, noe som i mange nyhedenske miljøer er

formulert eller presisert slik: "Gjør hva du vil, uten å skade noen"."(Uldal and Winje 2007:219).

Det finnes visse reglene heksen skal følge. En av de viktigste er "likt for likt" i betydningen av at det du sender ut, kommer tilbake. Trefoldighets prinsipp er Wiccas retningslinjer, og min informant beklager at de fleste reglene som er tilskrevet de moderne heksene, kommer fra Wicca.

Verdigrunnlaget til min informant er også tydelig preget av et "ikke å skade" prinsipp. Her er det snakk om at hun aldri kunne tenke seg å gå inn for å ta livet av noen, eller skade noen fysisk eller psykisk, for eksempel få noen til å føle seg deprimeret. Hun sier at det finnes andre som gjør dette, og bruker et annet etisk systemet, mer nærmere satanistiske prinsipp "your will is your law"³³.

Linda sier at det negative du sender ut, går bare ut over deg. Hvis du går og er sint på noen lenge, så har du det ikke bra med deg selv. Men hvis du velger å gå i en slik tilstand... vær så god! For Linda er ikke ting svart- hvitt, det finnes mange nyanser, og hovedsakelig så er det hensikt med gjerningen som gjelder. *"Du kan bruke den oppskrifta der, som egentlig er klassifisert som svart magi, til å gjøre noe godt, hva er det svart magi da?"* sier Linda og antyder at det er veldig lett å dømme i svart- hvitt, når det gjelder magi, noe som gir lite eksakte og feilaktige tolkninger.

En av viktige etiske prinsipper for henne gjelder dyr. Hun kunne aldri tenke seg å ofre dyr, fordi hun er alt for glad i det levende. Hun påpeker også at vi lever i et annet samfunn i dag, dyr var ofte det mest dyrebare man eide før i tiden, og ved å ofre de, har man uttrykket, hvor sterk man ønsket seg noe. I dag holder det med å finne noe som har en stor verdi for deg personlig, som ofringsgave.

"Etisk gode handlinger springer ut av idealer og dyder som måtehold, høflighet, gjestfrihet, gavmildhet og ærlighet. I motsetning til for eksempel kristen etikk, som vektlegger mange av de samme verdiene, vektlegger åsatroen også ære. Mennesket skal innordne seg, men ikke underordne seg. (...) Å følge forn sidr, gammel sed eller tradisjon, vil si å kombinere de norrøne etiske idealene på en balansert måte"(Uldal and Winje 2007:262).

³³ Dette har jeg omtalt i "den satanistiske heksen".

De norrøne etiske retninger står min informant nært, selv om noen som for eksempel dyrefring i blot, tar hun avstand fra. Nå er det svært sjeldent en slik ofring foregår i åsatro, men tanken er ikke fremmed og det er tillat, selv om det finnes strenge krav rundt dette³⁴.

Sammen med karma prinsippet utgjør disse etiske verdier en blanding av etiske retninger som igjen tyder på hybridisering, hvor individet konstruerer sin egen etikk i tråd med egne ønsker og behov. Den form for regulering av etiske prinsipper er svært viktig i en religiøs sammenheng siden disse to er tett knyttet til hverandre. Religion ved siden av åndelighet og spiritualitet, gir vanligvis retningslinjer for hvordan skal vi forholde oss til omverden, og det er her etikk trer inn.

Verdigrunnlaget er mer knyttet til identitetsdannelse, og for Linda er det også veldig tydelig at det du velger å gjøre som heks, er direkte knyttet til hvem er du som mennesket.

Identitetsdannelse som en heks hos min informant har startet med en sykdom. Dette gjør at hennes historie kan skrive seg inn i diskurs hvor felles moment er det å finne veien til det spirituelle, åndelige gjennom sykdommen/helbredelse (Alver and Selberg 1992). Selv om hun selv ikke ble helbredet, så fant hun en vei i hennes liv som ga henne en mening.

Videre er det litteratur som har fått en stor del i denne identitetsdannelse, i likhet med mange andre historier som er knyttet til det ”å lese seg til” det magiske, åndelige, noe som ser ut til å prege vår tid. Dette står i motsetning til tradisjon hvor en fikk kunnskap overført gjennom opplæring (som hos tradisjonelle sjamaner) og/eller erfaring som foregikk gjennom en lang periode.

Samhandling mellom min informant og omgivelser i forhold til hennes identitetsdannelse, foregår på flere plan. Familien hennes ser ut til å akseptere og vise en viss stolthet over at hun er en heks. Det lokale befolkning, ut av hennes fortelling, ser ut til å akseptere det å ha en heks som en del av del lokale. Videre, det globale nettsamfunnet hun er aktiv i, virker til å respondere positivt. Hun har en kundekrets fra ulike land som kjøper hennes tjenester, og kunder fra det lokale miljøet. Hun selv beskriver det som ikke fullt så lønnsomt, men med det økonomiske aspektet blir hun en aktiv arbeidende heks og dette kan knyttes til den store marked av åndelige tjenester som er i stadig utvikling.

Som vi ser, er hekseidentitet en kompleks konstruksjon med mange ulike elementer som spiller inn. Denne konstruksjon er ikke noe fast og undergår forandringer og transformasjoner

³⁴ Dette må godkjennes og utføres hos slakter. Det er ikke lov å ta seg den friheten til å ofre dyr på egenhånd.

– i likhet med hybridiseringsprosess. Det jeg har beskrevet i denne oppgaven er et ”frossen” utsnitt av det gitte øyeblikket hvor intervjuet foregikk.

Konstruksjon av identitet foregår på mange nivå. Det ytre nivå er knyttet til samhandling med andre mennesker. Jeg har presentert hennes forhold med familie, det lokale miljø, det norske alternative miljø som hun forholder seg til, samt det globale nettverket hun er en aktiv medlem av. Det indre nivå av identitetskonstruksjon er personlig, spirituell utvikling som skjer gjennom erfaringer og refleksjoner. Det er på dette nivå den hybridiserte heksen skapes gjennom valg og transformasjon av ulike religiøse elementer.

5 Hybridiseringsteori og religiøs hybriditet

De nye måter av religiøse konstruksjoner trenger et nytt språk for å beskrive de nye prosessene som foregår. Derfor vil jeg anvende hybridisering som teori for disse prosessene. Hybridisering er ikke noe nytt fenomen. Tvert imot. Hybridisering har alltid eksistert og gjelder mange ulike fenomener – alt fra kulturelle fenomener som for eksempel identitetsdannelse til religiøse fenomener. Det å anvende dette språklige begrepet er derimot noe som har kommet i nyere tid i kulturstudier.

”(...) the concept of hybridity has enabled us to recognize the production of new identities and cultural forms (...) Thus the concept of hybridity is acceptable as a device to capture cultural change by way of strategic cut or temporary stabilization of cultural categories.”(Barker 2012:265).

Det jeg forsøker i denne avhandlingen, er å assimilere dette uttrykke i språket vi bruker i forhold til nyreligiøse fenomener. Barker drøfter ulike typer av hybridisering og påpeker at: *”The concept of hybridity has proved useful in highlighting cultural mixing and the emergence of new forms of identity.”* (Barker 2012:264). Han foreslår å dele mellom den strukturelle hybridisering og den kulturelle. Jeg tar utgangspunkt i den kulturelle hybridiseringen: *”Cultural hybridization distinguishes cultural responses, which range from assimilation, through forms of separation, to hybrids that destabilize and blur cultural boundaries. This involves the opening up of ‘imagined communities’.”(ibid.).*

Både strukturell og kulturell hybridisering er ifølge Pieterse (Barker 2012) tegn på økende grense passering. Det samme gjelder for de religiøse grenser.

I min tankegang når det gjelder hybridisering tar jeg utgangspunktet i Latours diagram om stabilisering av hybrid og Barkers teorier (Blok and Elgaard Jensen 2009, Barker 2012). Barker skriver om blanding av kulturelle konsepter som er i utgangspunktet allerede hybrider (Barker 2012:265). Det vil si at det finnes ikke ”helt rene” konsepter i en kulturell sfære: *”Each category is always already a hybrid form that is also divided along the lines of religion, class, gender, age, nationality, and so forth”* (Barker 2012:265). Både Latour og Barker skriver om midlertidig stabilitet til kulturelle kategorier som har gjennomgått hybridiseringsprosess. Hybridisering er en prosess som beskriver en kulturell forandring av et konsept.

Hvordan oppstår hybrid er relevant og interessant spørsmål. Latour presenterer et ontologisk forslag til en abstrakt teoretisk hybridisering, noe jeg henter inspirasjon fra og presenterer videre i min analyse. Hybrid oppstår mellom to dikotomiske poler: Naturpol og Subjekt/samfunnspol som tilsvarer natur og kultur fenomenet. Jeg betrakter religion som et fenomen som hører til kultur polet (hos Latour – subjektpol), fordi det er en kulturell konstruksjon som kan være skapt av individet. Latour foreslår at hybrid først oppstår i Eksistens parameter og beveger seg mot Essens parameter. Dette illustrerer et begynnelses stadium for et fenomen hvor eksistens er første stadiet i fenomenet, mens essens er et etablert fenomen etter transformasjonsprosess. Bevegelsen i transformasjon går mot stabilisering av fenomenet og kan variere. Hvis hybriden oppnår stabilitet, er den etablert som hybridisert fenomen, hvis ikke vil den bli forkastet eller kontinuerer sin stabiliseringsprosess (Blok and Elgaard Jensen 2009).

Vi kan se på et konkret eksempel hvor en religiøs hybrid er utfallet av stabilisering. La oss si at på eksistens nivå finner vi de separate religioner og tradisjoner. Bevegelsesbanen i hybridisering går mot stabiliseringen og stadfesting av den nye hybrid gjennom sammensatt prosess av assimilering og forkasting. Denne prosessen omfatter en muligens kaotisk periode hvor utplukkede element(-er) prøves ut og settes sammen. Gjennom denne utviklingsbanen beveger hybrid-kandidaten seg konstant nærmere et stabilt resultat.

”Naturen er et sent resultat af det stabiliseringsarbejde, som den hybridiserende praksis leverer”(Blok and Elgaard Jensen 2009:104). Spenningen mellom Natur og Kultur kan presenteres som en varierende tilstand og i tilfellet av religion kan vi diskutere hvor nært av den ene eller andre vil vi plassere for eksempel moderne hekseri.

Min personlige mening er at religiøse, moderne hybrider hører til Subjekt/samfunnpolet eller i hvert fall veldig nært den. De er menneske skapt og på den måte noe ”kunstig” hvis vi betrakter det i forhold til natur. Naturpolet er noe som kan tilknyttes til for eksempel menneskers instinkter som kan forklare religiøse behov hos mange mennesker (men ikke alle). For mange vil for eksempel fryktfølelse skape et behov for et søk etter åndelig trøst, mens hos andre (for eksempel ateister) vil det være noe de ville håndtere på en mer rasjonell måte. På denne måten vil det oppstå en spenning på den natur/samfunn(kultur) aksens.

Ut av disse teorier av hybridiseringskonstruksjon utvikler jeg min religiøs hybridsteori.

5.1 IDENTITET OG HYBRIDISERING

”Established identities and ways of life grounded in local communities and cultures are giving way to new forms of ‘hybrid identity’ composed of elements from contrasting cultural sources”(Giddens and Birdsall 2001:64).

Selv-identitet som jeg beskriver i kapittel fire, består av ulike elementer som kjønn, alder, nasjonalitet med mer. For meg er det religiøse elementet det primære fokuset i denne oppgaven. Hybrid identitet er et annet fenomen enn religiøs hybrid som jeg bruker i min analyse. Allikevel religiøs hybrid kan være en del av hybrid identitet.

Jeg vil kort nevne beskrivelse av hybridiseringsprosessen i tilknytning til identitetskonstruksjoners forløp for å unngå en mulig forveksling mellom den religiøse hybrid jeg skriver om, og identitets hybrid i forhold til kultur.

”In order to avoid limiting hybridity to sterile ‘racial’ considerations, it needs to be placed firmly in its cultural context”(Durix 1998:148).

Her påpekes det nødvendigheten av å etablere en tydelig kulturell kontekst for å unngå begrensinger i forhold til ”det rene”. Det rene kan representere former for dikotomier som kan stille ting opp mot hverandre og skape kunstige motpoler. Barker skriver mer om dette i kapittel åtte ”Ethnicity, race and nation” hvor han drøfter dette detaljert (Barker 2012:252). I en religiøs kontekst kan det dreie seg om for eksempel ”de rene heksene” som Wiccaner påstår de er, og ”urene”, eklektiske heks som blir satt opp som motsetning til ”det ekte”.

Durix skriver om den multikulturelle konteksten som hybriddefinisjonen beskrev og fortsatt mest brukes til (Durix 1998:150). *”Apart from very few exceptions, each culture has always been enriched by exchanges with the outside world (...) Most post-colonial cultures are now the result of hybridization”*(ibid.).

Min kontekst er nyreligiøsitet i vår samtid. Hybridisering oppstår gjennom kulturelle interaksjoner og assimilasjoner og det inspirerte meg til å overføre denne tankemåte til det religiøse feltet.

”Dagens eksponering i media innebærer en økende popularisering hvor trosforestillinger og ideer, religiøse grupper og praksiser samt religiøse varer av ulik karakter blir presentert for et nytt og større publikum, samtidig som de blir omfortolket, oppvurdert og modernisert”(Selberg 2011:20).

Dette har påvirkning på to plan i tilfellet av min informant. Hybridisering gjelder religiøsitetens former som er en del av hennes identitetsprosjekt. Disse ytre påvirkninger har innflytelse på begge nivåer. Hvordan hun velger å uttrykke sin identitet i de ytre rammene er i samspill med disse rammene. Det kan være for eksempel mottakelsen hun opplever fra det lokale og globale samfunnet, som er med på å konstruere dette ytre uttrykket til vedkommende. Disse sammenhenger mellom identitet og relasjon til det ytre kan vise seg i etablering av det individet velger å forholde seg til. Det som konstrueres som identitet i forhold til ”hvilken heks skal jeg være?” har direkte tilknytning til de ytre omstendigheter. ”Vil jeg stå frem offentlig og åpent” eller ”opptre i det skjulte” er noe individet må forholde seg til. Maktrelasjoner en ubevisst inngår i, økonomi rundt identitet (om det er relevant), forhold og rolle en inntar i en nyreligiøs diskurs er knyttet til disse ytre sammenhenger som har innflytelse både på identitetsdannelse og hybridiseringsprosesser. Jeg drøfter dette i ”heks og økonomi” og ”heks og makt” avsnitter.

Den moderne heksen henter fra et mangfold av ulike religioner og kulturer og skaper en egen blanding av disse, som overskrider tidligere religiøse grenser. I min analyse, den midlertidige stabiliseringen av den kulturelle kategorien heks, tar form av en nyreligiøs diskurs som møtes med heksediskurs.

5.2 HYBRIDISERING OG RELIGIØSITET

Religiøs hybrid er et eklektisk fenomen som tar for seg elementer fra ulike livssyn og religioner og i en prosess av transformasjon og syntese blir til en selvstendig, ny form for tro/religion.

Religiøs hybridisering gjelder mange religiøse begreper som begynner å få et nytt innhold og tolkning. Når vi snakker om for eksempel sjaman eller heks i dag, trenger vi flere beskrivelser for å unngå misforståelser. Snakker vi om Indian sjaman, eller samisk sjaman, eller en moderne sjaman som tar begge kulturer i bruk, smelter dem sammen gjennom valg av de elementene han eller hun synes mest relevante og bruker dem under gammelt navn som skaper misnøye hos mennesker, og misforståelser blant forskere. Gilhus (Gilhus and Mikaelsson 2005), tar i bruk begrep Nyreligiøsitet, som en kategori for å beskrive de nye grener i religiøsiteter som oppstår i den nyere tiden. Hybridiseringsteorien jeg foreslår å anvende kan hjelpe med å systematisere mangfoldet vi står ovenfor i nyreligiøsitet.

”Når det gjelder moderne hekser, kan faktisk ”anvendt religionsvitenskap” stå som overskrift for hele deres nyskapende prosjekt. ”Anvendt” betyr blant annet at de annekterer og bruker religionsvitenskapelige modeller og innsikter og etnografiske kunnskaper om andre kulturer og andres ritualer når de selv rekonstruerer gamle riter eller skaper helt nytt” (Repstad and Lund-Olsen 2003:103).

Dannelse av religiøse forestillinger er en kompleks og sammensatt prosess. Dette går i tråd med min hybridiseringsteori og gjelder også i tilfellet av min informant. Hennes hybridiseringsutvikling som en heks er en sammensetting av varierte elementer fra mangfold av kulturer og rekonstruksjon av gamle ritualer og symboler, samt hennes spirituelle erfaringer.

”Det som i alle fall er klart, er at de konstruerer intensjonelt ut fra litterære kilder, egne visjoner, mystiske erfaringer og det de selv mener er religiøse åpenbaringer, samtidig som enhver kreasjon hele tiden modereres og omformes ved aktiv bruk av konsensus og gjennom erfaringer ved bruk” (Repstad and Lund-Olsen 2003:104).

I dag er eklektisme mer og mer sentralt på mange områder og er med på å uttrykke nåtidens kompleksitet og mangfold i blant annet de ulike religiøse grener, slik Repstad og Lund-Olsen skriver:

“I dag er det akseptabelt å si om sin tro: “Jeg velger litt herfra og derfra”. Folk har valgt herfra og derfra til alle tider – de har valgt fra ulike forestillinger og satt dem sammen, men det har ikke vært et språk for slike valg. Det religiøse feltet er ikke lenger dominert av en stor fortelling, i stedet er det mange ulike religiøse fortellinger” (Repstad and Lund-Olsen 2003:59).

I stedet for en monogam, kristen stemme som dominerte fortiden, kan vi i dag høre et polyfonisk mangfold av pluralistiske religioner. Dette er i tråd med Bakhtins teori og viser til kanskje til tider et kaotisk, ustemt orkester i nyreligiøsitetens diskursen.

Videre vil jeg beskrive moderne hekseri, i hvertfall i utgaven min informant representerer, som antroposentrisk. Det er tydelig at dagens hekseri er menneskeorientert og det guddommelige har en sekundær plass og er hentet for å være for mennesket. Hybridisering er

også antroposentrisk fordi det er menneske som konstruerer sin egen tro på en måte som er skreddersydd hans/hennes ønsker.

”Men den alternative kulturen er først og fremst preget av religionsblanding, det som blir kalt synkretisme. Teologiske ideer og rituelle teknikker hentes fra mange religiøse tradisjoner, også den kristne og jødiske”(Salomonsen 1991:15).

Jeg synes at hybridiseringsteori jeg velger å anvende i denne oppgaven er mer presis enn synkretisme. Den forklarer denne komplekse sammenblandingen på et mer strukturert nivå og er med på å beskrive de interne prosessene som dette eklektiske fenomenet inneholder.

Her snakker også Salomonsen om den alternative bevegelsen som oppstod på 60-tallet i USA som startet den Nyreligiøse bølgen som spredte seg rundt i verden og fortsetter i dag. Den er også knyttet til New Age bølgen som oppstod i California på 60-tallet. Felles for begge er politisk og samfunnskritisk plattformen som starter store forandringer på det religiøse kartet³⁵

New Age representerer et brudd med begrensninger representert av dominerende, patriarkalsk religion (kristendom og judaisme) og retter seg mot befrielse fra dogmer. I den første fasen av bevegelsesdanningen er fokuset rettet mot feminisme, likestilling, likeverdighet og ønske om å bryte de spirituelle begrensninger.

”Det er visdom i forbudte kunnskapstradisjoner. Hvis noe er forbudt av kirken eller den europeiske dannelsen, bærer det kanskje et sannhetskorn. Interessen omfatter alt som er blitt stemplet som kjettersk, overtroisk, irrasjonelt, uvitenskapelig eller kvinnelig. Her finner vi astrologi, teosofi, parapsykologi, magi, spiritisme, healing, urtemedisin, naturlige fødselsteknikker, mytologi, meditasjon og yoga i uskjønn forening” (Salomonsen 1991:17).

Vi kan lett spore disse elementene i Nyreligiøse bevegelser i dag og kan si at de har utgangspunktet fra New Age. Allikevel er New Age en form for et paraply begrep og jeg vil si at det er på tide å løsrive seg fra det og gå videre i hybrid retning som analyse. Når det gjelder konstruksjon av sin religiøse ideologi, så skriver Salomonsen at:

³⁵ For mer se Salomonsen, J. (1991). Når Gud blir kvinne: blant hekser, villmenn og sjamaner i USA. Oslo, Pax.

”When reading in order to construct ‘religious alternatives’, they ‘filter’ what they find (i.e. the ‘cultural truths’) through their own chosen experiences and judge it normatively by certain, already held, political and spiritual values in order to make the information ‘universal’ and applicable in a new cultural context”(Salomonsen 1996:45).

I en konstruksjon av sin religiøse identitet, har min informant tatt en rekke avgjørelser i form av filtrering av ulike elementer. Denne filtreringen er et kjennetegn i hybridiseringsprosessen hvor en del av elementer blir assimilert, mens en del blir forkastet.

”En ide i denne boken er at det foregår en kontinuerlig omformulering, omdefinering og re-evaluering av forestillinger og ideer, og folketro forstås i et dynamisk perspektiv som forestillinger om overnaturlige vesener, krefter og sammenhenger som forandrer uttrykk og innhold med det samfunnet de er en del av”(Selberg 2011:18).

Det jeg vil påpeke i forhold til hybridisering, er at denne prosessen er dynamisk og kontinuerlig og omfatter konstruksjoner og rekonstruksjoner av ulike elementer. Derfor når jeg beskriver denne prosessen her, er det viktig å understreke diskursen den tilhører. Her er de interne, dynamiske prosesser som inngår i hybridisering, samt de ytre sammenhengene Selberg skriver om som er viktige og utspiller seg i den diskursen de inngår i. De ytre påvirkninger i gjeldende diskurs har en stor innvirkningsrolle på hybridiseringsprosesser. De kan omfatte alt fra for eksempel familieforholdene til vedkommende, til samfunnets rolle i diskursen.

På den interne planen til religiøsitet hvor hybridisering utspiller seg, er det de ulike innputt som kan både komme utenfra og innefra som blir omdannet gjennom hybridiseringsprosesser. Ytre elementer er de ulike religiøse tradisjonene hun henter fra, indre kan for eksempel være egne forestillinger og ”magiske”, personlige erfaringer som er med i stabiliseringsprosess til hybriden.

”De konstruerte religionene og kaosmagien viser også hvordan de aller nyeste religionsformene uhemmet kombinerer elementer fra svært forskjellige religioner og livsanskuelser på helt nye måter”(Uldal and Winje 2007:121).

5.3 Hybridisering i tilfellet av heksen fra Soknedal

Hybridisering er en prosess hvor elementer fra ulike kulturer og religioner smelter sammen og skaper et nytt fenomen. I tilfellet av min informant så presenterer jeg disse elementene adskilt for å illustrere denne hybridiseringsprosessen på en oversiktlig måte. Videre illustrerer jeg denne prosessen hos henne i form av diagram som er inspirert av Latours diagram jeg nevnte ovenfor i oppgaven. Dette illustrerer en hybridiseringsprosess som beveger seg mot stabilitet, som jeg betrakter i det gitte øyeblikket som jeg ”fryser” i min analyse. Jeg bruker den synkrone tilnærmingen til å beskrive dette heksefenomenet i et kort utsnitt av tid hvor intervjuet finner sted. Jeg bruker også beskrivelse av utviklingsforløpet som danner hennes identitet, ut av hennes fortelling som er preget av det diakrone utviklingsmønstrer i et fenomen.

5.3.1 Informantens trossyn

Min informant er bestemt på at hennes heksedom ikke er religion. Som motpol gir hun Wicca som eksempel på religion. Hun betrakter sin hekseri som livsstil og tro. Polyteisme i utgaven til min informant tyder på hybridisering. Hun bruker guder fra den norrøne tro, samt Seth³⁶ som er en egyptisk guddom, og Hekate som kommer fra den greske tradisjon.

Polyteisme

”Gudene har ulike ansvarsområder og kan forstås som symboler for ulike menneskelige kvaliteter eller holdninger. De kan også forstås som makter eller naturkrefter.”(Uldal and Winje 2007:260).

Informanten min bruker guddommer i sine ritualer og bønn, og hun blander både de mannlige og kvinnelige guddommene. Polyteistisk tro i dette tilfellet er et perfekt eksempel på religiøs hybridisering hvor gudene fra ulike kulturer og religioner skaper et ny polyteistisk panteon etter behov til vedkommende. Hybridisering gir også muligheter for sterkere individualisering av religion/ tro og vi kan observere utvikling av privat, individuelt, hybridisert tro hos et

³⁶ Det er viktig ikke å knytte bruk av Seth i min informantens religiøse praksis til Temple of Set som er dominerende retning i den moderne satanisme etablert av Michael A Aquino (s.111)Cryer, F. H. and M.-L. Thomsen (2001). *Biblical and pagan societies*. Philadelphia, Pa., University of Pennsylvania Press.

enkelt individ, som ikke trenger legitimitet fra en øvre instans, eller andre tilhengere, men er selvforsynt og fokusert på individet som skaper denne troen. Den sentrale begrunnelsen for valget om hvilke elementene som velges er personlig tilknytting til disse elementene. Grunnen til personlig tilknytting er individuelt. Man har gått fra det ytre, enten guddommelig eller samfunnsmessig legitimitet, til en legitimitet som kan utgå fra subjektet selv. Det er individet som bærer hovedansvar for legitimitet og religiøs konstruksjon individet identifiserer seg med.

Linda bruker en mengde av guddommer fra ulike kultur og religioner og dette er et av tegnene på hybridisering. Ingen av de gudene er nyskapt, tvert imot, de er hentet fra historisk sett eldre religionene. Det er begge kjønn som representeres i vedkommendes panteon: både de maskuline som Odin, Seth og feminine som Frøya, Hel og Hekate.

”There is a growing interest in the alternative knowledge, spirituality and cultic practices represented by religions other than the biblical faiths, including shamanism, animism and long-dead ancient paganism”(Salomonsen 1996:438).

Hel og Hekate representerer den mørke siden av det feminine, og Linda er også opptatt av at dette ikke skal misforstås: det handler også om den erfarne, sterkere kvinnen, den som ikke er så populær. Linda er opptatt av at uansett kjønn skal vi forsøke å gjøre det beste ut av det vi har fått av talenter, muligheter, egenskaper. Mange hekser³⁷ er ganske feministisk preget, noe Linda også bekrefter. Selv vil hun ikke dra det for langt; selv om som en kvinne, så er hun mest opptatt av det kvinnelige, den sterke kvinnen, hva gir oss styrke og så videre. Hun betrakter ikke kvinne som en gudinne, men sier at hver enkelt burde oppfatte seg selv som en, og at det har vi bare godt av.

Disse fire guddommene Linda nevner representerer tre ulike mytologier: den norrøne, greske og egyptiske og skaper en eklektisk blanding av ulike tradisjonene.

Frøya *”(fra norrønt: Freyja, avledet betydning frue) er fruktbarhets- og kjærlighetsgudinnen i norrøn mytologi og moderne åsatro. Hun ble påkalt i kjærlighetsspørsmål, ved graviditet og under fødsler. Hun hadde også makt over vekst i naturen. Hun var likevel også en krigs- og dødsgudinne”*([http://no.wikipedia.org/wiki/Fr%C3%B8ya_\(gudinne\)](http://no.wikipedia.org/wiki/Fr%C3%B8ya_(gudinne)) 2015).

Hel er en gudinne fra norrøn mytologi, hersker over Helheim som er dødsrike for de syke og gamle og datter til Loke.

³⁷ I litteratur og mennesker jeg traff som kaller seg det.

Hekate er en gudinne fra en gresk mytologi, ofte kalt for ”heksenes mor” og en arketype for heks.

”Hekate er en uhyggelig gudinne med slanger i håret som hjemsøker øde steder om natten. Hun er månegudinne, hvilket hun deler med gudinnen Artemis, men hennes titanske opphav gir henne en langt dystre fremtoning enn jaktens gudinne. Hun er også gudinne for korsveier, hekseri og trolldom.”(<http://no.wikipedia.org/wiki/Hekate> 2015).

Set (Seth) er en gud fra den egyptiske kultur: *”Set er i gammel egyptisk mytologi en gud som representerer den brennende ørkensola. Han kjemper mot Osiris som er guden for den gjeldende samfunnsorden, og blir til slutt overvunnet av Horus, som er Osiris’ sønn”*(Uldal and Winje 2007:112).

Det finnes flere elementer i den polyteistiske tro til min informant som tyder på hybridisering. Den ene omfatter tro på alver, tusser og andre vesener vi oftest ser i folklore i ulike kulturer: *”I tillegg til Odin og de andre æsene kan en dyrke vaner, alver, diser, sol, måne, naturånder og forfedre”*(Uldal and Winje 2007:260). Den andre er de norrøne guddommer hun har tilknytning til, det tredje elementet representeres av Seth fra den egyptiske kultur, det fjerde er Hekate som representerer den greske kulturen.

5.3.2 Hybridisering på tvers av ulike tradisjoner

Urter og heks

Når det gjelder bruk av urter for både medisinske og magiske årsaker, så er dette allerede knyttet til det historiske heksefenomenet. Urter som en stor del av naturen som er heksens nær, er en attributt som dukker opp i forhold til historisk heks, sjamaner, healere og prester/prestinner.

Vi ser at der det er snakk om heks, så er det alltid urter som dukker opp.

Min informant er på vei til å gi ut en bok om urter og alle mulige bruksområder for disse. Hun er veldig opptatt av urter og planter, og sier at det var det som fikk henne til å fordype seg i den eldre medisin, som noen steder var knyttet til hekseri. Urtemedisin var også en del av prosessen mot å bli heks.

Linda bruker en historisk forankring i urtemedisin:

”Folk trengte en som kunne hjelpe dem hvis de fikk sår, og diverse sånne ting, hjelpe dem med kjærlighetslivet, når det gikk galt, eller med hva det måtte gjelde. De hadde ikke hjelpeapparatet vi har i dag, så jeg skulle aldri anbefale urtemedisin for en som har problemer med hjerte, eller kreft, der har vi sikrere ting i dag”.

Dette utsagnet sier mye om Lindas holdning i forhold til det historiske perspektivet, en forståelse for at den historiske heksen var brukt både som lege i forhold til de fysiske plager, som psykolog/rådgiver i forhold til de psykiske utfordringer med kjærlighet, hat og så videre, og en religiøs veileder i forhold til de åndelige behov. Urtene hekser bruker har virkning på de ulike områder.

Det finnes urter og planter for de fysiske plagene for eksempel Aloe Vera til brannsår, nellik som desinfeksjon, antibakteriell middel. Det finnes de som kan hjelpe mot de psykiske, følelsesmessige problemer som lavendel som kan roe sinnet, melisse kan ha beroligende virkning, roseduft er brukt i kjærlighetsmagi og så videre. Urter brukes ofte i ritualer som blot, hvor de kan ofres til diverse guddommer i forhold til ønsker og behov til den som ber, amulett laging, hvor den spesifikke urte eller blanding er laget etter behov til den som skal være amulettens nye eier.

Når det gjelder planter og urter så liker Linda å dyrke dem selv, eller i hvertfall plukke dem på egen hånd. Ofte bruker hun intuisjon i forhold til hvilke planter som behøves. Et viktig ritual i urteplukking er å ha respekt for naturen, gjerne spørre planten om det er greit at du plukker den, og aldri ta alt som gror. Bevisstheten om naturen og respekt for den er noe av de viktigste ingrediensene, ikke bare i planteplukking, men i selve tilværelsen som heks.

Når det gjelder bruk av urter, så sverger Linda til bruk av en urt om gangen, og mener at det er sikrere og en kan unngå kryssvirkning på den måte. Hun sier også at hvis en bruker medisin av noe slag, så bør en ikke bruke urter ved siden av, ikke te en gang, fordi man aldri vet hva som kan skje. Hun pleier å fokusere på en eller to urter per gang, når det gjelder det medisinske bruksområdet. Når det gjelder magisk bruk av urter, så pleier hun å blande mer, først og fremst fordi det er trygt, også det er et annet behov som står bak.

”Alle urtene har sine egne egenskaper i følge med den urtemagien, og det krysser litt over til urtemedisinen. For eksempel er kamille en beroligende urte i urtemedisin, men

har også med ro, fred og kjærlighet på urtemagien sin side å gjøre. Det finnes en enorm liste over egenskaper til de diverse urter.”

Linda får en del ”kunder” som oppsøker henne for å få hjelp med ulike plager. Hun forteller at det var for eksempel en hun kaller for rensespiritist, en person som renses hus fra ulike negative energier. Hun trengte hjelp med å drive ut noe negativ som befant seg i huset.

Linda har tilberedt et brygg som skulle brukes som spray rundt omkring i det huset. Kunden fortalte at det forsvant etter bruk av sprayen fra heksen. ”Det” bør forstås som noe negativt og empirisk umålbart. Her er resultatet presentert i form av følelse av renselse av huset. Kunden tror på at heksebrygget hadde hjulpet.

Linda forteller at det hun brukte var en blanding av urter som driver ut, driver vekk negative ting. Eksempler hun gir er furu, malurt og brennesle som forsterker det meste. Brennesle har en omfattende bruksområdet, den er alltid trygg å bruke. I sprayen brukte hun seks eller syv forskjellige urter, kokte dem opp til mørkebrun væske og det var det damen fikk til å spraye rundt i huset.

Linda forteller at det måtte se skikkelig fint ut på veggene, men damen kom tilbake for å få en halvliter til av dette brygget, så det fungerte tydeligvis.

Hun fokuserer på de planter og urter som hun kan finne i nærområdet og gir med dette uttrykk for lokalitetsknytting. Hun forklarer at hun fant lite om noen av de lokale urtene i bøkene, så hun pleier å skrive om det som finnes. I følge de som har fått det, fungerte det bra forteller Linda, til og med bedre enn forventet.

Dette er det første elementet som er med i hybridiseringsprosessen til min informant. Vi kan betrakte denne delen som er, ved siden av svartebøker, begynnelsesfasen i prosessen. Jeg vil også påpeke her at hvert av disse ulike elementene som er en del av hybrid, er under konstant konstruksjon, men denne prosessen kan variere fra et element til et annet. I tilfellet av urter element, så er dette ganske dynamisk konstruksjon: informanten min er under stadig opplæring og gjennomgår en aktiv utvikling i kunnskap og erfaring på dette området.

Svartebøker

”På bakgrunn av det ryktet svarteboka hadde i folketruen, virker de bevarte svartebøkene naive og prosaiske. (...) Det er ingenting som tyder på at det er blitt utgitt svartebøker i Norge før Bang utgav sin samling i 1902. I Danmark og Sverige er det utgitt små hefter med magisk innhold, og noen av disse kan ha kommet til Norge, men noen stor påvirkning har de ikke hatt”(Espeland 2014:63).

Svarte bøker har en mystisk aura rundt seg. Mange tror på at de inneholder kunnskap om svart magi og det okkulte som gir eieren en stor makt. Det er igjen en stereotypi og er langt ifra den historiske representasjon for disse bøkene. Siden skriftspråket ble tatt i bruk for fire tusen år siden, hadde det blitt brukt for å uttrykke magi. Selve skriften ble oppfattet som magisk og var reservert til de utvalgte som fikk mulighet til å lære seg det. Slik var det gjennom århundre. Svarte bøker er litteratur som omfatter alt fra urtemedisin og trylleformler til svart magi og mer, og var opprinnelig en type dagbøker for de som kunne skrive.

”I Norge var denne magitradisjon særlig utbredt i det forrige århundre. Svartebøker med allehånde praktiske råd har stadig vært brukt under <overflaten>”(Romarheim 1977:81).

I de norske svartebøker kan en observere ganske sterkt tilknytning til kristendommen, men det er ikke så rart siden det var den dominerende religion i mange århundrer. Det er også vanlig at den eldre hedendommen blir blandet med kristendommen, det ser vi også i eksempel av Voodoo religion som er utbredt i Karibene.

Det ser ut at svartebøker var fulle av praktiske råd for hjelp til å håndtere livets utfordringer. Om det gjaldt oppskriften på hvordan helbrede syke dyr, hvordan lage en urteblanding mot diverse sykdommer, var de til hjelp for de som var innviet i magiske kunst.

”Innholdet i svartebøkene er ganske variert. ”Svarteboka” er mer privat samling av magiske oppskrifter enn en fastlagt tekst, den har ikke engang en felles kjerne. Det er trollformler, bønner av forskjellige slag, magiske oppskrifter, framgangsmåter for magiske ritualer og tegninger av magiske figurer og amuletter”(Espeland 2014:65).

Linda sier at de handler om utradisjonell legekunst og magi og de hun kom over, handlet om runemagi, formler og en god del kunnskap om urter. Linda omtaler disse bøkene som *”det var noe tradisjonell heksekunst, det var ikke den sukkersøte varianten som mange med det første snubler over i den nye motens bøker”*.

Svarte bøker finner vi nevnt i en rekke sammenhenger i forhold til heksene (både menn og kvinner).

”Norske svartebøker kan ikke spores tilbake lenger enn ca.1750. [...]Men samtidig ser vi tydelige paralleller til norrøn okkultisme. Slik er det enda tydeligere i Island. En trolldomsbok fra 1500-tallet er full av gudenavn som Tor, Frigg, Odin o.a. Samtidig foreskrives lesning av fadervår, av og til baklengs. I svenske trollformler nevnes Odin og Frøya helt opp mot slutten av 1800-tallet” (Romarheim 1977:81).

I min informantens tilfelle, så er svartebøkene hun kom over, inspirasjon for begynnelse på hennes identitet som en heks. Det er dette som trigget hennes interesse til å fortsette med fordypning i hekseri. I hennes retrospektive fortelling har jeg lagt merket til at det var det som var direkte start punktet for henne som en heks. Hun søkte etter legemiddel som kunne hjelpe mot hennes sykdom og støtte på disse bøkene. Etter å ha lest dem, får jeg inntrykk at ”hun ble fanget” av nysgjerrighet og spenning over å ha kommet over noe som tiltalte henne.

Ritualer

”Divine reality is not divided between immanence and transcendence but between visible reality, as experienced in ordinary life, and invisible reality as experienced extra-ordinarily, abruptly as in ‘revelation’, in ritual space or in altered states of consciousness (trance)”(Salomonsen 1996:253).

Det er ikke ofte Linda bruker ritualer. Hun har fire – fem faste holdepunkter i løpet av året som er knyttet til den norrøne kalenderen. Hun har tre hovedblot, så har hun i tillegg alveblot og tusseblot. Hun har også utført ritualer etter andres behov. Hun har også deltatt på måneritualer med venninna.

”Religious ritual expresses a religious worldview. It has indexical qualities and facilitates communication between humans and the supernatural. Ritualization is a social practice and a cultural strategy to create and differentiate ritual acts from non-ritual acts”(Salomonsen 1996:285).

Indeksikalitet i ritualet betyr at den refererer til noe utenfor selve rituelle handlingen. Det kan være en kraft utenfor menneske, gud eller guddommelige vesener. Ritualet i seg selv har symbolsk og/eller metaforisk betydning og det representerer de indre egenskapene til ritualet.

Måneritualer

Det de gjør under måneritualet varierer fra gang til gang, etter hva de trenger og vil oppnå. De faste rammene som gjelder ligner litt på blot: stedet er viktig – den hellige plassen. Stedet velges, og da anroper man dem man vil ha med seg (guder, gudinner, ånder, forfedre). Det blir fremsagt en-takk-for-hjelpen tale, eller en bønn om fremtidige ønsker og hilsninger til de man kalte på. De bruker å ha noe kulturelle innslag (en som deltar kan spille fiolin), så spiser de, deler maten med de som var med og så takker man og rydder opp.

Bålet er et viktig element av ritualet, og når det gjelder andre elementer som for eksempel spesielle klær og symboler, så gjelder det å være praktisk i forhold til været, en står ikke barbeint i en halv meter snø.

Månefase velges også etter behov. Hvis det er noe en vil avslutte, så er det ny måne som egner seg best. Hvis noe skal vokse, utvikle seg så er det fullmåne. Her gjelder det også en praktisk tilpasning i forhold til det moderne livet: ikke alltid har man tiden, så det må passe for folk som jobber og har barn.

Når det gjelder forskjeller mellom ritualer Åsatro bruker og heksene bruker, så er det guddommer som blir påkalt. Er det rent Åsatro blot, så er det guddommer og vesener fra den norrøne mytologien som brukes, men hvis det er hekseritualet, kan det være hva som helst som blir brukt.

Linda forteller at hun selv bruker ulike guder etter ulike behov. Noen ritualer hun har deltatt i var det Seth og Odin som ble brukt. Seth var et innslag fra en annen deltaker, hun selv er mer vant til det norrøne. Hun sier at i dette tilfellet, selv guddommene er fra to ulike kultur og tidsepoker, Seth fra det egyptiske, Odin det norrøne, så har begge gudene mye til felles og passer veldig bra sammen.

For det meste, så holder Linda seg til det norrøne og til naturvesener. Hun bruker også tekster hun henter fra ulike steder og tradisjoner i ritualene.

Det Linda forteller angående ritualer hun utfører, ligner på ritualene beskrevet av Salomonsen i tilknytning til Reclaiming bevegelse³⁸ (Salomonsen 1991:37). Reclaiming bruker ritualer

³⁸ Reclaiming er et kollektiv i San Francisco Bay Area hvor menn og kvinner jobber sammen for å integrere spiritualitet med politikk. Det er en gudinne bevegelse som er opptatt av selvutvikling til et individ og etablering av en ny kultur som er opptatt av verden rundt dem og er aktive deltagere i samfunn på lokal og global plan.(s.34)

med faste rammer som innebærer en viss rekkefølge som samsvarer med Lindas beskrivelse av hennes ritualer. Grunnleggende struktur hos Reclaiming er:

- ” - *Renselse med salt og vann, eller røkelse*
- *Samling i sirkel og åndedrettsmeditasjon*
- *Påkalling av naturens elementer med sang, tromming, dans eller poesi*
- *Påkalling av gudinne og gud med sang, tromming, dans eller poesi*
- *Ritualets tema, knyttet til årstiden og menneskenes liv*
- *Måltidsfelleskap og takk*” (Salomonsen 1991:37)

Salomonsen beskriver også måneritualer og solritualer som er en del av Reclaiming praksis (ibid.s.42). Forskjell mellom måne- og solritualer er at i de første er det bare heksene som kan delta, de andre er åpne for alle som ønsker å være med. Utveksling mellom eksklusivitet til måneritualer og inklusivitet til solritualer er med på å skape mystikk og skillet mellom de innvidde og utenforstående. I tilfellet av min informant så er eneste krav om deltakelse i ritualene, et ønske om å delta.

Blot

”I moderne åsatro er norrøn kult rekonstruert på bakgrunn av det vi vet fra tilgjengelig kildemateriale. I denne kulten sto blotet sentralt. Begrepet kommer fra et gammelgermansk ord for offer.”(Uldal and Winje 2007:263).

Linda forteller om blot hun foretar seg i ulike anledninger. Alle sine ritualer kaller hun blot og med dette understrekes hennes tilknytning til de norrøne ritualer. Allikevel lar hun vekt på friheten som skal følge det rituelle. De faste rammene er mest knyttet til etablering av det rituelle stedet og avslutning av ritualen. Alt annet ser ut til å kunne variere i innhold og praksis.

”I Bifrost består blotet av fire elementer: Først framføres gjerne et kvad til gudenes ære. Deretter lyses stedet i ve, det vil si at en velsigner stedet der en bloter. Så kommer selve gaven eller offeret. (...) det fjerde og siste elementet er ”å drikke einkjels”, det vil si å drikke av samme skål.”(Uldal and Winje 2007:264).

Det å etablere den sakrale plassen hvor ritualen skal holdes, ser ut som et felles trekk hos de fleste religionene og kultene. Måten det gjøres på varierer, men allikevel er det et felles punkt: et begrenset, fysisk sted som markeres tydelig. Om det er en beskyttende sirkel som i

okkultisme, en magisk sirkel som samles energi som i Wicca, et gravsted som i Voodoo, eller et sted i skogen i naturreligioner, er målet det samme: å etablere en hellig plass for ritualen. Dette skaper en følelse av ekstraordinære i forhold til det daglige. Her er det lett å observere sacrum og profanum som ofte blir blandet sammen i vår tid. Ritual, uansett form, har noe med revitalisering og rekonstruering av fortid med å gjøre. Det kan hende at gjennom dette blir en nærmere til det guddommelige. I neopaganistiske ritualer er det vanlig til å søke til naturen når en skal utføre et ritual. Det er mulig at i vår urbanisert og teknologisk preget tid, blir selve naturen det sakrale i seg selv, siden den ofte utgjør motpolen til vår daglige liv.

Seid

”Magi, spådomsskunster og åndemaning var vanlig i norrøn religion. Seid er et kjent begrep fra denne tid. Seid-kvinnen (eller -mannen) møttes til ekstatiske seanser, gjerne med assisterende stab, et <sangkor> som bidro til å sette henne (han) i ekstase. Det skulle påvirke gudene og åndene ved hjelp av faste ritualer og trylleformularer, eventuelt sendte de sin sjel til åndenes verden for å hente kunnskap (jfr. sjamanisme)”(Romarheim 1977:80).

Linda har drivet med seid på egen hånd og deltatt på et seidkurs etter hvert og hun sier at det er det seneste prosjektet hennes. Kurset var en uvant setting for Linda fordi det var en gruppe man måtte forholde seg til. Det som var det merkeligste som skjedde var at det var første gang i livet hun opplevde at noen har tatt stemmen fra henne, det er ganske krevende å gaule i 1,5 time forteller hun.

”Seid kommer av det norrøne begrepet seidr og kan oversettes med magi eller trolldom.(...)Det dreier seg i praksis gjerne om ulike former for spådomskunst og magiske teknikker for å påvirke naturen og annet. Seid omfatter også transeteknikker og lignende, slik vi finner det innenfor tradisjonell og moderne sjamanisme”(Uldal and Winje 2007:265).

”Seid er et verktøy for egenutvikling” sier Linda og det er på denne måten hun bruker det. I følge henne, så kan vi bruke seid til mye.

Tradisjonelt sett var det brukt til å finne ut ting, finne ut hva som vil skje i fremtiden, finne ut hva slags problemer som oppstår i livet til en person eller en gruppe. Seid ble også brukt på en mer offensiv måte. Det kunne bli brukt til å ta livet av folk, noe som noen ble beskyldt for. I dag brukes seid av mange utelukkende til spådom, spesielt i USA, hvor de fokuserer på en

liten bit av seiden som er gruppeseiden, forteller Linda. Det er knyttet til beskrivelsen fra Erik den Røde Saga, de har et kor som synger, mens en sitter opp på en krakk og forteller hvordan det går. Hun sier at man kan reise på andres stemme, på sin egen eller ingenting, og med dette mener hun ”reise for å se fremtiden, eller hente informasjon”.

Når det gjelder moderne bruk av seid så er det brukt for selvutvikling og for lærdom, for eksempel hvis en jobber mye med urter. Ved hjelp av seid kan en finne frem kunnskap en ikke visste en hadde. Det er også knyttet til hva en tror på, om en tror en kan få hjelp fra andre med dette, så kan en møte andre og få informasjon fra dem, på samme måte som sjamanisme får informasjon fra kraftdyr, forteller Linda.

Når det gjelder opplevelse en kan få gjennom seid, så forteller hun:

”Jeg betrakter dette som symbolisme. Jeg har truffet både folk og dyr. Det var tre kvinner som jeg er rimelig sikkert på er slektninger fra veldig langt tilbake, jeg ser dem fra tre forskjellige tidsalder, de pleier å sitte ved bål, også har du den som jeg har visse mistanker om, kan være en som ikke har presentert seg som det... som prøver å meddele et eller annet som jeg ikke har peiling på. Ellers så var det en eldre dame i hytte, som skulle få meg til å spinne, akkurat da har jeg begynt med seiden, så det var slik: du må lære deg å spinne, spinning er veldig knyttet til seiden da... Det var en grunn på hvorfor det var forbudt å synge mens du spant, det står i noen gamle lovtekster at det ikke er lov å synge og spinne samtidig. Ellers så er det bjørn, otter og ugle som jeg bruker å treffe på. Det er det som jeg ser for følgere, derimot ikke som guider, som andre ser det, men mer de som henger der ute... fordi de trives der da.”

Amuletter

”Amuletter er gjenstander ladet av magisk kraft. Antropologene skiller mellom amuletter og talismaner. Forskjellen er at amuletten har overnaturlige krefter i seg selv, mens talismanen blir tilført magisk kraft, for eksempel ved at noen skriver en magisk formel på den, men i norske ordbøker blir disse begrepene brukt om hverandre”(Espeland 2014:136).

Ut av denne definisjon så er det umulig å lage amuletter, siden de har krefter i seg selv. Da er de en type gjenstander (som for eksempel stein) som har iboende magiske egenskaper.

Allikevel blir begge begrepene brukt om hverandre, og i forhold til min informant så virker det som talismaner har ”lykkebringende effekt”, mens amuletter kan rettes mot ulike behov som beskyttelse mot målrettede ting, tiltrekking av avgrensede hendelser som arbeidsønske og mer. Det er den sistnevnte definisjon som jeg skal ta som utgangspunkt i min informantens fortelling.

Linda lager også amuletter, både for seg selv og kundene sine.

Hun bruker ulike materialer fra naturen i nærområdet, urter, runer og andre symboler.

Når det gjelder de som oppsøker henne for å få amulett, så dreier det seg oftest om ønsket om å få jobb. Det var en som prøvde å få seg jobb, søkte lenge, og etter hun fikk amulett fikk hun et tilbud.

Linda forteller at det er ikke bare egenskaper til amuletten og ingrediensene som virker ”magisk”.

”Amulett er også en slags visuell huskelapp som påminner deg om målet ditt. Hvis du for eksempel har amulett for slanking, så påminner amuletten deg om å gjøre jobben, fordi det slipper du ikke, du er nødt til å gjøre jobben selv, ingenting skjer ”magisk”. Du må gjøre det selv, ellers så hadde livet vært veldig enkelt”[...]”I magi er det mye din egen hjerne som gjør jobben, men du får litt hjelp for eksempel fra amulett for å fokusere din energi på det du vil og må.”

Det som står høyt på ønskelisten til mange, er penger. Folk vil ha mer penger.

”Men de spesifiserer aldri hvor mye penger, så den 50 lapp de vant på lotto i helga, eller 10 kroner de fant på fortau, blir ikke noe særlig. De ser det sjeldent som resultatet. Men de sa ikke hvor mye penger de ønsket seg” sier Linda med latter. Linda mener tydeligvis at vi må være presise på hva vi ønsker, være tålmodig og se oss rundt, fordi det kan hende at vi ikke ser resultatet av ønskene blir oppfylt.

Hun lager ofte amuletter med rune symboler på og materialene hun bruker er alltid naturlig. Noen ganger, ber folk henne om amuletter som er umulig å lage:

”det var en gang en dame som skulle bestille en tryllestav av meg. Det har jeg laget flere ganger. De kan være ornamentert, og de er forlengelse av hånda di, det er ikke noe som har kraft i seg selv, men hun ville ha en som skulle fylle kjøleskapet hennes!”

Hun forteller med høy latter at hun måtte fortelle at det er ikke slik det fungerer. De som kommer med slike ønsker, sier Linda ikke å ha fått lest nøye nok ”*Begynn her*” på nettsiden hennes. Der står det tydelig at hun ikke har noen synske evner, eller lignende.

Tryllestavene hun lager er for de som jobber med energier. De retter energien med hånda, eller med en stav. Hun synes det er artig å lage dem med litt pynt og hun har laget flere hun har solgt videre. Det finnes noen som bare vil ha dem som pynt, og noen som vil bruke dem aktivt. Det finnes ulike formål til bruk av stavene, alt fra generelt formidling av energi til spesifikk bruk.

”Det var noen som var hage heks, som var knyttet til planter, så jeg brukte en krystall som var mer med planteverden å gjøre, knyttet opp til de planteegenskaper, til den tresorten du bruker, krystaller, metaller, og de såkalte magiske egenskaper som er knyttet til det materialet en kan bruke. Alt etter hva det skal brukes til. Og ellers har jeg laget et par som skulle bare være til pynt. Jeg har jo laget heksekoster, men det var bare et kost, noen av dem pyntet jeg med runesymboler.”

Linda har også laget noen lydinstrumenter - rasler som hun solgte. Amuletter og runer har en magisk symbolsk betydning.

”Symbolers virkning på individet er ikke avhengig av fornuftmessig tilslutning til meningsinnholdet. Det virker snarere gjennom måten det gir verdi og retning til folks liv, og gjør det mulig for dem å håndtere død, ondskap, lidelse, fødsel og seksualitet”(Salomonsen 1991:104).

Funksjon til symboler i Lindas tilfellet går med på å hjelpe kundene med det de måtte ønske. Det ser ut til at de største behovene gjelder arbeidsrelaterte utfordringer, økonomi og renselse fra negativitet. Så lenge begge parter er enige om symbolenes funksjon, så skaper de et felles virkelighetsnivå hvor magi vil fungere.

Spådom

”Spådomskunst dreier seg i stor grad om å assosiere. Å spå i kaffegrut eller se inn i en krystallkule er gode eksempler på det: Den som spår eller blir spådd bruker sin fantasi og intuisjon når symboler og mønstre tolkes. Assosiasjonsmetode er sentralt fordi den tillater utøveren å bruke andre verktøy enn logikken når han skal forstå den skjulte

skriften. En god spåmann eller -kvinne bør trene seg i meningsfylt assosiasjon”(Uldal and Winje 2007:176).

Spådom handler vanligvis om samhandling mellom to mennesker som trer inn i en felles forståelse for kontekst. Denne konteksten gjelder den magiske virkeligheten hvor et eget språk av assosiasjoner og tolkninger og kommunikasjon på en usynlig plan foregår. Det at assosiasjoner flettes sammen med det magiske, går ut på tro at ”kortene” snakker til spåkonen. Dette har jeg hørt fra andre enn informanten, og ble fortalt flere opplevelser fra ulike mennesker at ”kortene ville ikke snakke” eller ”kommuniserte at dette vil de ikke fortelle”. Den typen for besjeling av magiske verktøy har jeg ofte kommet over. Blant annet hos en neosjaman som hevdet han snakket med naturelementene, for eksempel trær som kunne fortelle ham om at de fryktet å bli hogget. Jeg drar disse uformelle samtaler for å illustrere den magiske virkeligheten noen etablerer i form av konkrete kommunikasjon situasjoner mellom et menneske og gjenstander som får ”sjel og stemme”.

”Spådomskunst kan snarere forstås i lys av at framtiden på et vis er til stedet i nåtiden, og at framtidsmulighetene kan utredes ved hjelp av ulike metoder” (Uldal and Winje 2007:176).

Det at man kan tre inn i framtiden er igjen en etablering av en felles magisk kontekst hvor begge partene er med på å konstruere denne konteksten og alt som skjer i rammene av denne konteksten. Avsender-mottaker konstellasjon må fungere for at spådom etableres.

Når det gjelder spådom, så har det vært flere ganger at Linda sendt folk ut av døra. Hun er ikke glad i å spå om kjærlighet, fordi det går så dypt inni livet til folk. Det samme gjelder magi, hun legger seg aldri bort i kjærlighetslivet til folk, fordi det handler om at det er faktisk mer enn en som er involvert, og du skal ikke tukle med andres folk vilje.

Jeg ser en retningslinje hos henne som er knyttet til respekt til natur og mennesker. Denne moralske og etiske linjer går i tråd med det Marian Green beskriver som ”the law of the witch”: ”thou shall not harm” (Green 2009).

Det finnes noen sentrale interesser for de fleste og disse bruker Linda i markedsføring: penger, kjærlighet og helse. I følge henne er det disse som de fleste er opptatt av. Hun foretrekker konkrete spørsmål når det gjelder spådom. Det var en som for eksempel skulle kjøpe seg et hus og ville vite hvor det burde ligge. Linda leste runer og fant ut at det skulle være hester i nærheten i hvertfall, og det skulle være i skogen. Damen skaffet seg huset i skogen, og spurte om hva vettene vil ha?(hun trodde på vetter og annet) Linda forteller at hun

selv tror på dem, og de fleste gir vettene kjeks og melk, men denne gangen så dukket det opp en rune for mineralrike, så hun foreslo at kanskje de ville ha noe av metall, eller krystaller, eller noe som er knyttet til det. Det virket som det fungerte.

Til spådom bruker Linda runer eller tarot kort. Min informant understreker at når hun spår, så viser hun til ulike opsjoner i framtiden til vedkommende.

Runer

”Runene korresponderer med andre symbolsystemer, ikke minst naturelementer og stjernetegn, og er et godt eksempel på hvordan grensene mellom rekonstruksjon og nyskapning er flytende på dette feltet. Selv om vi vet fra norrøne kilder at runene hadde magisk kraft og betydning, ligger dagens bruk og tolkninger nærmere ny konstruksjon enn rekonstruksjon”(Uldal and Winje 2007:172).

Mangel på kilder som kan forklare nøyaktig hvordan runer ble brukt i fortiden, gjør det nødvendig for nyskapning av bruk av disse. Rekonstruksjon i dette tilfellet gjelder bare anvendelse av magiske verktøy fra fortiden, ikke måten de blir anvendt på. Korrespondanse mellom for eksempel fortidens virkelighet som ble tolket ved hjelp av runer er umulig å anvende for vår virkelighet som krever en ny tilnærming. Problemene mennesker stod ovenfor i fortiden, er annerledes for dagens mennesker. Selv om på de på den andre siden, kanskje ikke er så forskjellige allikevel? Hvordan skaffe seg penger/de materielle godene og hvordan få en jente/gutt til å bli forelsket i en, er kanskje universelle spørsmål stilt til spåkoner gjennom historie?

”Runer kan trykkes på kort eller risses i stein, og kan i likhet med tarot-kort legges opp på mange måter, eventuelt kastes utover et område helt tilfeldig. Runenes betydning avhenger av deres innbyrdes posisjon, og ulike bøker om runer gir forskjellige tolkningsnøkler. En kan også kaste en rune for å belyse et problem.”
(Uldal and Winje 2007:172)

Historie var det som fikk Linda til å bli interessert i runer. Det første møtet med runer inntraff på skolen. Linda forteller at de snakket om vikingtiden og hun føyer til at det er mer utdypende opplæring om dette i Sverige enn i Norge. De lærte om Åsatro, hvordan de hadde levd og språket som da var runealfabetet.

Hun ble veldig interessert i alle disse emnene og begynte å lese det hun kunne finne på fritiden. Spesielt runer vakte en stor interesse og hun snublet over noen bøker som behandlet runer ikke bare som skriftalfabetet, men også som magiske symboler. Hun kom over binderuner som består av to runer som settes sammen for å skape ett nytt, forsterket symbol, og lønneruner der det spriker pinner alle veier og er umulig å tyde for utenforstående. Disse pinnene er knyttet til alfabetet – futharken, og man må ha kjennskap til rekkefølge og betydning for å kunne lese dem, de er mer kodet og vanskelige enn binderuner. I følge Linda ble lønneruner bruk for å skjule hemmelig kunnskap og det en ikke ville andre leser. Hun forteller at hun fant mange eksempler i de islandske svarte bøkene for lønneruner.

”Noen åsatroere bruker futharken eller runealfabetet på samme måte som en i andre miljøer kan bruke for eksempel tarotkort. Ved å kaste runer mente en sannsynligvis i norrøn tid å kunne lese framtiden. Runene ble videre forstått som magiske tegn og lyder med en særlig kraft til å påvirke mennesker og makter.(...) En annen måte å bruke runene på er som talismaner. Runene fungerer da som symboler som kan lades opp og påvirke en selv eller andre”(Uldal and Winje 2007:266).

Hun bruker runer til ulike formål, blant annet spådom. Det avhenger av kompleksitet av spørsmål for hvor mange runer hun trekker. Hvis det er et enkelt spørsmål, så trekker hun kanskje et par – tre stykker. Er det et komplekst spørsmål, så kan det hende at hun kaster alle sammen og ser hvordan de havner i forhold til hverandre. Det er runer hun begynte med i forhold til spådom. Hun lager også amuletter med runesymboler, noe hun også startet med for lenge siden.

Tarot kort

”Stiller vi spørsmål om tarotkortenes opphav i forskjellige okkulte miljøer, vil vi få en rekke forskjellige svar. Mange hevder at taroten inneholder kodet mysterievisdom fra det gamle Egypt, og at det var romanifolket som førte dem til Europa”(Uldal and Winje 2007:170).

”Mer tradisjonell historieforskning hevder gjerne at taroten stammer fra Nord-Italia på 1400-tallet. Den eldste kjente taroten ble designet for Visconti-Sforza-familiene, som holdt til i Milano på denne tiden. Men det er beskrevet tidligere kortstokker som kan ha vært taroter” (ibid.)

Mystifisering av et element som for eksempel tarot, kan bidra til økt interesse for produktet. Det å legitimere noe som mystisk, og ikke minst gammelt spiller en viktig rolle for dagens overflods marked. På den andre siden, er den magiske bruk av kortene like relevant. Krigen om hvordan en skal tolke kortene er fylt med spenning, for å havne til slutt på en relativisme som preger vår samtid. Her er det makt forhold som spiller inn. Hvem som skal bestemme over hva er det riktig måte å tolke kortene på utspiller seg mellom individ og forfattere av ulike veiledningsbøker. Men det er individet som bestemmer og selv tar ansvar for dette. Det er kunden som velger hvem han eller hun vil bruke. Er det en som har gått kurs i tarotlesing, eller en som har godt ryktet på seg, eller kanskje spiller det ikke rolle så lenge en får vite hva fremtiden tilbringer ham eller henne? Det er også den som leser kortene som tar valg og dets konsekvenser. Der hvor en velger å stole på sin tolkning, er alt avhengig av individets intuisjon i tolkning av ”det skjulte” kortene viser til. Det virker som intuisjon, det vil si eget skjønn, har en stor betydning i vår samtid. Ingen lange læringsperioder hos en mester, som gjaldt i fortiden, ingen fordypninger i ofte kompliserte beskrivelser av magisk tolkning av tarot. Selv om det finnes mangfoldet av bøker med tarotlesing oppskrifter, så ser det ut til at intuisjon er den foretrukne veien i tilnærming til spådom hos min informant.

”Tarotkortene er i nyere tid altså tolket stadig mer spirituell eller okkult [...] på denne måten er taroten et godt eksempel på hvordan moderne og senmoderne religiøsitet innebærer ”kulturens refortrylling” i tider der rasjonalitet og naturvitenskap kan synes å undergrave det spirituelle” (Uldal and Winje 2007:171).

I vår samtid prøver noen å skaffe en vitenskapelig legitimitet for ulike paranormale elementer. ”Ghost hunters” er et kjent program på TV, som består av amatørforskere som ved hjelp av forskningsverktøy som profesjonell data og lydutstyr tar opp stemmer og bilder av ”spøkelser”. Programmet ”Åndenes makt” er også av den type, hvor klarsynte renser hus for spøkelser. Kulturens refortrylling skjer på mange plan i vårt samfunn, noe Gilhus skriver om (Gilhus and Mikaelsson 2005). Om tarotkort får nye okkulte tolkninger i dag, er jeg usikkert på, men jeg er ganske sikkert på at kortene er med på revitaliserings prosess som vi observerer i nyreligiøsitet.

Tarotkort er i dag et element av det okkulte i ulike religiøse miljøer samt et element i hverdagen for mange som er interesserte i å se i fremtiden. De har ulike betydninger og roller i menneskets liv: fra religiøs verktøy brukt i meditasjon til sidestilt rolle med horoskoper i bladene. Det finnes utallige varianter av disse spådomskortene, men det ser ut til at de som tar

dem ”seriøst” vil lage sin egen kortstokk i tråd med tradisjon at en trollmann lager sitt eget verktøy. Tarot er et magisk verktøy brukt av spåkoner, hekser, satanister og andre som bruker det på ulike måter.

”Tarotkortene er viktige både innenfor neopaganistiske, magiske og New Age-miljøer. De blir både brukt til å spå med og meditere over.”(Uldal and Winje 2007:165).

Måten å spå fra tarot kort ligner på runespådom. Man kan trekke et enkelt kort, to - tre stykker eller gjøre fullt utlegg av alle. Det som i følge Linda skiller disse to måtene å spå på, er at runer gir mer konkret svar. Tarot gir mer innviklede, lange forklaringer. Linda sier at runer er hensynsløse. Der er det ikke noe om at *”kanskje du kan ta det litt med ro, det er mer: gå og legg deg!”*.

Hun begynte med tarot kort i 2003 og det startet på et forum hun var deltaker på, hvor det var mye snakk om tarot. Hun ble interessert i det og begynte å forsøke å tolke kortene. Hun sier at hun holder på en intuitiv lesing av kortene, bruker ikke boka, eller har ikke vært på kurs i dette. Da hun ville starte, fikk hun noen gode råd fra andre: om å finne sin egen kortstokk, og fokusere på sine egne tolkninger. Det er symbolikk det gjelder og din tilknytting til symbolikken som skal tolkes.

Tarot er en verden i seg selv, mener Linda. Her får du masse detaljerte beskrivelser, ofte innviklede, diffuse og vanskelig å tyde, og de kan gå på alle områder av livet.

Linda selv har laget en orakel kortstokk og holder på å lage en til, men sier at til syvende og sist så spiller det ingen rolle hvilke verktøy bruker du, alt går på intuisjon. Det er din egen intuisjon som bestemmer hva du får ut av symbolene du har foran deg. Hun forteller også at stereotypier rundt tarot kort, at de kan bli skumle, mørke, truende, er festet i Hollywoods måte å fremstille magi og den slags på, som for eksempel tolkningen av dødskortet som bokstavelig døden, hvilket det ikke er. Dette kortet kan for eksempel bety en brå forandring, men det avhenger av hvordan velger du å fremstille dette. Ved rette ordvalg, kan du gjøre det mørkt og dystert. Med andre ord vil det være noe en kan se frem til, noe spennende, så alt dreier seg om ordbruk når en spår og leser, og ansvar for ordene som blir sagt.

På spørsmål om hun noensinne så noe farlig eller noe hun ikke ville si ifra om, svarte hun at hun leter ikke etter den typen ting, men at det har skjedd et par ganger at hun valgte å tone ned betydningen av det hun så i kortene, fordi tross alt så må vi ta hensyn og ansvar for hvordan vi kan påvirke andre mennesker. Hun er veldig glad for at, på tross av en veldig praktisk

tilnærming, så virker det som at hun treffer veldig godt og at det meste stemmer overens med det folk opplever. Hun får veldig gode tilbakemeldinger i forhold til sine kort lesing.

Når det gjelder sammenligning av populariteten rune- spådom og tarot, så er det tarot de fleste velger. Linda synes at begrunnelse ligger i det at tarot er mer kjent. Det finnes også flere bøker om tarot på marked. Tarots utseende er mer fargerik og spennende enn kanskje et enkelt sett med grå stein med runer malt på. Hun mener at det er mange som finner tarot spennende, men ikke betrakter det som heksekunst.

Det Linda finner beklagelig, er at til tross for at generelt tjener vi mer og mer penger, så synes det at folk er ikke så villig til å betale for den tid og innsats som spådom krever. Det virker som interessen for tarot lesing minsker, det kan også være at det er kanskje mer konkurranse?

5.3.3 Hybridisering på tvers av tid

Grunnen til at min informant velger å stå frem med sitt navn offentlig er å få økt bevisstheten rundt hekser. Hun vil bidra til at det negative rundt begrepet får andre assosiasjoner.

”Nettopp på grunn av ordets negative ladning har det i mange år vært brukt positivt i kvinnebevegelsen, på linje med ordet <kjerring>. Tanken var at gamle skjellsord kunne få helt ny mening når de i stedet ble brukt som hedersbetegnelser.”(Salomonsen 1991:22).

”<Heks> brukes i stedet synonymt med det å være vis og klok” (ibid.)

”At retradisjonalisering henger sammen med prosesser av postmodernisering, kan settes i sammenheng med tre forhold: Den er eklektisk, den er basert på en pluralistisk situasjon og reflekterer aktivt det konstruktive elementet i tradisjonsforholdet”

(Repstad and Lund-Olsen 2003:26).

Som sagt før, er hybridisering ikke noe nytt i kontekst av religioner. Hybridisering i min avhandling fungerer som anvendelse av et nytt språk i beskrivelse av et religiøst fenomen heksen utgjør.

Jeg vil illustrere ved hjelp av historiske epoker som Uldal og Winje anvender i sin bok (Uldal and Winje 2007) hvor disse ulike elementene som er med på å skape den moderne heksen, stammer fra.

Fra sen hellenistiske magien datert inntil ca 400 e Kr, er elementet som brukes av min informant *sigiller*, som er magiske tegn på gjenstander. Min informant anvender disse i form av amuletter hun lager.

Videre er det Romantikken fra 1800-tallet hvor norrøn og keltisk religion opplever sin revitalisering som er begynnelse på dette elementet og dets kontinuitet til vår tid. Jeg velger bevisst denne epoken som inspirasjonskildet for min informant, fordi min informant påberoper seg ikke kontinuitet til de historiske epokene hvor keltiske og norrøne tro eksisterte. Hun understreker at hun konstruerer sin egen tro, og med dette tar jeg Romantikken som inspirasjonskilde hvor vi opplever revitaliseringen av disse eldre troene.

Fra denne epoken er det også Tarot kort som er et element brukt av min informant i hennes hekseri og som har røttene sine i den franske okkultismen.

Sent 1900-tallet preges blant annet av utvikling av den alternative bevegelsen, neosjamanisme, neopaganisme og andre konstruerte religioner. I dag fortsetter disse trendene og den hybridiserte heksen er et element av den nyreligiøse konteksten. Fra denne epoken er det eklektisme og revitalisering av (neo)paganismen som min informant er inspirert av og anvender i sin konstruksjon av heks.

Dette er ulike epoker Linda henter fra, og dette er hennes tolkning av de ulike elementene fra disse epokene som er med på å skape et nytt religiøst fenomen. ”Den rene heksen” som for eksempel Wicca påberoper seg til å være, blir til en hybridisert versjon av et gammelt begrep.

Hvis vi betrakter påvirkningene fra de historiske epokene i en diakron tilnærming, ser vi at det er mulig å analysere et moderne fenomen som er ankret i fortiden, som er en diakron hybrid på tvers av tid. For meg personlig det å betrakte et moderne fenomen som historisk blir feilaktig. Det å fortolke fortiden i forhold til magisk tenkning og kontinuitet blir å dra det for langt. Jeg foretrekker en synkron tilnærming, som ikke utelukker inspirasjon fra fortiden, men denne inspirasjonen blir en variant av fortolkningen i denne sammenhengen.

5.4 Oppsummering

Jeg vil presentere disse ulike elementene i hybridiseringsprosessen til min informant i form av et diagram hvor den vannrette aksene er kulturell stabilitetsakse, og den lodrette hybridiseringsakse. Heks hører til kultur kategorien, og ut fra denne synsvinkelen, er den kulturelle aksene en relevant beskrivelse. Heks, religiøsiteter, ritualer utspiller seg i de kulturelle rammer som samfunnet operer i. Språk som anvendes i disse kulturelle rammer er med på konstruksjonsprosessen til disse. Stabilitet er noe som hybridiseringsprosessen beveger seg mot for å etablere et stabilt fenomen. Dette kan være midlertidig stabilitet. En ”fast” stabilitet av en dynamisk hybrid representerer kunne betraktes som et ferdigetablert produkt hvor disse forandringer ikke lenger foregår. Men dette er en annen problemstilling jeg vil ikke gå nærmere på her.

På den lodrette aksene, hybridiseringsaksene, er disse ulike elementene som gjennomgår transformasjoner som samles. I tilfellet til min informant har vi de elementene jeg har gitt oversikt ovenfor, som blant annet amuletter, runer, seid, tarot og ulike guddommer.

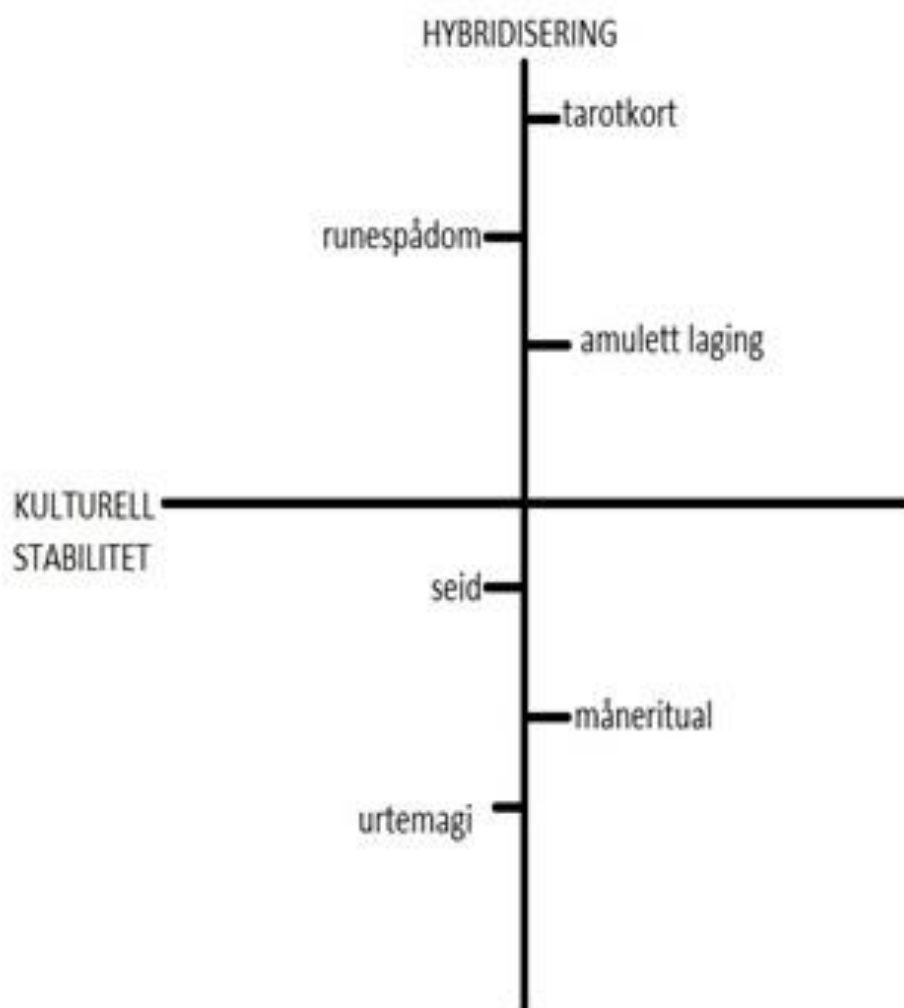
Jeg velger å presentere denne prosessen i form av diagram, men kunne også bruke metafor som ”smeltedigel” hvor disse elementene ”kokes” sammen og skaper noe nytt.

I hybridiseringsprosessen blir hvert enkelt element bearbeidet. Dette skjer ved at elementet blir tatt fra hverandre til mindre enheter og satt sammen på nytt. I løpet av denne prosessen kan noen elementer forkastes eller forandres og det er disse transformasjonene som er med på å skape en ny variant av det brukte elementet. Mens dette foregår beveger elementet seg mot stabilitet hvor den oppnår det ferdige resultatet.

Elementene som er med i hybridiseringsprosessen hos min informant kommer fra ulike kulturer og tradisjoner og på tvers av ulike tidsepoker. Hvert av disse elementene gjennomgår en transformasjonsprosess hvor det tilpasses ønsket og behovet til min informant. Denne prosessen er med på å skape en eklektisk, spennende variant i den nyreligiøse diskursen.

Hybridiseringsprosessen som er aktiv gjennom en ubegrenset tidsperiode er vanskelig å situere. For meg er hybriditet noe som kan forandre sine egenskaper gjennom tid og rom. Det som opptrer som en hybrid i dag, er ikke nødvendigvis det om 100 år etter å ha gjennomgått en normativ prosess og blir godkjent som det normative. For å unngå en situasjon hvor alt og alle er hybrider, må vi ta normativ prosess i betraktning. De fleste av kulturer og religioner har gjennomgått hybridisering på et eller flere tidspunkter. Det er tiden og populariteten som

viser om en religiøs bevegelse vil stadfeste seg i samfunnet og bli etablert som normativ religion ved å tiltrekke seg nok tilhengere.

6 KONKLUSJON

I vår samtid er ”det refleksive selv-prosjektet” som Giddens og Barker skriver om, et prosjekt preget av ustabilitet, angående rekonstruering og ofte hybridisering (Giddens 1991, Barker 2012). Denne samtiden blir mer og mer preget av hybridisering av ulike fenomener som omringer oss, noe Latour drøfter (Blok and Elgaard Jensen 2009).

Som vestlige samfunn har vi beveget oss fra den kollektive identiteten som var bærekraftig for hele samfunnet til et enkelt individ som får frihet, men også hovedansvar for skapelsen av seg selv. Identitetsdannelse oppstår i samspill mellom individet og omgivelsene. Verden rundt oss har ekspandert og eksplodert i uttalelige muligheter vi må forholde oss til i en større skala enn før. Vi har den minste sosiale enhet som familie som fortsatt har den primære påvirkning i vår identitetsdannelse, samt vi har venner og jobb relasjoner og dette har ikke forandret seg stort gjennom tidene. Det som er nytt, er den teknologiske verden vi er en del av. Relasjonene på nettet, påvirkninger fra massemedia preger individet i en stor grad. Vi lever i en verden hvor konkurranse er en stor del av vårt liv. Om den gjelder utseende, utdanningsnivå, jobbstatus, det å skille seg ut fra mengden uansett på hvilken måte, er en kontekst vi forholder oss til mens vi skaper vår identitet i dag. Dette gjelder også den religiøse delen av vår identitet, om vi velger å inkludere den som en viktig del av det refleksive selv-prosjektet.

I vår samtid har de største religioner fått en mengde av religiøse alternativer, noe Gilhus og Mikaelsson påpeker (Gilhus and Mikaelsson 2005). Nyreligiøsitet er et nytt begrep vi bruker for disse nye alternativene. Nypaganisme er et av disse alternativene, og heksen jeg skriver om tilhører til denne kategorien.

Heksen i vår samtid, som Blix Hagen skriver, har et mangfold av varianter (Hagen 2003). Diskursen omfatter alt fra hekseforfølgelser, som blir tolket diakronisk i dag som form av justismord, den sataniske heksen som tar ulike former gjennom historien, Wicca bevegelsen som er i dag en veletablert religion, til populærkulturens Harry Potter hekser og andre som er en del av denne populærkulturen.

I min oppgave har jeg nevnt noen av de ulike heksevariasjonene for å illustrere mangfoldet og mulige vinkler til å se på heksefenomenet. Jeg bruker nyreligiøsitetens diskurs som utgangspunkt for min tilnærming og heksefenomenet jeg skriver om befinner seg i periferien av denne.

Heksen jeg beskriver kaller jeg for den moderne, nordiske heksen. Moderne brukes som adjektiv i denne sammenhengen og nordiske understreker den geografiske tilhørigheten.

Jeg bruker en informant og presenterer dybdeinformasjonen om hennes hekseidentitet og religiøs hybridisering av dette heksefenomenet.

I hennes identitetsdannelse ser vi en begynnelse som har tilknytting til en felles, kollektiv fortelling om sykdom og det religiøse vendingspunktet (Alver and Selberg 1992). Videre ser vi aspekter av samhandling med omgivelsene som er med på dannelsen av hekseidentiteten. Familieforhold, lokalt miljø og nettsamfunnet er med på å påvirke denne identiteten. Identitetsdannelse er en kontinuerlig konstruksjonsprosess og det jeg beskriver i denne oppgaven er et lite innblikk i denne prosessen. Jeg tolker dette ut av fortellingen til min informant. Identitetsdannelse som en heks inneholder ulike aspekter som personlig identifisering med et fenomen, samhandling og kommunikasjon med omgivelser og en rekke personlige valg et individ foretar seg. Vår samtid preges av en større frihet i identitetsdannelse enn det tidligere epoker hadde. Det har sine fordeler og ulemper. Fordeler er knyttet til frihet og kreativitet i identitetsdannelse, ulemper er knyttet til at det er individet som bærer hovedansvar for sitt identitetsprosjekt. Hos mange kan dette bidra til en identitetskrise hvor en ikke klarer å velge og bestemme fra det overfloden og mangfoldet av muligheter en står ovenfor.

I den religiøse hybridiseringsteorien jeg anvender, tar jeg utgangspunkt i Barker sin teori om kulturell hybridisering (Barker 2012). Jeg innsnevrer hybridiseringsteorien inspirert av Latour sitt diagram hvor en hybrid forsøker å oppnå en stabilitet og er plassert mellom natur og kultur (Blok and Elgaard Jensen 2009). Hybridisering er ikke noe nytt fenomen, tvert imot. Det jeg foreslår er å bruke hybridiseringen for å beskrive et religiøst fenomen. Grunnen for dette er at jeg føler at det gir en god innsikt i hvordan et eklektisk fenomen oppstår. Ved hjelp av hybridiseringsdiagrammet jeg har laget, inspirert av Latours, viser jeg en mulig struktur av hybridisert fenomen. Hybridisering er et kjennetegn for den moderne heksen jeg beskriver i denne oppgaven.

Hybridiseringsprosessen i tilfellet av min informant inneholder mange ulike elementer fra ulike kulturer og tradisjoner og en stor dose av kreativitet. Denne spennende blandingen viser til den frihet et individ har i egen selvkonstruksjon, noe som betegner vår samtid. Det eklektiske er ikke lenger betraktet som noe negativt, men et tegn på kreativitet og

selvstendighet. I tilfellet av min informant er det en sammenslåing og transformasjon av blant annet den norrøne tro, tarotkort og urtemagi som er en del av denne hybrid.

I løpet av denne oppgaven har jeg begynt å reflektere over et mulig paradigmeskifte. Nyreligiøsitetens siste fase (nåtid) virker til å bruke hybridisering som en konstruksjonsbane på en annerledes måte enn det var gjort før. For eksempel Wicca, som er en hybrid, har sørget for konstruksjon av legitimitet og autenticitet og sørget for at det skal tilsynelatende se historisk "ekte" ut.

I dag ser vi derimot at eklektisme og total frihet i religiøse konstruksjoner har erstattet, i mange tilfeller, et ønske om å bli betraktet som et medlem av en større "kontinuasjon av det gamle" religion. Tvert imot, det jeg har lagt merke til i Bifrost³⁹ og hos min informant er stolthet over revitaliseringen av det gamle og å skape noe nytt og tilpasset det moderne menneske.

Den religiøse hybridiseringsprosessen og identitetsdannelsen er med på å skape den moderne, nordiske, hybridiserte heksen som jeg skriver om. Oppgaven min hadde som mål å vise til de interne strukturer i disse to prosessene: identitetskonstruksjon og religiøs hybridiseringsteori og knytte dem sammen i et og samme individ. I oppgaven foreslår jeg å anvende kultur begrepet hybridisering for å beskrive et religiøst fenomen som heks. Denne prosessen skulle bidra til en bedre forståelse for et eklektisk, religiøst fenomen som den moderne heksen er.

³⁹ Uldal, G. and G. Winje (2007). Hekser og healere: religion og spiritualitet i det moderne. Kristiansand, Høyskoleforl.

Litteraturliste

Alver, B. G. (1971). Heksetro og trolddom: en studie i norsk heksevæsen. Oslo, Universitetsforl.

Alver, B. G. (1999). Det magiske mennesket : magi som perspektiv for identitetsarbeide og selvforståelse. Oslo, Pax: S. 147-164.

Alver, B. G. (1999). Myte, magi og mirakel: i møte med det moderne. Oslo, Pax.

Alver, B. G. and T. Selberg (1992). Det er mer mellom himmel og jord -: folks forståelse av virkeligheten ut fra forestillinger om sykdom og behandling. Sandvika, Vett & Viten.

Revidert utg. av doktoravhandling ved Etno-folkloristisk institutt, Universitetet i Bergen, 1990

Bibliografi: s. 221-233.

Aronsson, P. (2004). "Historiebruk - att anvanda det forflutna ": 327.

Barker, C. (2012). Cultural studies: theory and practice. Los Angeles, Sage.

Blok, A. and T. Elgaard Jensen (2009). Bruno Latour: hybride tanker i en hybrid verden. København, Reitzel.

Cryer, F. H. and M.-L. Thomsen (2001). Biblical and pagan societies. Philadelphia, Pa., University of Pennsylvania Press.

Durix, J.-P. (1998). Mimesis, genres and post-colonial discourse: deconstructing magic realism. Basingstoke, Macmillan.

Dyrendal, A. "magi og motmagi." Chaos (København) 27: 20.

Eie, J. (1996). Identitetskonstruksjon hos odinister i dagens England: en samtidsanalyse av revitalisering av germansk hedendom. Bergen, [J. Eie].

Espeland, V. (2014). Svartebøker fra Svarteboka til Necronomicon.

Giddens, A. (1991). Modernity and self-identity: self and society in the late modern age. Cambridge, Polity Press.

Giddens, A. and K. Birdsall (2001). Sociology. Cambridge, Polity.

Gilhus, I. S. (2009). Hva er religion idag?: religionsbegrep og religionsvitenskap. Oslo, Universitetsforl. **2**: S. 19-31.

Gilhus, I. S. and L. Mikaelsson (2001). Nytt blikk på religion: studiet av religion i dag. Oslo, Pax.

Gilhus, I. S. and L. Mikaelsson (2005). Kulturens refortrylling: nyreligiøsitet i moderne samfunn. Oslo, Universitetsforl.

1. utg. 1998

Green, M. (2009). "A Witch Alone. The Essential Guide for the Solo Practitioner of the Magical Arts.": 208.

Hagen, R. B. (2003). Hekser: fra forfølgelse til fortryllelse. Oslo, Humanist forl.

Liste over nettressurser: s. 274-286

Bibliografi: s. 291-305

Hagen, R. B. (2012). "Forfølgelse av trollfolk i fortid og samtid." Kirke og kultur **117**: 14.

Hastrup, K. (1999). Viljen til viden: en humanistisk grundbog. Copenhagen, Gyldendal.

Hauge, Å. L. (2015). "Identitet og sted: En sammenligning av tre identitetsteorier." http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=28415&a=2.

Hauglid, H. M. H. (2003). Dansar med hekser: ein folkoristisk studie av paganistisk teologi og praksis. Bergen, [H.M.H. Hauglid].

<http://ndla.no/nb/node/78242> (2015). "Religiøs identitet."

[http://no.wikipedia.org/wiki/Fr%C3%B8ya_\(gudinne\)](http://no.wikipedia.org/wiki/Fr%C3%B8ya_(gudinne)) (2015).

"[http://no.wikipedia.org/wiki/Fr%C3%B8ya_\(gudinne\)](http://no.wikipedia.org/wiki/Fr%C3%B8ya_(gudinne))." Retrieved 25.04.2015, 2015.

<http://no.wikipedia.org/wiki/Hekate> (2015). "<http://no.wikipedia.org/wiki/Hekate>." Retrieved 25.04.2015, 2015.

<http://no.wikipedia.org/wiki/Heks#Etymologi> (21.04.2015).

"<http://no.wikipedia.org/wiki/Heks#Etymologi>." Retrieved 22.10.2014, 2014.

<https://snl.no/heks> (2014, 21.04.2015). "<https://snl.no/heks>." Retrieved 22.10.2014, 2014.

Jacobsen, D. I. (2005). Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode. Kristiansand, Høyskoleforl.

1. utg. 2000

Opplagshistorikk: 2. oppl. 2010 (Nkr 509.00); 3. oppl. 2011; 4. oppl. 2012

Kramer, H., et al. (2007). The Malleus Maleficarum. Manchester, Manchester University Press.

Kvale, S., et al. (1997). Det kvalitative forskningsintervju. Oslo, Ad notam Gyldendal.

LaVey, A. S. (1989). "Szatańska czarownica." 236.

Levack, B. P. (2006). The witch-hunt in early modern Europe. Harlow, Pearson/Longman.

Malinowski, B. (1931). "The role of Magic and Religion." Encyclopedia of the Social Sciences 4("Culture"): 10.

Malinowski, B. (2002). Malinowski collected works, Volume IV, Sex and repression in savage society. London, Routledge.

Næss, H. E. (2005). Med bål og brann: trolldomsprosessene i Norge. Oslo, Pensumtjeneste.

Rem, H. (2010). Innfødte skrik: norsk svartmetall. Oslo, Schibsted.

Opplagshistorikk: 2. oppl. 2010

Repstad, P. and T. Lund-Olsen (2003). Forankring eller frikopling?: kulturperspektiver på religiøst liv i dag. Bergen, Programmet.

Romarheim, A. (1977). Moderne religiøsitet: en oversikt over ca.30 nyere bevegelser og retninger som arbeider aktivt i dagens Skandinavia. Oslo, Aschehoug.

Salomonsen, J. (1991). Når Gud blir kvinne: blant hekser, villmenn og sjamaner i USA. Oslo, Pax.

Salomonsen, J. (1996). I am a witch - a healer and a bender: an expression of women's religiosity in contemporary USA. [Oslo], [J. Salomonsen].

Salomonsen, J. (2002). Enchanted feminism: ritual, gender and divinity among the reclaiming witches of San Francisco. London, Routledge.

Scott Sørensen, A. H., Ole Martin Bjurström, Erling Vike, Halvard Nordgård, Yngve (2008). Nye kulturstudier: en innføring. Oslo, SAP.

Selberg, T. (1980). Folkelig legekunst i det moderne samfunn: en undersøkelse om bruk av folkemedisin i Bergen i 1970-årene. Bergen, [T. Selberg].

Selberg, T. (1997). Utopi og besvergelse: magi i moderne kultur. Oslo, Rådet.

"Den foreliggende publikasjon er et resultat av seminaret 'Magi i møte med de moderne'" - Forordet

Inngår i forskningsprosjektet Myte, magi og mirakel i møte med det moderne. "Prosjektet inngår i Norges forskningsrådsprogram for Kultur- og tradisjonsformidlende forskning (KULT)"

Selberg, T. (2011). Folkelig religiøsitet: et kulturvitenskapelig perspektiv. Oslo, Scandinavian Academic Press.

Steinsland, G. (2005). Norrøn religion: myter, riter, samfunn. Oslo, Pax.

Udal, G. and G. Winje (2007). Hekser og healere: religion og spiritualitet i det moderne. Kristiansand, Høyskoleforl.

www.bifrost.no (2014, 21.04.2015). "Biforst." Retrieved 22.10.2014, 2014, from <http://www.bifrost.no/om-bifrost>.

(<https://snl.no/heks> 2014)

Vedlegg

Vedlegg 1: INTERVJUGUIDE 31.07.2014

Fase 1 Rammesetting	"small talk", innledende samtale hvor vi etablerer kjemi og jeg presenterer meg selv og prosjektet.	10 min.
Fase 2	1. Informasjon om diktafonbruk og notatskriving mens vi snakker 2. Diskusjon om anonymitet, underskriving av godkjenning ved fritt bruk av informasjon i videre arbeid til forskeren.	10 min.
Fase 3.	Intervju 1 Intervju 2 Intervju 3	2-3t per gang (3 dager) Etter hvert intervju vil jeg skrive ned umiddelbare reaksjoner og systematisere notatene
Fase 4.	Avslutning/oppsummering	1-1,5 t
Fase 5.	Etterarbeid	Nedskrivning av: refleksjoner, inntrykk, analyse av selve intervjusituasjon, systematisering av notater,
Fase 6.	Transkribering	☺

Innledende spørsmål

1. Kan du vær så snill å presentere deg selv.

BARNDOM

2. Hvordan har du blitt en heks? Er det noe du ble født med, noe du ble inspirert til eller noe du selv oppsøkte?

Dette innledende spørsmålet har allerede tråd til videre samtale:

- Hvis hun ble født med dette, så fortsetter vi der, med barndomshistorie som jeg vil dele i to parallelle verdener: den "vanlige" barndommen og den "uvanlige".
- Har det skjedd noe spesielle hendelser knyttet til hekseidentiteten? Hvilke?
- Hvordan var det å vokse opp med den type identitet?
- Hvordan fant du ut hva skal du gjøre som heks og hvordan?
- Hvilke var de første ritualene du utførte og hvor kom de fra?
- Hadde du noen som hjalp til å forstå det du er? Eller måtte du finne det selv?
- Var det vanskelig å kombinere det å være "uvanlig" med det å være en del av samfunnet som har tydelig rammer for hva som er "akseptert"?

Hvis hun ble inspirert, eller fant veien til "å være heks" på en annen måte, vil jeg selvfølgelig spørre annerledes.

Generelle spørsmål

1. Hva er heks for deg?
2. Har du truffet noen andre som er det?
3. Hvordan er det å kombinere det å være heks med de andre "roller" du har: kone, mor, datter, venn osv,?
4. Hvordan forholder du deg til det Gode og det Onde?
5. Tror du på en Gud, Gudinne, Guder og hvordan fant du dem?

6. Hvordan er det å være en heks i dagens samfunn?

Tilhørighet og identitet.

1. Var det vanskelig å kombinere det å være "uvanlig" med det å være en del av samfunnet som har tydelig rammer for hva som er "akseptert"?

2. Hvilke kultur/tradisjon henter du inspirasjon fra?

3. Hvordan ser du universet?

4. Hva synes du om livet etter død?

5. Hvilke stereotyper har du kommet ovenfor i forhold til å være heks?

6. Hva er dine tanker rundt satanisme?

7. Hva er dine tanker om Wicca?

8. Hvordan forholder du deg til Historien om hekseri?

9. Hvordan ser du på forholdet mellom heks og kvinne?

10.Hva gir deg det å være en heks?

11.Hvordan føles det?

12.Har du erfart noen paranormale hendelser i ditt liv? Hvilke/når?

13.Kjenner du til andre hekser i Norge, finnes det heksemiljø?

14.Hva skal man gjøre for å bli en heks? Hvordan kan man bli det?